

Štrasburg 16. januára 2006

MIN-LANG (2005) 17

EURÓPSKA CHARTA REGIONÁLNYCH ALEBO MENŠINOVÝCH JAZYKOV

**Správa výboru expertov
predložená Výboru ministrov Rady Európy
v súlade s článkom 16 charty**

SLOVENSKO

V súlade s článkom 16, odsekom 3 charty, výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov predkladá svoju správu o uplatňovaní charty na Slovensku Výboru ministrov Rady Európy. Správa obsahuje návrhy odporúčaní, ktoré Výbor ministrov poskytne Slovensku. Slovenskej vláde bola poskytnutá príležitosť pripomenkovať jej obsah v súlade s článkom 16.3 charty.

Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov upravuje mechanizmus kontrol na hodnotenie uplatňovania charty v účastníckom štáte s výhľadom na prípadné poskytovanie odporúčaní na zlepšenia v jeho legislatíve, politike a praxi. Ústredným prvkom tohto postupu je výbor expertov založený v súlade s článkom 17 charty. Jeho hlavným účelom je skúmať skutočnú situáciu regionálnych alebo menšinových jazykov v štáte, hlásiť Výboru ministrov svoje hodnotenie dodržiavania záväzkov zo strany členského štátu a v prípade potreby povzbudzovať členský štát, aby postupne dosahoval vyššiu úroveň zaangažovanosti.

Aby Výbor ministrov uľahčil túto úlohu, v súlade s článkom 15.1 prijal osnovu implementačných správ, ktoré má členský štát prekladať generálnemu tajomníkovi. Príslušná vláda musí túto správu zverejniť. Táto osnova vyžaduje od štátu, aby podala správu o konkrétnom uplatňovaní charty, o všeobecnej politike pre jazyky chránené v rámci jej časti II a v presnejších termínoch všetky opatrenia, ktoré boli prijaté v rámci aplikácie ustanovení vybraných pre každý jazyk chránený v rámci časti III charty. Prvou úlohou výboru je preto preskúmať informácie obsiahnuté v implementačnej správe pre všetky relevantné regionálne alebo menšinové jazyky na území príslušného štátu.

Úlohou výboru je zhodnotiť existujúce právne akty, predpisy a skutočnú prax aplikovaných v každom štáte v súvislosti s jeho regionálnymi alebo menšinovými jazykmi. V súlade s tým vytvoril svoje pracovné metódy. Výbor zhromažďuje informácie od príslušných orgánov a z nezávislých zdrojov v rámci štátu s cieľom získať spravodlivý a korektný prehľad o skutočnej jazykovej situácii. Po predbežnom preskúmaní implementačnej správy výbor v prípade potreby predloží príslušnému štátu niekoľko otázok týkajúcich sa záležitostí, ktoré považuje za nejasné alebo nedostatočne rozpracované v samotnej správe. Po tomto písomnom postupe obyčajne nasleduje návšteva delegácie výboru v príslušnom štáte. Počas tejto návštevy sa delegácia stretáva so subjektmi a združeniami, ktorých práca úzko súvisí s používaním relevantných jazykov, a konzultuje s orgánmi záležitostí, na ktoré bola upozornená.

Po ukončení tohto postupu výbor expertov vypracuje svoju vlastnú správu. Táto správa sa predloží Výboru ministrov spolu s návrhmi na odporúčania, ktoré sa tento môže rozhodnúť predložiť príslušnému členskému štátu.

OBSAH

Kapitola 1 Východiskové informácie a všeobecné alebo predbežné otázky

- 1.1. Úvod
 - 1.2. Práca výboru expertov
 - 1.3. Predstavenie situácie regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku
- Všeobecné otázky vyplývajúce z vyhodnotenia správy
Predbežná otázka v súvislosti

Kapitola 2 Hodnotenie výboru v súvislosti s časťami II a III charty

Hodnotenie v súvislosti s časťou II charty
Hodnotenie v súvislosti s časťou III charty
Rómčina
Maďarčina
Nemčina
Ukrajinčina
Rusínčina
Čeština
Bulharčina
Poľština
Chorvátčina

Kapitola 3 Zistenia a návrhy odporúčaní

- 3.1. Zistenia výboru
 - 3.2. Návrhy odporúčaní
- Príloha I Ratifikačná listina

Kapitola 1 Východiskové informácie a všeobecné alebo predbežné otázky

1.1. Úvod

1. Slovensko podpísalo Európsku chartu regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len charta) dňa 20. februára 2001 a ratifikovalo ju dňa 5. septembra 2001. Charta nadobudla účinnosť vzhľadom na Slovensko 1. januára 2002.
2. Ratifikačná listina je priložená ako príloha I tejto správy.
3. V súlade s článkom 15, ods. 1 charty bola prvá implementačná správa o uplatňovaní charty na Slovensku prezentovaná 5. decembra 2003.

1.2. Práca výboru expertov

4. Po predbežnom preskúmaní správy výborom expertov bol vypracovaný a slovenským orgánom predložený dotazník. Návšteva na Slovensku sa uskutočnila v septembri 2004. Delegácia výboru expertov navštívila Prešov, Košice vrátane rómskeho sídliska Luník IX a Bratislavu. Uskutočnili sa stretnutia so zástupcami osôb hovoriacich po rómsky, po maďarsky, po nemecky, po ukrajinsky, po rusínsky, po bulharsky, po česky a po poľsky ako aj zástupcami židovskej menšiny vrátane MVO, novinárov a pedagógov. V Košiciach sa delegácia stretla aj so zástupcami miestnych a regionálnych úradov ako aj so sudcami z okresného súdu v Košiciach. Stretnutia so slovenskými ústrednými orgánmi sa konali v Bratislave.

5. Výbor expertov dostal niekoľko pripomienok a dodatočných informácií od zástupcov osôb hovoriacich týmito jazykmi ale aj z rôznych úradných zdrojov na Slovensku. Tieto informácie boli veľmi užitočné pri hodnotení uplatňovania charty a výbor expertov by chcel všetkým poďakovať za ich aktívny príspevok a účasť na monitorovacom procese.

6. V súlade s článkom 16, ods. 4 charty (pozrite kapitolu 3.2 tejto správy), výbor expertov vytvoril zoznam všeobecných návrhov na prípravu odporúčaní, ktoré by Výbor ministrov mohol predložiť Slovensku. Okrem toho v texte správy v prípade potreby uvádza podrobnejšie postrehy, ktoré odporúča do pozornosti slovenským orgánom pri tvorbe svojej politiky regionálnych alebo menšinových jazykov.

7. Táto správa vychádza z politickej a právnej situácie prevažujúcej v čase, keď charta nadobudla účinnosť na Slovensku (1. januára 2002), z informácií predložených slovenskou vládou v jej prvej implementačnej správe pre Radu Európy (5. decembra 2003), z dodatočných informácií poskytnutých vládou v neskoršom štádiu a z ďalších informácií, ktoré získal výbor expertov, ako je uvedené vyššie. Správa bola prijatá 23. novembra 2005.

1.3. Predstavenie situácie regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku

Predbežná poznámka

8. Po rozdelení bývalého Československa v januári 1993 Slovensko prešlo rušnými rokmi v oblasti ochrany regionálnych alebo menšinových jazykov. Konkrétne zákon o štátnom jazyku z roku 1995 zaviedol niekoľko obmedzení používania regionálnych alebo menšinových jazykov. Voľby v roku 1998 však viedli k novej koalícnej vláde zahŕňajúcej zástupcov po maďarsky hovoriacej menšiny a k pozitívnejšiemu prístupu k ochrane menšinových jazykov. Ratifikácia charty Slovenskom je priamym výsledkom tohto politického diania.

9. Sčítanie ľudu v roku 2001, na ktoré sa budeme odvolávať nižšie, vykazuje údaje o občanoch s uvedením ich národnosti a nie jazyka, ktorým hovoria.

Rómčina

10. Podľa informácií, ktoré má výbor expertov k dispozícii, Rómovia prišli na Slovensko počas 15. storočia, hoci niektoré zdroje poukazujú na skoršiu prítomnosť, už počas 13. alebo 14. storočia. Spočiatku boli opisovaní najmä ako hradní muzikanti a kováči. Neskôr slúžili v uhorskej armáde. Po jej porážke Turkmi v 16. storočí sa prístup k Rómom zmenil. Zdá sa, že práve v tomto čase sa začali segregovať v osobitných osadách a odmietali zárobkovú prácu. Podobne ako v iných európskych krajinách toho času boli Rómovia v 16. storočí postavení mimo zákona. Prísna asimilačná politika začala za panovania Márie Terézie (1740-1780). S výnimkou krátkej prestávky medzi koncami revolúcií v rokoch 1848 a 1867 asimilačná politika pokračovala aj v nasledujúcich dobách.

11. V priebehu prvej časti druhej svetovej vojny väčšina slovenských Rómov prežila, zatiaľ čo českí Rómovia boli kruto prenasledovaní nacistami. Po účasti Rómov v slovenskom povstaní v septembri a októbri 1944 však nacisti pristúpili k odvety akciám a zabili mnoho Rómov aj na Slovensku.

12. Podľa úradných informácií poskytnutých výboru expertov sa politika asimilácie Rómov uskutočňovala v priebehu celej komunistickej éry bývalého Československa.

13. Ku koncu roka 1988, t.j. krátko pred zamatovou revolúciou v roku 1989 a pádom komunistického režimu, bolo podľa úradných údajov na Slovensku 278 rómskych osád, z ktorých 230 sa nachádzalo vo vtedajšom Východoslovenskom kraji. Metódy mapovania prítomnosti Rómov na Slovensku sa odvtedy značne rozvinuli. Podľa najnovších informácií z roka 2004 sprístupnených výboru expertov je tu údajne 787 rómskych osád: 168 sa nachádza v obciach, 338 sa nachádza na okrajoch obcí a 281 sa nachádza v určitej vzdialenosti od najbližších obcí. Do 21 % obyvateľov žijúcich mimo obcí žije v chatrčiach (v porovnaní s 9,2 % Rómov žijúcich na okrajoch obcí a 1,5% Rómov žijúcich v obciach). Väčšina obyvateľov obydľí v rómskych osadách má prístup k elektrine, ale väčšina Rómov nemá prístup ku kanalizácii, k vodovodu ani k plynu.

14. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa počet Rómov žijúcich na Slovensku odhaduje na približne 320 000 (podľa sčítania ľudu v roku 2001 tu bolo 89 920 Rómov).

Maďarčina

15. Prítomnosť osôb hovoriacich po maďarsky na Slovensku je priamym dôsledkom rozpadu rakúsko-uhorskej ríše na konci prvej svetovej vojny. Novozaložená demokratická Československá republika vlastne zahrnula územia, kde sa historicky nachádzali kompaktné osídlenia osobami hovoriacimi po maďarsky. Po Mníchovskej dohode z roku 1938 uzavretej medzi Nemeckom, Spojeným kráľovstvom, Francúzskom a Talianskom viedla Viedenská arbitráž uzavretá medzi Nemeckom a Talianskom 2. novembra 1938 k tomu, že sa podstatná časť týchto území znova dostala pod maďarskú správu. So Slovákmi, ktorí tam žili alebo sa tam medzitým presťahovali, sa zaobchádzalo zle. Keď sa príslušné územia po konci druhej svetovej vojny znova pričlenili k vtedajšiemu Československu, české a slovenské obyvateľstvo malo silné protimaďarské cítenie. České a slovenské orgány sa tiež snažili zmenšiť veľkosť menšiny hovoriacej po maďarsky vyhostovaním do Maďarska, vyvlastňovaním, núteným presídľovaním na české územia

a asimilačnou politikou. Až v priebehu pražskej jari v roku 1968 sa prijal aspoň v zásade viac ochraňujúci prístup voči najmä po maďarsky hovoriacej menšine.

16. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije na Slovensku 520 528 Maďarov, t.j. 9,7 % celkového počtu obyvateľov.

Nemčina

17. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy žilo pred rokom 1945 na Slovensku 150 000 osôb hovoriacich po nemecky. Po druhej svetovej vojne bola väčšina z nich vyhostená na základe Benešových dekrétov, ale 20 000 ich ostalo. Dnešné úradné odhady uvádzajú 5 405 osôb hovoriacich po nemecky (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy), ale osoby hovoriace po nemecky predpokladajú, že skutočný počet je dvojnásobný. Udalosti po druhej svetovej vojne narušili nemecké spoločenstvo na Slovensku. Spočiatku dokonca nebolo ani možné hovoriť po nemecky na verejnosti a takmer päťdesiat rokov sa v nemčine vôbec nevyučovalo.

18. Zmena začala v roku 1989, ale potenciál spoločenstva hovoriaceho po nemecky sa predtým už oslabil. Koncentrovaný počet osôb hovoriacich po nemecky teraz ostal len na niekoľkých miestach a paradoxne sú osoby hovoriace po nemecky prítomné vo väčšom počte v Bratislave a v Košiciach než v oblastiach, kde sa vyskytovali historicky.

19. Výbor expertov bol informovaný, že mnoho vzdelaných osôb hovoriacich po nemecky opustilo krajinu po druhej svetovej vojne a intelektuálna elita sa v priebehu času zmenšila. Mnoho mladých ľudí si tiež našlo lepšie pracovné príležitosti v Rakúsku alebo v Nemecku. Predsudky však ostávajú na Slovensku silné a kontext 20. storočia stále rezonuje.

Rusínčina

20. Podľa informácií, ktoré má výbor expertov k dispozícii, oblasti dnešného východného Slovenska boli obývané najneskôr v 11. a 12. storočí. Počas éry habsburskej ríše sa s Ukrajincami zaobchádzalo ako s geografickou a etnickou jednotkou. K prvému rozdeleniu došlo založením Československa v roku 1918. V Československu sa objavili tri vetvy tejto menšiny: ukrajinsky, rusínsky a rusky orientovaná skupina. V priebehu päťdesiatich rokov dvadsiateho storočia vláda aktívne zasiahla do situácie tým, že zlúčila všetky tri skupiny do jednej „ukrajinskej“ skupiny. Po roku 1989 sa objavili dve skupiny – jedna sa identifikovala ako rusínska a svoj jazyk ako rusínčinu, druhá ako ukrajinská s jazykom ukrajinským.

21. Slovenskí Rusíni žijú hlavne v regióne Prešova, v časti spoločného karpatsko-rusínskeho regiónu.

22. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 24 201 príslušníkov rusínskej menšiny. Výbor expertov bol informovaný, že rusínsky jazyk bol kodifikovaný v roku 1995.

Ukrajínčina

23. Podľa informácií, ktoré má výbor expertov k dispozícii, osoby hovoriace po Ukrajinsky na Slovensku žijú v severovýchodných oblastiach pri hraniciach Slovenska s Ukrajinou.

24. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 10 814 príslušníkov ukrajinskej menšiny.

Čeština

25. Osoby hovoriace po česky tvoria najmladšiu regionálnu alebo menšinovú jazykovú skupinu na Slovensku po rozdelení bývalého Československa, ktoré nadobudlo účinnosť v januári 2003. Je veľmi rozptýlená, hoci najväčšie skupiny žijú v Bratislave a v Košiciach. Podľa týchto osôb žije na Slovensku 56 000 osôb hovoriacich po česky, hoci sa toto číslo stále mení. Uzatvorilo sa samozrejme mnoho zmiešaných manželstiev. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 44 620 príslušníkov českej menšiny.

Bulharčina

26. Prvá vlna osôb hovoriacich po bulharsky prišla na Slovensko koncom 19. storočia. Šlo najmä o záhradkárov, ktorí sa presťahovali na Slovensko, do Maďarska a Rakúska v čase rakúsko-uhorskej ríše. Druhá vlna prišla v dvadsiatych a tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia.

27. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 1 179 príslušníkov bulharskej menšiny. Počas návštevy osoby hovoriace po bulharsky poskytli iné číslo (1 578) a naznačili, že skutočný počet je pravdepodobne 2 alebo 3 krát vyšší. Výbor expertov bol informovaný, že jazyk prežil napriek mnohým zmiešaným manželstvám. 48 % osôb hovoriacich po bulharsky žije v Bratislave, zatiaľ čo ostatní sú rozptýlení po zvyšku krajiny, pričom niektorí potomkovia starých záhradkárov bývajú najmä v oblasti Košíc.

Poľština

28. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa historicky len veľmi malá časť severného Slovenska prekrývala s Poľskom. Je to miesto, kde možno nájsť ich relatívne koncentrovanejšie osídlenie. Zvyšok osôb hovoriacich po poľsky je rozptýlený po Slovensku. Iné osoby hovoriace po poľsky sa presťahovali na Slovensko zo severnej Moravy (ktorá sa nachádza v Českej republike), kde sa poľský jazyk vyskytuje tradične.

29. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 2 602 príslušníkov poľskej menšiny. Tento údaj zhruba zodpovedá číslu udanému týmito osobami počas návštevy.

Chorvátčina

30. Podľa informácií, ktoré má výbor expertov k dispozícii, prvé osoby hovoriace po Chorvátsky prišli na Slovensko v 16. storočí, usadili sa v niekoľkých desiatkach západoslovenských obcí a asimilovali sa s miestnym obyvateľstvom v pomerne krátkom čase. Dnes je chorvátske obyvateľstvo koncentrované najmä v štyroch dedinách v blízkosti Bratislavy: Čunovo, Devínska Nová Ves, Chorvátsky Grob a Jarovce.

31. Podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 2001 (pozrite str. 7 prvej implementačnej správy) žije aktuálne na Slovensku 890 príslušníkov chorvátskej menšiny – s klesajúcim trendom.

1.4. Všeobecné otázky vyplývajúce z vyhodnotenia správy

32. Spolupráca so slovenskými orgánmi bola výborná vo všetkých fázach procesu monitorovania.

33. Slovensko zostavilo veľmi ambicióznou ratifikačnú listinu. Výbor expertov uznáva ako významné politické gesto najmä ochranu rómskeho jazyka v rámci časti III.

34. Slovensko sa rozhodlo prijať záväzky v rámci časti III aj vzhľadom na niekoľko jazykov, ktoré sú osobitne rozptýlené po krajine. Týmito jazykmi sú bulharčina, chorvátčina, čeština a poľština. Výbor expertov oceňuje vôľu slovenských orgánov rozšíriť ochranu poskytovanú chartou aj na tieto jazyky. Skutočnosť, že tieto osoby sú rozptýlené po krajine a zriedka sa vyskytujú v koncentrovaných počtoch, osobitne sťažuje uplatňovanie časti III charty pri týchto jazykoch. Hoci v prípade chorvátčiny uviedla slovenská vláda jednu oblasť blízko Bratislavy, kde ako sa zdá, je tento jazyk stále prítomný v mierne koncentrovanejšej podobe (pozrite vyššie uvedený ods. 27), riadny monitoring uplatňovania časti III vzhľadom na dotknuté jazyky vyžaduje od slovenských orgánov vyhodnotenie, v akých oblastiach krajiny sú osoby hovoriace týmito jazykmi prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v rámci časti III (pozrite, mutatis mutandis, druhú správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ECRML 2004 (5), najmä ods. 18 a zistenie E.). Tieto ťažkosti odráža skutočnosť, že slovenské orgány k niekoľkým záväzkom poskytli výboru expertov veľmi málo informácií. Výbor expertov preto predbežne urobí len sumárne hodnotenie plnenia záväzkov časti III týkajúcich sa týchto jazykov.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby uskutočnili podrobné hodnotenie s cieľom identifikovať oblasti, kde sú prítomné osoby hovoriace po bulharsky, po chorvátsky, po česky a po poľsky v dostatočných počtoch na účel záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v rámci časti III charty vzhľadom na tieto jazyky. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby mu poskytli výsledky tohto hodnotenia v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

35. Ďalší problém charakterizujúci uplatňovanie charty na Slovensku sa týka slovenského právneho rámca. Výbor expertov zistil niekoľko prípadov, kde sa zákon o úradnom používaní slovenského jazyka (č. 270/1995) zdá byť v rozpore so záväzkami, ktoré Slovensko prijalo pri ratifikácii charty. V niektorých prípadoch tu dokonca existuje problém konzistentnosti s inými časťami slovenskej legislatívy. K istému stupňu splnenia môže napriek tomu v praxi dochádzať, ale bez výhody jasného právneho základu (pozrite napríklad nižšie uvedené ods. 212 – 213 a 288 – 290).

36. Je pravdou, že v čase uloženia ratifikačnej listiny (5. septembra 2001) Slovensko urobilo tri vyhlásenia určené práve na zabránenie konfliktu medzi záväzkami charty a relevantnou domácou legislatívou. Konkrétne sa urobili nasledujúce vyhlásenia:

„Slovenská republika vykladá článok 8, odsek 1.e.i tak, že sa týka vzdelávania učiteľov, teológov, kultúrnych a sociálnych pracovníkov bez dotknutia vyučovania v úradnom jazyku, pričom sa chápe, že väčšina vyučovacích predmetov, vrátane profilových, sa bude vyučovať v jazyku menšiny pri rešpektovaní legislatívy Slovenskej republiky v oblasti inštitúcií vyššieho vzdelávania.“

„Slovenská republika vyhlasuje, že článok 10, odsek 1.a.ii, článok 10, odsek 2.a a článok 10, odsek 3.b sa bude vykladať bez dotknutia používania úradného jazyka podľa Ústavy Slovenskej republiky a v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“

„Slovenská republika vyhlasuje, že článok 12, odsek 1.e a článok 13, odsek 2.c sa budú uplatňovať za predpokladu, že účinky ich uplatňovania nebudú v konflikte s inými ustanoveniami právneho poriadku Slovenskej republiky o zákaze diskriminácie občanov Slovenskej republiky v pracovnoprávných vzťahoch na území Slovenskej republiky.“

37. Avšak vzhľadom na to, že podľa svojho článku 21, ods. 1 charta pripúšťa len výhrady voči odsekom 2 až 5 článku 7, vyššie uvedené vyhlásenia predstavujú jednoduché interpretačné vyhlásenia. Ako také nemôžu upravovať právne účinky ustanovení charty, ktorých sa týkajú, podľa ich výkladu výborom expertov, ktorý je rozhodujúcim orgánom povereným výkladom charty a monitorovaním jej uplatňovania.

38. Pri zvažovaní ustanovení charty spomenutých v týchto vyhláseniach vzal výbor expertov náležite do úvahy zásadu uvedenú v preambule charty, podľa ktorej „ochrana a podpora regionálnych alebo menšinových jazykov by nemala byť na úkor úradných jazykov a potreby učiť sa ich“, ako aj článok 4, ods. 1 charty, ktorý uvádza, že „(n)ič v tejto charte sa nebude vysvetľovať ako obmedzenie alebo odchýlenie sa od akýchkoľvek práv zaručených Európskym dohovorom o ľudských právach“.

39. Ako je uvedené, cieľom týchto vyhlásení je vyhnúť sa konfliktu medzi relevantnými záväzkami charty a súvisiacimi domácimi ustanoveniami. Výbor expertov však zistil niekoľko prípadov, kedy uplatňovanie domácej legislatívy protirečí ustanoveniam charty.

1.5 Konkrétny problém týkajúci sa 20 % prahu

40. Ďalšie vyhlásenie pripojené k ratifikačnej listine znie nasledovne: „podľa článku 1, odseku b charty, (...) termín ‚územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk‘, aj v súvislosti s uplatňovaním článku 10, sa bude týkať obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostným menšinám tvoria najmenej 20 % obyvateľstva podľa Nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 z 25. augusta 1999“. Toto nariadenie vykonáva § 2, ods. 1 Zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín. Tento zákon obmedzuje praktické uplatňovanie práva osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom na používanie svojho jazyka v úradnom styku s úradmi tým, že ho obmedzuje na územie obcí, kde osoby patriace k národnostnej menšine predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva (podľa posledného sčítania ľudu).

41. Doslovné vnímanie tohto vyhlásenia by naznačovalo, že chartou budú pokryté len tie územia obcí, kde menšina predstavuje najmenej 20 % obyvateľstva. Inými slovami, zdalo by sa, že vyhlásenie Slovenska sa snaží naznačiť, že 20 % je „počet osôb opodstatňujúci prijatie rôznych ochranných a podporných opatrení upravených chartou“, ktoré uvádza článok 1, ods. 1.b charty s cieľom definovať „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk“. V dôsledku toho tam, kde je menej ako 20 %, by jazyk nedostal ochranu podľa charty. To by platilo pre článok 7, ods. 1 charty, kde je uplatňovanie povinné „v rámci území, na ktorých sa tieto jazyky používajú“, ako aj pre rôzne záväzky v rámci časti III, ktorých rozsah je geograficky obmedzený.

42. Prijatie tohto prístupu vo vyhlásení pripojenom k slovenskej ratifikačnej listine by v podstate znamenalo územnú rezerváciu, ktorá je ako taká nezlučiteľná s chartou (pozrite ods. 134 vysvetľujúcej správy). Pri ratifikácii sú otázkami skutočnej voľby pre orgány (1) jazyky, ktoré majú byť pokryté časťou III (pozrite článok 2, ods. 2 charty), a (2) záväzky, ktoré sa majú prijať v rámci časti III (pri výbere ktorých by sa mala samozrejme brať do úvahy situácia jazyka na dotknutých územiach; pozrite ods. 79 vysvetľujúcej správy). Čo sa týka území, od štátnych orgánov sa vyžaduje, aby zhodnotili z vecného hľadiska od jazyka k jazyku, aké sú územia, kde sú v dostatočných počtoch prítomné osoby hovoriace príslušnými jazykmi vrátane tých, ktoré boli vybrané v rámci časti III, bez ohľadu na 20 % prah, na účel uplatňovania rôznych záväzkov prijatých v rámci charty. Toto hodnotenie sa má robiť bez ohľadu na prah 20 %, ktorý sa v každom prípade zdá byť privysoký (inak povedané, počet ľudí opodstatňujúcich ochranné opatrenia v rámci charty by bol bežne značne pod touto hranicou). Hodnotenie môže samozrejme výbor expertov

spochybnit', ak povedie k dôsledkom v rozpore s duchom charty (ak sa napríklad územie, kde má jazyk významnú prítomnosť, neobjaví v zozname; pozrite ods. 35 vysvetľujúcej správy a ako príklady druhú správu výboru expertov o Chorvátsku (ods. 51 – 62) a jeho prvú správu o Španielsku (ods. 64 – 74).

43. V reakcii na konkrétnu otázku položenú výborom expertov slovenským orgánom však slovenské orgány vysvetlili, že 20 % prah platí výlučne na používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v styku so správou a toto kritérium nie je rozhodujúce v iných oblastiach pokrytých chartou. To predstavuje ďalšiu komplikáciu, keďže článok 10 nepoužíva výraz „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk“. Článok 10 sa odvoláva na administratívne okresy a územia miestnych a regionálnych orgánov, kde „počet obyvateľov, ktorí používajú regionálne alebo menšinové jazyky, je taký, že opodstatňuje nižšie uvedené opatrenia“.

44. Aj pri obmedzení na oblasť článku 10 charty možno používanie takého vysokého prahu považovať za prekážku uplatňovania záväzku charty vo všetkých tých prípadoch, kde osoby hovoriace príslušným jazykom predstavujú menej ako 20 % obyvateľov obce, ale stále sú prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci článku 10, keďže v týchto prípadoch neexistuje povinnosť orgánov podľa slovenského zákona zabezpečiť používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v tejto oblasti, zatiaľ čo podľa charty tu takáto povinnosť je.

45. Ďalší problém môže vyplynúť zo skutočnosti, že sa môže stať, že v priebehu času sa počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom v obci dostane pod alebo nad prah 20 %. Je jasné, že toto môže byť prekážkou konzistentného a sústavného uplatňovania jazykovej politiky v tejto oblasti. Porovnanie dvoch zoznamov dotknutých obecných území vypracovaných v rokoch 1991 a 2001 napríklad ukazuje, že počet obcí kvalifikovaných prahom 20 % klesol z 512 na 504 v prípade menšiny hovoriacej po maďarsky a z 57 na 54 v prípade menšín hovoriacich po rómsky. V prípade menšiny hovoriacej po nemecky tento počet (1) ostal nezmenený, ale v roku 2001 šlo o inú obec.

46. Napokon, zdá sa, že neexistuje prípad, kedy by bulharský, chorvátsky, český a poľský jazyk dosiahol prah 20 %. V dôsledku toho uplatňovanie 20 % prahu oberá tieto jazyky vôbec o akúkoľvek ochranu podľa článku 10, ods. 1 až 4, čím podkopáva ratifikáciu charty.

47. Na záver: hoci výbor expertov berie na vedomie spôsob, ktorým slovenské orgány aplikujú 20 % prah, t.j. výlučne vzhľadom na používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v styku so správou, existencia tohto prahu v tejto oblasti nevytláča skúmanie jej praktických dôsledkov vzhľadom na plnenie záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v rámci článku 10 charty. Keďže teda článok 10 charty platí aj pre tie obce, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom nedosahujú 20 % prah, ale stále predstavujú dostatočný počet osôb na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci článku 10, monitorovacia práca výboru expertov by sa uľahčila, keby mu slovenské orgány mohli poskytnúť hodnotenie, kde je taký dostatočný počet osôb tradične prítomný vo všetkých prípadoch, ktoré nespĺňajú požiadavku 20 %.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach sú osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v rámci článku 10, vo všetkých prípadoch, ktoré sa nekvalifikujú v rámci požiadavky 20 %, a aby v týchto oblastiach aplikovali článok 10.

Kapitola 2 Hodnotenie výboru expertov v súvislosti s časťami II a III charty

2.1 Hodnotenie v súvislosti s časťou II charty

1. Vo vzťahu k regionálnym alebo menšinovým jazykom v oblastiach, kde sa tieto používajú, a podľa stavu jednotlivých jazykov, zmluvné strany založia svoju politiku, legislatívu a prax na týchto cieľoch a zásadách:

a) uznanie regionálnych alebo menšinových jazykov ako prejavu kultúrneho bohatstva,

48. Článok 34, ods. 1 slovenskej ústavy hovorí, že „(o)bčanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie“. Odsek 2 tohto ustanovenia tiež zaručuje príslušníkom národnostných menšín „a) právo na vzdelanie v ich jazyku, b) právo používať ich jazyk v úradnom styku, c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín“. Navyše preambula k Zákonu č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín uznáva a oceňuje „význam materinských jazykov občanov SR, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine, ako prejav kultúrneho bohatstva štátu“. Výbor expertov zastáva názor, že tieto ustanovenia predstavujú optimálne dodržiavanie existujúceho záväzku z formálneho hľadiska.

b) rešpektovanie geografickej oblasti každého regionálneho alebo menšinového jazyka tak, aby existujúce, prípadne pripravované administratívne rozdelenie nekládlo prekážky podpore tohto regionálneho alebo menšinového jazyka

49. Výbor expertov bol informovaný, že niektoré administratívne rozdelenia môžu viesť k situácii, kedy sa skupine osôb hovoriacich určitým jazykom, odrezaním od väčšej oblasti osídlenia pre príslušný jazyk, zabráni v samostatnom dosiahnutí 20 % prahu, a preto sa vynechá z rámca ochrany jazyka vzhľadom na styk so správnymi orgánmi. Informácie poskytnuté výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sa odvolávajú najmä na účinky Zákona č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky.

50. Výbor expertov už uviedol, že pravidlo 20 % nemožno použiť na zabránenie účinku relevantných záväzkov v rámci charty tam, kde sú osoby hovoriace určitým jazykom tradične prítomné v dostatočných počtoch bez ohľadu na uvedený prah, a teda aj pod 20 %, na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci článku 10, ods. 1 až 4 charty (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47). Inak povedané, administratívne rozdelenie, ktoré má účinok zníženia percenta osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom pod 20 % prah, nemá dopad na účinok relevantných záväzkov v rámci charty, ak sú na príslušnom území prítomné osoby hovoriace daným jazykom v dostatočnom počte na účel týchto záväzkov. Na základe štatistiky poskytnutej slovenskou vládou (pozrite prílohu II k prvej implementačnej správe) sa zdá, že to tak je v mnohých prípadoch.

51. Napriek tomu je však možné, že v dôsledku administratívneho rozdelenia skupina osôb hovoriacich určitým jazykom na danom území už nebude prítomná v dostatočnom počte ani na účel relevantných záväzkov prijatých v rámci charty, zatiaľ čo by bola prítomná v dostatočnom počte, ak by jeho územie bolo pripojené k susednej administratívnej jednotke, kde je tradične prítomná hlavná skupina osôb hovoriacich príslušným jazykom v danom regióne. Navyše nemožno vylúčiť, že administratívne rozdelenie sťažuje uplatňovanie istých záväzkov v rámci charty, dokonca aj kde

sú osoby hovoriace príslušným jazykom na „oddelenom“ území prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov v rámci charty. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby riešili problémy spomenuté v tomto odseku a aby o nich výboru podali správu v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

c) potreba rozhodného postupu pri podpore regionálnych alebo menšinových jazykov na účel ich zachovania

52. Výbor expertov sa odvoláva na svoje hodnotenie v rámci časti III charty. Musí sa však vziať náležite do úvahy skutočnosť, že zákon o štátnom jazyku, ktorý, ako bude vidno, obsahuje niekoľko reštriktívnych klauzúl o používaní regionálnych alebo menšinových jazykov, ešte nebol upravený.

d) uľahčenie a/alebo podpora slovného alebo písomného prejavu v regionálnom alebo menšinovom jazyku vo verejnom a v súkromnom živote

53. Výbor expertov sa odvoláva na svoje hodnotenie v rámci časti III charty.

e) udržiavanie a rozvoj stykov v oblastiach upravených v tejto charte medzi skupinami používajúcimi regionálny alebo menšinový jazyk a inými skupinami žijúcimi v štáte, ktoré používajú jazyk v identickej alebo blízkej podobe, ako aj nadviazanie kultúrnych vzťahov s inými skupinami v štáte, ktoré používajú odlišné jazyky

54. Vzhľadom na udržiavanie a rozvoj prepojení medzi rôznymi skupinami osôb hovoriacich tým istým jazykom žijúcimi na rôznych územiach, dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa týkajú činností rôznych organizácií, ktoré, ako sa zdá, sú podporované úradmi a ktoré predstavujú rôzne skupiny osôb hovoriacich regionálnymi alebo menšinovými jazykmi na Slovensku: ide o Zväz Rusínov a Ukrajincov na Slovensku, Spolok karpatských Nemcov, Bulharský kultúrny zväz, Chorvátsky kultúrny zväz na Slovensku a Poľský klub v Bratislave.

55. Počas návštevy však výbor expertov dostal sťažnosti, podľa ktorých sa osoby hovoriace po rusínsky stále označujú za osoby rusínsko-ukrajinské, ktoré (podľa osôb hovoriacich po rusínsky) nikdy neexistovali. Podľa osôb hovoriacich po rusínsky to viedlo k procesu „ukrajinizácie“, ktorý zintenzívil ich pocit podradenosti. Bol teda zdôraznený problém, že úrady mali a stále majú tendenciu podporovať podujatia so spoločným zameraním na osoby hovoriace po ukrajinsky a osoby hovoriace po rusínsky. Výbor expertov zastáva názor, že uznanie rusínčiny ako konkrétneho jazyka je prospešné pre jeho účinnú ochranu a že to tiež vyžaduje, aby sa prostredníctvom špecifického kultúrneho zväzu udržiavali a rozvíjali spojenia medzi osobami hovoriacimi po rusínsky a žijúcimi na Slovensku, a tento zväz by zastupoval osoby hovoriace po rusínsky ako také.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby podporili založenie kultúrnej organizácie osôb hovoriacich po rusínsky.

56. Čo sa týka nadväzovania kultúrnych vzťahov medzi rôznymi skupinami osôb hovoriacich regionálnymi alebo menšinovými jazykmi žijúcimi na Slovensku, prípady uvádzané v relevantných častiach hodnotenia uplatňovania článku 12 charty a najmä výbor pre prevod pridelených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín prispievajú, ako sa zdá, k úlohe, ktorá je relevantná pre tento záväzok. Existuje aj združenie rozhlasového vysielania národnostných

menšín so sídlom v Bratislave. Výbor expertov zastáva názor, že tento druhý aspekt tohto záväzku sa zrejme dodržiava.

f) poskytnutie primeraných foriem a prostriedkov na vyučovanie a štúdium regionálnych alebo menšinových jazykov na všetkých vhodných stupňoch

57. Výbor expertov sa odvoláva v zásade na svoje hodnotenie v rámci časti III charty. Avšak špecifická situácia rómskeho jazyka vyžaduje určité predbežné poznámky v kontexte základného záväzku obsiahnutého v tomto ustanovení článku 7 charty.

58. Informácie získané výborom expertov počas návštevy naznačujú, že kompetentné orgány v oblasti vzdelávania v teréne stále zväčša sledujú v podstate asimilačný prístup vzhľadom na vzdelávanie pre Rómov na Slovensku. Asistenti učiteľov hovoriaci po rómsky na predškolskej úrovni majú uľahčiť tento prístup. Hlavným argumentom školských orgánov v tomto ohľade je, že osoby hovoriace po rómsky samotné prisudzujú prioritu tomu, aby ich deti dokonale ovládali slovenský jazyk, aby mali lepšie šance ako ich rodičia plne sa integrovať do slovenskej spoločnosti, najmä z ekonomického hľadiska. Mnohé slovenské školské orgány však vlastne nie sú ochotné zaviesť vyučovanie rómčiny alebo v rómčine a na druhej strane mnohí rómski rodičia si nie sú vedomí svojich práv. Navyše rómski rodičia a najmä tí, ktorí žijú v rómskych osadách, sa ocitajú v pozícii sociálnej a ekonomickej menejcennosti, čo ich sotva môže povzbudzovať v tom, aby si nárokovali aktívnejšiu ochranu svojho jazykového a kultúrneho dedičstva. Každopádne v niektorých prípadoch sa orgány v oblasti vzdelávania vôbec nestarajú o dopyt zo strany tých rodičov v rómskych osadách, ktorí výslovne uviedli svoje želanie, aby ich deti mali určitú časť vyučovania rómčiny alebo v rómčine (pozrite aj nižšie uvedený ods. 93). Výbor skutočne zistil, že želaniam týchto rodičov sa zámerne kladú prekážky.

59. Výbor expertov predovšetkým pripomína, že charta vôbec nespochybňuje potrebu získať adekvátnu znalosť úradného jazyka (jazykov) štátu. V preambule k charte sa skutočne výslovne uvádza, že „ochrana a podpora regionálnych alebo menšinových jazykov by nemala byť na úkor úradných jazykov a potreby učiť sa ich“. Navyše želanie osôb hovoriacich po rómsky dosiahnuť úspešnú integráciu svojich detí do slovenskej spoločnosti je plne pochopiteľné a zaslúži si maximálnu podporu s osobitným prihliadnutím na nepriaznivé ekonomické, sociálne a politické podmienky, ktorými Rómovia trpeli celé storočia vo väčšine európskych krajín. Avšak integrácia by sa nemala zamieňať s asimiláciou a všetky informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, naznačujú, že plné uznanie jazykových a kultúrnych špecifik Rómov je nápomocné pre ich úspešnú integráciu do spoločnosti. Navyše experti na jazykovú politiku potvrdzujú, že získavanie zručností vo viacerých jazykoch od veľmi raného veku, alebo ešte lepšie v rámci používania dvoch materinských jazykov, zlepšuje intelektuálne a jazykové schopnosti dieťaťa. To však predpokladá uznanie tejto pridanej hodnoty zo strany najmä školských orgánov, čo sa ešte na Slovensku momentálne nedeje, najmä v súvislosti s rómskym jazykom. V skutočnosti mnohé školské orgány na Slovensku majú tendenciu vnímať rómsky jazyk skôr ako prekážku než ako prínos jazykovej a kultúrnej bohatosti pre tých, ktorí ním hovoria.

60. Vypracovanie osnov pre rómsky jazyk je podstatným krokom. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že v súčasnosti na niekoľkých školách prebiehajú projekty s cieľom vypracovania osnov pre každý ročník. Tento proces môže trvať až 9 rokov a počas návštevy kompetentné slovenské orgány otvorene pripustili, že nie sú schopné predvídať, kedy by sa mohli uplatniť ustanovenia charty vzhľadom na rómsky jazyk. Výbor expertov považuje toto zdržanie za neodôvodnené a zastáva názor, že by sa mali prijať konkrétne opatrenia s cieľom zaviesť osnovy pre rómsky jazyk na všetkých dotknutých školách v oveľa skoršom štádiu, než ako predpokladá vyššie spomenutý projekt.

61. Výbor expertov bol tiež informovaný, že tu existuje jasný prístup segregácie smerom k rómskym deťom z rómskych osád a diskriminácia proti Rómom zo strany vedenia škôl. Okrem toho počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že stále pretrváva prax zápisu rómskych detí, ktoré nespĺnia niektoré jazykové kritériá v slovenčine na predškolskej úrovni, do škôl pre deti so špeciálnymi potrebami. V skutočnosti veľká väčšina 32 000 detí momentálne umiestnených v takých školách pochádza z rómskej komunity a v obrovskej väčšine prípadov sa o umiestnení rozhodlo výlučne na základe nedostatočnej znalosti slovenčiny. Táto prax porušuje základné ľudské práva, má katastrofálne dopady na rozvoj dotknutých detí a ich budúcu integráciu do spoločnosti, je v úplnom rozpore so zásadou charty, že s regionálnymi a menšinovými jazykmi by sa malo zaobchádzať dôstojne a s rešpektom, a musí sa bezodkladne skončiť (pozrite aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ECRML 2004 (5), ods. 46).

62. Na záver: výbor expertov na základe informácií, ktoré má k dispozícii a na základe názorov, ktoré zhromaždil od expertov na jazykovú politiku a rómskych expertov, je presvedčený, že integrácia ľudí hovoriacich po rómsky do slovenskej spoločnosti implikuje zahrnutie vyučovania rómčiny a v rómčine do slovenského školského systému (pozrite aj prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 48).

63. Výbor expertov uznáva, že opatrenia sociálnej a ekonomickej povahy sú rovnako potrebné na umožnenie plnej integrácie Rómov do slovenskej spoločnosti. Výbor expertov preto so záujmom zaznamenal opatrenia, ktoré mu boli prezentované počas návštevy s cieľom „desegregácie“ rómskych komunít a podpory ich aktívnej účasti na hospodárskom živote (vrátane pozoruhodného projektu, ktorý organizuje ministerstvo hospodárstva a ktorý je zameraný na financovanie ekonomických iniciatív uskutočňovaných rómskymi podnikateľmi) berúc osobitne na vedomie obrovskú a neprijateľnú mieru nezamestnanosti medzi Rómami. Ide samozrejme o dlhodobý proces. Vyučovanie rómskeho jazyka a kultúry je však veľmi pozitívnym opatrením na posilnenie sebaúcty rómskeho obyvateľstva, ktorá uľahčuje aktívnejšiu účasť na spoločensko-hospodárskom živote. Podstatnou súčasťou tohto úsilia je plne uznať hodnotu vzdelávania rómskych žiakov spôsobom, ktorý im umožňuje alebo ktorý ich povzbudzuje k udržaniu a/alebo rozvíjaniu svojej znalosti rómskeho jazyka.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- vydali jasné pokyny riaditeľom o povinnosti vyplývajúcej z charty v oblasti vzdelávania a o výsledných opatreniach zameraných na poskytovanie vyučovania rómčiny a v rómčine na rôznych stupňoch;*
- urýchlili realizáciu osnov pre rómsky jazyk;*
- bezodkladne zrušili prax neodôvodneného zapisovania rómskych detí do špeciálnych škôl;*
- zvýšili povedomie medzi rómskymi rodičmi a školskými orgánmi o právach rómskych rodičov a detí a o výhodách dvojjazyčnosti.*

g) poskytnutie zvýhodnení, ktoré by umožnili osobám neovládajúcim regionálny alebo menšinový jazyk a žijúcim v oblasti, kde sa tento jazyk používa, aby sa im v prípade záujmu umožnilo jeho ovládnutie

64. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou neexistujú žiadne špecifické opatrenia zamerané na poskytovanie zariadení umožňujúcich osobám neovládajúcim regionálny alebo menšinový jazyk používaný na Slovensku naučiť sa ho, ak si to želajú. Výboru expertov bolo počas návštevy skutočne potvrdené, že tu neexistuje žiadny štruktúrovaný prístup.

65. Výbor expertov poznamenáva, že tento záväzok je veľmi dôležitý vzhľadom na podporu vzájomného porozumenia a je preto relevantný aj z hľadiska článku 7, ods. 3 charty (pozrite ďalej uvedené ods. 77 – 84). Slovenské orgány tento záväzok zjavne neplnia.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili zariadenia zamerané na umožnenie osobám neovládajúcim regionálny alebo menšinový jazyk naučiť sa ho, ak si to želajú.

h) podpora štúdia a výskumu regionálnych alebo menšinových jazykov na univerzitách alebo ekvivalentných inštitúciách

66. Výbor expertov sa odvoláva na svoje hodnotenie v rámci časti III charty týkajúce sa poskytovania vzdelávania na vysokoškolskej úrovni v súvislosti s maďarčinou, ukrajinčinou, češtinou, bulharčinou, poľštinou a chorvátčinou. Rómčina, rusínčina a nemčina si v kontexte tohto záväzku vyžadujú špecifické poznámky.

67. Čo sa týka rómčiny, treba poznamenať, že rómčina bola na Slovensku kodifikovaná v roku 1971 na základe dialektu používaného na východnom Slovensku. Napriek tomu počas návštevy bol výbor expertov informovaný o pretrvávajúcich ťažkostiach spojených s údajne chýbajúcou kodifikáciou a týkajúcich sa najmä ťažkostí, ktoré majú niektorí školskí asistenti pri komunikovaní s rómskymi deťmi z konkrétnej osady, ktoré používajú dialekt osady.

68. Podľa najlepších dostupných poznatkov o rómskom jazyku je jazykový pluralizmus v rámci rómskej spoločnosti realitou a treba ho podporovať, keďže zodpovedá tomu, ako sú ľudia hovoriaci po rómsky sociálne štruktúrovaní. Taká jazyková rôznorodosť je však celkom konzistentná s existenciou písomnej formy, ktorá je zaiste dôležitá v oblastiach pokrytých chartou a o ktorú sa napokon snažia aj samotné osoby hovoriace týmto jazykom. Slovensko treba preto pochváliť za dosiahnutie cieľa, kodifikácie písomnej formy, ktorú ešte iné krajiny nedosiahli. Jazykový pluralizmus charakterizujúci osoby hovoriace po rómsky by sa preto nemal vnímať ako prekážka, ale ako odlišujúca črta jazykovej bohatosti, flexibility a dynamizmu rómskeho jazyka. Malo by sa preto vynaložiť úsilie o prispôsobenie sa takej jazykovej rozmanitosti, napríklad náborom školských alebo administratívnych asistentov medzi osobami hovoriacimi po rómsky žijúcimi v osade, na ktorú sa zameria príslušná škola alebo administratívne činnosti. Toto bude mať pravdepodobne pozitívne vedľajšie účinky na prelomenie izolácie osôb hovoriacich po rómsky tým, že sa im ponúkne príležitosť získať zamestnanie vo verejnom sektore.

69. Navyše by sa značne uľahčili kodifikačné snahy, keby boli podporované na európskej úrovni koordináciou opatrení, ktoré v tomto ohľade prijímajú jednotlivé krajiny, v európskom kontexte. Inak povedané, bolo by účinnejšie, nákladovo efektívnejšie a nakoniec aj lacnejšie pre každý štát, keby sa flexibilné kodifikačné nástroje, ktoré by sa mohli prispôbovať rôznym miestnym formám rómčiny, a vyučovacie materiály mohli opierať o finančné a technické úsilie koordinované na európskej úrovni.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- prekonalí miestne ťažkosti spojené s pluralizmom rómskeho jazyka zabezpečením zastúpenia rôznych foriem rómskeho jazyka používaných na Slovensku medzi príslušnými zamestnancami, najmä v oblasti vzdelávania a správy;

- prispeli k rozvoju európskej iniciatívy zameranej na koordinovanie a financovanie prispôsobiteľných kodifikačných nástrojov a vyučovacích materiálov na európskej úrovni.

70. Čo sa týka rusínčiny, tento jazyk je kodifikovaný na Slovensku od roku 1995, čo znova stavia Slovensko do pokročilého štádia vzhľadom na to, že v iných štátoch, kde sa používa rusínčina, tento jazyk stále bojuje s problémom chýbajúcej riadnej kodifikácie. Práca na kodifikácii postupovala podľa príkladu procesu, ktorý viedol ku kodifikácii rétorománčiny vo Švajčiarsku (na základe hovorovej formy najrozšírenejších dialektov na Slovensku, teda západo- a východozemplínskych dialektov). V súlade s tým bolo vypracovaných niekoľko vyučovacích materiálov. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou by sa mala začať práca s cieľom standardizovať jednotný jazyk pre všetkých používateľov rusínčiny.

71. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že ešte stále neexistuje katedra vysokej školy zaoberajúca sa rusínskym jazykom a kultúrou, hoci rusínčina sa vyučuje ako predmet vyššieho vzdelávania (pozrite ďalej uvedený ods. 385). Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou však uvádzajú projekt organizovaný Prešovskou univerzitou a zameraný na uvedenie študijného programu s názvom „rusínsky jazyk a kultúra“. Jeho otvorenie sa očakáva v školskom roku 2005/2006 za predpokladu, že úspešne prejde akreditáciou. Výbor expertov sa teší na informáciu o výsledku tohto projektu v ďalšej implementačnej správe.

72. Nakoniec, vzdelávanie v nemeckom jazyku poskytujú rôzne vysoké školy na Slovensku (pozrite ďalej uvedený ods. 301). Výbor expertov so záujmom zaznamenal počas návštevy, že univerzity v Nemecku vyvíjajú snahy o zachovanie starých foriem nemčiny používanej na Slovensku.

i) podpora vhodných foriem medzinárodných výmen v oblastiach upravených v tejto charte pre regionálne alebo menšinové jazyky, ak sa používajú v identickej alebo blízkej podobe v dvoch alebo vo viacerých štátoch

73. Výbor expertov sa odvoláva predovšetkým na svoje hodnotenie v rámci článku 14 charty. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou uvádzajú aj nasledujúce výmeny:

- výmeny osôb pracujúcich na spoločných projektoch medzi Slovenskou republikou a Nemeckom plánované na 2005/2006;
program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva Maďarskej republiky v oblasti vzdelávania, vedy, športu a mládeže;
- program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky, Ministerstvom školstva a športu Chorvátskej republiky a Ministerstvom vedy a techniky Chorvátskej republiky na školské roky 2000/2001, 2001/2002, 2002/2003 a 2003/2004;
- protokol medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky o spolupráci v oblasti vzdelávania, mládeže, telesnej výchovy a športu na roky 2002 – 2006;
- program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom národného školstva a športu Poľskej republiky na roky 2003 – 2006;
- medzivládna dohoda z decembra 1993 zakladajúca Stredoeurópsky výmenný program pre univerzitné štúdiá („CEEPUS“) a zahŕňajúca nasledujúce krajiny: Rakúsko, Bulharsko, Česká republika, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko a Slovinsko; na Slovensku sa tento program uplatňuje na základe uznesenia vlády č. 711 z 13. júla 1994.

74. Výbor expertov však nebol informovaný o žiadnych výmenách s Ukrajinou. Výbor expertov nebol informovaný ani o žiadnych výmenách v súvislosti s rómčinou s inými krajinami, kde sa tiež používa rómsky jazyk. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby poskytli informácie o týchto dvoch bodoch v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

75. Okrem toho výbor expertov zastáva názor, že vzhľadom na to, že rusínsky jazyk nepožíva podporu zo strany štátu, kde je väčšinovým úradným jazykom, a že tento jazyk sa používa v niekoľkých krajinách strednej a východnej Európy, spolupráca medzi týmito krajinami by mohla byť užitočná najmä v súvislosti so vzdelávaním učiteľov a tvorbou vyučovacích materiálov (v tomto ohľade porovnajte aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 33). Výbor expertov preto žiada slovenské orgány, aby v ďalšej implementačnej správe poskytli informácie o opatreniach prijatých na podporu nadnárodných výmen s inými krajinami, kde sa hovorí po rusínsky (pre začiatok napríklad Maďarsko, Chorvátsko a Ukrajina).

2. Strany sa zaväzujú eliminovať, ak tak ešte neurobili, všetky nepodložené rozdiely, výnimky, obmedzenia alebo výhody pri používaní regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorých účelom je odradiť alebo ohroziť jeho udržiavanie alebo rozvoj. Prijatie osobitných opatrení v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, ktoré majú podporiť rovnoprávnosť medzi užívateľmi týchto jazykov a ostatným obyvateľstvom, alebo opatrení, ktoré prihliadajú na ich osobitné podmienky, nemožno považovať za diskriminačné opatrenie voči užívateľom rozšírenejších jazykov.

76. Výbor expertov zistil niekoľko prípadov, kde zákon o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995 Z. z.) výslovne ukladá používanie slovenčiny, čím odrádza od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v relevantných oblastiach (pozrite najmä nižšie uvedený ods. 288). Je potrebná úprava zákona, aby sa dostal do súladu so záväzkami v rámci charty.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné kroky na odstránenie klauzúl zákona č. 270/1995 Z. z., ktoré vedú k neopodstatnenému rozlišovaniu, vylučovaniu, reštrikcii alebo preferencii v súvislosti s používaním regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku.

3. Strany sa zaväzujú podporovať vhodnými prostriedkami vzájomné porozumenie medzi všetkými jazykovými skupinami v krajine, a predovšetkým zahrnúť rešpektovanie, porozumenie a toleranciu voči regionálnym alebo menšinovým jazykom do výchovy a vzdelávania poskytovaného v krajine, a k uvedenému prístupu viesť aj masovokomunikačné prostriedky.

77. Výbor expertov predovšetkým pripomína, že skúsenosti dokazujú, že rozsah ochrany alebo podpory menšinového jazyka má súvis s tým, ako ho prijímajú alebo vnímajú osoby hovoriace väčšinovým jazykom. Ochrana alebo podpora menšinových jazykov je skutočne v mnohých ohľadoch odrazom prístupu a vnímania väčšiny. Vzhľadom na to je zvýšenie povedomia u väčšinového obyvateľstva nanajvýš dôležité. Tento aspekt sa môže týkať aj väčšiny na miestnej úrovni. Ako naznačuje článok 7, ods. 3 charty, v tomto ohľade sú osobitne relevantné dve oblasti: vzdelávanie a médiá (pozrite napríklad prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 182, a druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML (2005) 3, ods. 39).

78. V oblasti médií sa v dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou spomína predovšetkým program PHARE Európskeho spoločenstva a najmä jeho časť venovaná tolerancii menšín. Jedným z jeho podprogramov skutočne bol „Verejná informačná kampaň o menšinách v médiách“, ktorý sa zameriaval na podporu tolerancie voči menšinám pomocou verejnej informačnej kampane prezentovanej v elektronických médiách. Program pozostával z prípravy série krátkych dokumentárnych snímok o európskych modeloch spoluzití s menšinami vrátane menšín žijúcich na Slovensku. Tieto dokumentárne snímky a diskusie sa vysielali vo verejných médiách. V roku 2002 Slovensko tiež spolufinancovalo ďalšie sprievodné aktivity zamerané na zvýšenie účinnosti kampane, napríklad reklama dokumentárnych snímok a diskusií (v rozhlase aj v televízii), tlačové konferencie, plagáty, bezplatné karty, tričká s potlačou, VHS, vzdelávacie materiály na distribúciu do škôl, fotografie a kompaktné disky. Niektoré konkrétne príklady týchto materiálov boli poskytnuté výboru expertov počas návštevy.

79. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa odvolávajú aj na uvedenie tretieho Akčného plánu predchádzania všetkým foriem diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných prejavov intolerancie na obdobie 2004/2005.

80. Výbor expertov poznamenáva, že z hľadiska ochrany regionálnych alebo menšinových jazykov ide o kľúčový ale dlhodobý proces. Základným cieľom je viesť väčšinové obyvateľstvo k rešpektovaniu a uznávaniu skutočnosti, že osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria súčasť jazykového a kultúrneho bohatstva štátu so svojimi rôznymi jazykmi a kultúrami.

81. Výbor expertov uznáva vyššie opísané iniciatívy, ale súčasne podčiarkuje, že zvyšovanie povedomia u väčšinovej populácie hovoriacej po slovensky vyžaduje sústavné úsilie v oblasti vzdelávania aj médií. Napokon aj v druhej oblasti, ktorá, ako sa zdá, doposiaľ dostáva väčšinu pozornosti zo strany slovenských orgánov, informácie zhromaždené výborom expertov počas návštevy poukazujú na neuspokojivé celkové vnímanie regionálnych alebo menšinových jazykov väčšinovým obyvateľstvom hovoriacim po slovensky (konkrétne poznámky týkajúce sa rómskeho jazyka budú nasledovať ďalej). Okrem toho ostáva veľa práce v oblasti vzdelávania s prihliadnutím na to, že osnovy, ako sa zdá, neobsahujú vysvetlenie pre väčšinových žiakov hovoriacich po slovensky v súvislosti s tým, prečo sú na Slovensku tradične prítomné osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi a prečo sú tam rovnako „doma“ ako väčšina. Zdá sa, že tu nie sú štruktúrne zahrnuté ani informácie o jazykových a kultúrnych črtách tejto tradičnej prítomnosti. Výbor expertov napriek tomu so záujmom zaznamenal niektoré projekty, na ktoré sa odvolávali slovenské úrady počas návštevy, ako je aktuálny pokus ministerstva školstva zaviesť multikultúrne vzdelávanie a prípravu spoločnej slovensko-poľskej učebnice dejepisu pokrývajúcej severovýchod Slovenska, ako aj knihy o histórii menšín. V tomto ohľade by slovenské úrady mali tiež vychádzať z odporúčania Výboru ministrov Rady Európy Rec(2001)15 prijatého 31. októbra 2001 o vyučovaní dejepisu v Európe dvadsiateho prvého storočia (pozrite najmä bod č. 4 prílohy týkajúci sa obsahu syllabov).

82. Čo sa týka najmä rusínčiny, výbor expertov zastáva názor, že zo strany slovenských orgánov je potrebné veľké úsilie, aby prezentovali tento jazyk iným a predovšetkým špecifickým spôsobom, totiž aby mu pomohli získať vlastnú identitu voči ukrajinskému jazyku. Slovenské orgány môžu podporiť osoby hovoriace po rusínsky mnohými spôsobmi, predovšetkým individualizáciou inštitucionálneho zastúpenia osôb hovoriacich po rusínsky (pozrite aj vyššie uvedené ods. 54 – 55 a nižšie uvedené ods. 85 – 87).

83. Čo sa týka rómskeho jazyka, výbor expertov nepodceňuje význam cieľa integrácie Rómov do slovenskej spoločnosti. Výbor expertov však odmieta predstavu, že strata rómskeho jazyka a kultúry je prostriedkom (alebo cenou, ktorú treba zaplatiť) na dosiahnutie tohto cieľa.

V skutočnosti sa aktuálna silná tendencia na Slovensku integrovať osoby hovoriace po rómsky prostredníctvom de facto asimilácie zdá byť skôr dôsledkom všeobecného negatívneho postoja voči rómskej kultúre, ktorý má staré historické korene a stále sa zdá byť na Slovensku silný, než nevyhnutným dôsledkom realistickej integrácie. Inak povedané, iný všeobecný kontext, viac inšpirovaný akceptáciou voči rómskemu jazyku a kultúre, ktorý by zaiste mohol byť podporený pozitívnymi opatreniami, by mohol umožniť dosiahnutie integrácie pri súčasnom zachovaní jazyka a kultúry. Rozšírený nedostatok sebaúcty medzi rómskym obyvateľstvom (rovnako ako v iných krajinách) dodáva problému ďalšiu dimenziu a posilňuje jeho nevšimavosť voči rómskemu jazyku a kultúre. Mali by sa preto uskutočniť pokusy o posilnenie obrazu rómskej kultúry medzi osobami hovoriacimi týmto jazykom a o značné zlepšenie obrazu spájaného s rómskou kultúrou v slovenskej spoločnosti vo všeobecnosti. Slovenské orgány by sa preto mali snažiť zlepšiť všeobecný postoj voči rómskemu jazyku a kultúre v slovenskej spoločnosti, rovnako ako by mali účinnejšie riešiť skutočné problémy jazykovej politiky (v tomto istom zmysle pozrite aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 48).

84. Výbor expertov by rád poukázal na fundamentálny aspekt týkajúci sa zvyšovania povedomia o rómskom jazyku a kultúre. Realita je taká, že v mnohých európskych krajinách sa rómsky jazyk a kultúra stále vníma zo strany väčšinového obyvateľstva ako „cudzie teleso“. Výsledkom tohto pretrvávajúceho vnímania sú v najlepšom prípade asimilačné prístupy. Existujú však aj niektoré pozitívne príklady meniacich sa postojov v niekoľkých účastníckych štátoch charty.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *posilnili snahy v oblasti vzdelávania a médií venované zvyšovaniu povedomia väčšinového obyvateľstva hovoriaceho po slovensky o všetkých regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku;*
- *podporovali akceptáciu zo strany väčšinového obyvateľstva hovoriaceho po slovensky voči rómskemu jazyku a kultúre ako neoddeliteľnej súčasť slovenskej histórie, spoločnosti a kultúrneho dedičstva;*
- *konkrétne podporovali špecifickosť rusínskeho jazyka.*

4. Pri určovaní politiky voči regionálnym alebo menšinovým jazykom zmluvné strany vezmú do úvahy potreby a želania formulované skupinami, ktoré uvedené jazyky používajú. V prípade potreby môžu zakladať poradné orgány, ktoré by pomáhali orgánom vo všetkých otázkach týkajúcich sa regionálnych alebo menšinových jazykov.

85. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov je v tomto ohľade relevantným orgánom Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny (založená uznesením č. 27 zo 17. januára 2001). Rada sa považuje za samosprávny orgán národnostných menšín. Podľa svojho štatútu je rada poradným iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády v oblasti štátnej politiky v súvislosti s národnostnými menšinami. Sekcia ľudských práv a menšín Úradu vlády slúži ako sekretariát rady. Agenda rady zahŕňa niekoľko položiek od realizácie politiky vlády po prijímanie relevantnej legislatívy vrátane ratifikácie charty.

86. Počas návštevy dostal výbor expertov sťažnosti týkajúce sa efektívnosti takéhoto orgánu. Niektoré osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi považujú jeho stretnutia za príliš zriedkavé (v zásade 4 do roka plus možné operatívne stretnutia zvolané predsedom) a bolo vyjadrené želanie, aby sa stretnutia rady konali častejšie, keďže niektoré problémy sa môžu vyvíjať rýchlo. Najmä osoby hovoriace po rusínsky považovali konzultácie za neadekvátne.

87. Výbor expertov zastáva názor, že úloha tejto rady a spôsob vymenovávaní jej členov, ktorých nominujú regionálne alebo menšinové jazykové skupiny samotné, v zásade spĺňa požiadavky tohto záväzku. Výbor expertov by však uvítal poznámky zo strany slovenských orgánov v nasledujúcej implementačnej správe v súvislosti s vyššie uvedenými sťažnosťami.

5. Strany sa zaväzujú uplatňovať, mutatis mutandis, zásady uvedené v odsekoch 1 až 4 pre jazyky bez územia. Pre tieto jazyky však platí, že druh a rozsah prijatých opatrení na účel realizácie tejto charty treba stanoviť primerane, zohľadňujúc potreby a želania, ako aj tradície a charakteristické črty skupín, ktoré tieto jazyky používajú.

Rómčina

88. Vzhľadom na rozhodnutie slovenskej vlády, ktoré si zaslúži osobitné ocenenie, chrániť rómčinu v rámci časti III ako teritoriálny jazyk, toto ustanovenie v prípade Slovenska sa na rómčinu nevzťahuje.

Jidiš

89. Počas návštevy bolo výboru expertov vysvetlené zástupcami židovskej komunity na Slovensku, že v židovskej komunite na Slovensku nie je záujem o oživovanie jidiš.

2.2 Hodnotenie v súvislosti s časťou III charty

2.2.1 Hodnotenie uplatňovania časti III na rómsky jazyk¹

Článok 8 – Vzdelávanie

Predbežná poznámka

90. Výbor expertov sa predovšetkým odvoláva na všeobecné body, ktoré uviedol v oblasti vzdelávania vzhľadom na uplatňovanie článku 7 v prípade rómskeho jazyka (pozrite vyššie uvedené ods. 57 – 63 a ods. 67 – 69). Nasledujúce hodnotenie by sa preto malo čítať vo svetle týchto bodov.

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) i umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo

ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii prijať jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov

91. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou siet' materských škôl nezahŕňa žiadne predškolské vzdelávanie využívajúce rómčinu ako vyučovací jazyk, pretože rodičia o to nepožiadali. Rómčina sa preto používa len ako pomocný jazyk v tých materských školách, kde sa implementuje projekt Phare Matka a dieťa 2000 a 2001. Vláda sa tiež odvoláva na dôležitosť pripisovanú zapájaniu rómskych detí do predškolskej výchovy a skutočnosť, že rodičia dostávajúci sociálne dávky majú teraz nárok na znížené poplatky alebo oslobodenie od poplatkov. Slovenské ministerstvo školstva tiež výboru expertov poskytlo strategický materiál s názvom „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (oficiálne prijatý slovenskou vládou v roku 2004 a dostupný on-line na webovej lokalite charty – www.coe.int/minlang ako dodatok k prvej implementačnej správe), ktorý obsahuje podrobné informácie o implementácii integračných programov Phare. Táto stratégia však nijako neupravuje vyučovanie rómčiny alebo v rómčine pre rómskych žiakov a obmedzuje sa na poznámku o tom, že tí učitelia, ktorí majú pracovať s rómskymi deťmi, sa učia základy rómskeho jazyka (hoci zahŕňa všeobecnú potrebu „realizovať dvojjazyčné hodiny (používať rómsky jazyk na hodinách)“ medzi svojimi prioritnými odporúčaniami).

92. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka umožnenia rómskym deťom dostávať predškolskú výchovu (článok 8, ods. 1.a.i) alebo jej podstatnú časť (článok 8, ods. 1.a.ii) v rómskom jazyku, keď o to rodiny požiadajú v počte považovanom za dostatočný.

93. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný školskými orgánmi, že rodičia sú teraz pevne zaangažovaní pre to, aby sa ich deti naučili slovenský jazyk, a že dokonca môžu odmietnuť, aby boli do programu zahrnuté piesne a poézia v rómčine. Napriek tomu sa používajú asistenti hovoriaci po rómsky, aby uľahčili integráciu detí (hoci sa pripustilo, že niektorí z nich majú ťažkosti s komunikáciou s rómskymi deťmi, keď hovoria dialektom, ktorý sa líši od dialektu konkrétnej osady). Navyše sa napriek tomu organizujú spoločenské podujatia zahŕňajúce rómsky folklór. Ako je

¹ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

spomenuté vo vyššie uvedenom odseku 58 a podrobne rozpísané v ďalej uvedenom odseku 94, výbor si uvedomuje, že vo vzťahu k iným typom vzdelávania v niektorých prípadoch orgány v oblasti vzdelávania vôbec neuspokojujú dopyt zo strany tých rodičov v rómskych osadách, ktorí výslovne uviedli svoje želanie, aby ich deti mali určitú časť vyučovania rómčiny alebo v rómčine.

94. Obmedzené informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú zhodnotiť, aký je skutočný dopyt rodičov vzhľadom na predškolskú výchovu, hoci počas návštevy slovenské orgány samotné uviedli, že keby si rómski rodičia boli vedomí svojich práv, čo platí len zriedka, aktuálna ponuka by nebola schopná uspokojiť dopyt rodičov. Výbor expertov zdôrazňuje význam zvyšovania povedomia v tomto ohľade.

95. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby informovali obyvateľstvo hovoriace po rómsky o ustanoveniach charty vo vzťahu k predškolskej výchove a aby poskytli zariadenia na predškolskú výchovu v rómčine.

b) i umožniť vyučovanie na základnom stupni v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na základnom stupni bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov, alebo

c) i umožniť vyučovanie na stredných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii zabezpečiť, aby na stredných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

96. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, počnúc školským rokom 2003/2004 prebieha testovanie osnov rómskeho jazyka a literatúry na dvoch vybraných základných školách a v štyroch vybraných stredných školách. Tento test má prebiehať od roku 2003 do roku 2011 a je zaň zodpovedný Štátny pedagogický ústav v Bratislave. V tomto kontexte sa už používa učebnica rómčiny pod názvom „Romany Čhib“ (ktorej výtlačok bol poskytnutý výboru expertov počas návštevy). Na stredných školách sa čoskoro bude vyučovať aj romológia. Podľa slovenských orgánov bude po dokončení projektu reálne aj vyučovanie niektorých predmetov v rómčine. Slovenské orgány v tejto súvislosti spomenuli aj stratégiu „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (pozrite vyššie uvedený ods. 91). Tento dokument uvádza vyučovanie rómčiny na úrovni základných a stredných škôl na základe troch možností: ako voliteľný predmet, ako povinný predmet (napr. ako cudzí jazyk) alebo v rámci mimoškolskej práce.

97. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa zdá, že školy nemožno zaviazať k účasti na tomto projekte, hoci v roku 2004 bol zrejme predĺžený. Navyše výbor expertov zistil, že na úrovni základnej školy v niektorých prípadoch aj keď rodiny požadujú vo významných

počtoch, aby sa ich deťom poskytovalo vyučovanie rómčiny alebo vzdelávanie v rómčine (93 rodičov zo 665 v prípade, ktorého bol výbor expertov svedkom na mieste), kompetentné školské orgány odmietajú prijať opatrenia na poskytnutie požadovaného vzdelávania. Vo väčšine základných škôl na Slovensku zapisujúcich rómske deti má, ako sa zdá, rómsky jazyk a kultúra stále čisto folkloristickú prítomnosť.

98. Čo sa týka stredoškolského vzdelávania, už sa rozbehlo aj súkromné gymnázium, ale financovanie a zdroje sú nedostatočné. Okrem toho chýbajúce osnovy postihujú aj túto školu.

99. Výbor expertov oceňuje úsilie slovenskej vlády, ale súčasne zastáva názor, že projekt zahŕňajúci len dve základné školy a len štyri stredné školy je primálny vzhľadom na prijatý záväzok a vzhľadom na veľkosť populácie hovoriacej po rómcky na Slovensku (pozrite vyššie uvedený ods. 14). Výbor expertov zastáva názor, že treba podstatne urýchliť potrebné prípravy a že vyučovanie rómskeho jazyka sa musí stať neoddeliteľnou súčasťou osnov vo všetkých dotknutých slovenských školách v oveľa skoršom štádiu, než ako predpokladá slovenská vláda. Navyše z ministerstva školstva treba poslať jasné pokyny všetkým riaditeľom základných škôl v súvislosti so záväzkami vyplývajúcimi z charty vzhľadom na zavedenie rómčiny do osnov. Prípady, v ktorých môžu miestne školské orgány na základe vlastného uváženia odmietnuť splnenie požiadavky rómskych rodičov na vyučovanie rómčiny, by sa mali bezodkladne riešiť a malo by sa im zabrániť. Napokon, mala by sa vziať do úvahy skutočnosť, že ako bol výbor expertov informovaný počas návštevy, rómsky jazyk a kultúra sa stále vníma ako menejcenná a že medzi Rómami existuje vážny nedostatok povedomia a informovanosti o ich právach.

100. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *urýchlili zavedenie vyučovania rómčiny ako neoddeliteľnej súčasti osnov na úrovni základných a stredných škôl;*
- *prijali urýchlené opatrenia, aby už teraz uspokojili dopyt rómskych rodičov, totiž vydaním jasných pokynov všetkým riaditeľom základných škôl;*
- *zvýšili povedomie rómskych rodičov o ich právach v oblasti vzdelávania a o záväzkoch v rámci charty aj pomocou rómskeho jazyka.*

d) i umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

101. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou jedna zo štyroch stredných škôl, ktorých sa týka vyššie uvedený projekt, je vlastne odborná škola (umelecká stredná škola v Košiciach). Informácie poskytnuté výboru expertov sa tiež odvolávajú na pilotný projekt na odbornú prípravu Rómov v štyroch stredných odborných školách. Nie je však jasné, či tento projekt zahŕňa aj vyučovanie rómskeho jazyka.

102. Výbor expertov oceňuje úsilie slovenskej vlády, ale súčasne zastáva názor, že projekt zahŕňajúci len jednu odbornú alebo učňovskú školu je primálny vzhľadom na prijatý záväzok a vzhľadom na veľkosť populácie hovoriacej po rómsky na Slovensku (pozrite vyššie uvedený ods. 14). Výbor zastáva názor, že treba podstatne urýchliť potrebné prípravy a že vyučovanie rómskeho jazyka sa musí stať neoddeliteľnou súčasťou osnov vo všetkých dotknutých slovenských školách v oveľa skoršom štádiu, než ako predpokladá slovenská vláda. Navyše z ministerstva školstva treba poslať jasné pokyny všetkým riaditeľom učňovských alebo odborných škôl v súvislosti so záväzkami vyplývajúcimi z charty vzhľadom na zavedenie rómčiny do osnov. Prípady, v ktorých môžu miestne školské orgány na základe vlastného uváženia odmietnuť splnenie požiadavky rómskych rodičov na vyučovanie rómčiny, by sa mali bezodkladne riešiť a malo by sa im zabrániť. Napokon, mala by sa vziať do úvahy skutočnosť, že ako bol výbor expertov informovaný počas návštevy, rómsky jazyk a kultúra sa stále vníma ako menejcenná a že medzi Rómami existuje vážny nedostatok povedomia a informovanosti o ich právach.

103. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *urýchlili zavedenie vyučovania rómčiny ako neoddeliteľnej súčasti osnov na odborných alebo učňovských školách;*
- *prijali opatrenia, aby už teraz uspokojili dopyt rómskych rodičov, totiž vydaním jasných pokynov všetkým riaditeľom dotknutých škôl;*
- *zvýšili povedomie rómskych rodičov o ich právach v oblasti vzdelávania a o záväzkoch v rámci charty aj pomocou rómskeho jazyka.*

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

104. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, Katedra rómskej kultúry na Nitrianskej univerzite bola vytvorená v apríli 1990 s pôvodným cieľom vzdelávania učiteľov rómskych detí pre prvý stupeň základných škôl. Neskôr boli pridané ďalšie programy, ale tie sa zameriavajú primárne na sociálne témy s cieľom vzdelávania najmä sociálnych asistentov, hoci základy romológie (história, kultúra, tradície a zvyky) sú povinnou súčasťou osnov. Katedra rómskej kultúry má teraz detašované pracoviská v Spišskej Novej Vsi, Lučenci a Dunajskej Strede. Niekoľko ďalších vysokých škôl pripravilo projekty v oblasti rómskych štúdií. Slovenské orgány tiež uviedli, že romologické predmety, ktoré sa vyučujú na vybraných stredných školách, vytvoria podmienky na otvorenie vysokoškolských kurzov romológie najneskôr v roku 2006.

105. Faktom však ostáva, že rómčina sa ešte nevyučuje ako predmet vysokoškolského a vyššieho vzdelávania, hoci stratégia „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (pozrite vyššie uvedený ods. 91) má za cieľ povzbudiť univerzity, aby zahrnuli štúdium rómskeho jazyka. Ako bol výbor expertov upozornený počas návštevy, je zaujímavé, že rómčina sa nespomína v školskom zákone (zákon č. 29/1984 Zb. v znení zákona č. 350/1994 Z. z. v znení zákona č. 334/2002 Z. z.) na rozdiel od iných regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku. V dodatočných informáciách, ktoré poskytla výboru expertov, slovenská vláda robí súvis medzi rozvojom stredoškolského vyučovania rómčiny

a rozvojom vysokoškolského vzdelávania: po dokončení aktuálnych projektov bude reálne vyučovanie niektorých predmetov v rómčine a dovedty budú k dispozícii vysokoškolskí učitelia na vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry. Výbor expertov nepodceňuje náročnosť vytvorenia systému vzdelávania v rómčine na vysokoškolskej úrovni. Avšak chýbajúce vyučovanie v rómčine a rómčiny na vysokoškolskej úrovni má nepriaznivé dopady na prípravu učiteľov (pozrite nižšie), čo má zase nepriaznivé dopady na schopnosť systému poskytovať dostatok kvalifikovaných učiteľov umožňujúcich rozvoj vzdelávania v rómčine na príslušných úrovniach. Zdá sa, že ide o začarovaný kruh, ktorý treba prerušiť rýchlym prijatím vhodných opatrení na všetkých úrovniach. Navyše vzhľadom na poznatky, ktoré sú k dispozícii na Slovensku v oblasti rómskeho jazyka a kultúry a ktoré umožnili Slovensku kodifikovať rómčinu už v roku 1971, by nemalo byť veľmi ťažké vytvoriť predpoklady na zabezpečenie rómčiny ako predmetu vysokoškolského alebo vyššieho vzdelávania (hoci bol výbor expertov počas návštevy informovaný, že mnohí odborníci z rómskej komunity samotnej ostali po rozdelení Československa v Českej republike).

106. Napokon, výbor expertov bol upozornený na skutočnosť, že je dôležité, aby štúdium rómčiny ako predmetu vysokoškolského a vyššieho vzdelávania zahŕňalo aj štúdium foriem rómčiny s cieľom umožniť študentom hovoriacim po rómsky získať nenahraditeľnú skúsenosť s jazykovým pluralizmom, ktorý charakterizuje rómsky jazyk.

107. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili potrebné podmienky na štúdium rómčiny ako predmetu vysokoškolského a vyššieho vzdelávania pokrývajúceho aj štúdium foriem rómčiny.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

108. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

109. V tejto oblasti sa dosiahol značný pokrok vzhľadom na školy, ktorých sa týkajú vyššie uvedené projekty, na úrovni základných a stredných škôl (pozrite vyššie uvedené ods. 96 – 100). Zahnutie rómskej histórie a kultúry a príprava príslušných vyučovacích materiálov sa tiež predpokladá v stratégii „Koncepcia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (pozrite vyššie uvedený ods. 91). Kým sa však toto dianie týka len veľmi malého počtu škôl, kde sú zapísané rómske deti, výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

110. V rámci dodatočných informácií slovenská vláda uvádza najmä, že schválila financovanie dvoch vzdelávacích schém (týkajúcich sa predškolskej výchovy a základných škôl) pre lektorov rómskeho jazyka. Slovenská vláda sa odvoláva aj na prípravu pilotného školiaceho kurzu pre učiteľov rómskeho jazyka a literatúry pre stredné školy v spolupráci s Karlovou univerzitou v Prahe, Katedrou rómskej kultúry Nitrianskej univerzity a Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave. Trvanie tohto programu bude 6 až 7 semestrov a kurz by malo v rokoch 2005 – 2007 absolvovať 30 študentov. Títo študenti by mali spočiatku pracovať ako lektori rómskeho jazyka pre ďalších učiteľov rómčiny.

111. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, metodické a pedagogické centrum v Prešove, kde bolo vytvorené Vzdelávacie, informačné, dokumentačné, poradenské a konzultačné centrum pre Rómov, pravidelne publikuje metodické príručky na pomoc učiteľom, ale zdá sa, že tieto sa zameriavajú skôr na striktné pedagogické aspekty týkajúce sa špecifickej situácie rómskych detí než na vyučovanie rómskeho jazyka.

112. V každom prípade sa zdá, že tu je nedostatok kvalifikovaných učiteľov, ako tieto orgány samotné pripustili počas návštevy. Navyše vyšší počet učiteľov rómskeho jazyka slovenské orgány výslovne spájajú s oficiálnym zavedením osnov pre rómsky jazyk, keď sa dokončia vyššie uvedené projekty (pozrite vyššie uvedené ods. 96 – 100). Keď sa vezme do úvahy aj nedostatočný charakter ponuky na vysokoškolskej úrovni (pozrite vyššie uvedené ods. 66 – 69 a 104 – 107), zjavne to posunie akékoľvek seriózne opatrenia v oblasti prípravy učiteľov do veľmi vzdalenej budúcnosti. Netreba očakávať, že rómsky jazyk sa bude medzitým udržiavať sám.

113. Hoci výbor expertov uznáva, že slovenské orgány robia určité snahy správnym smerom, tieto ostávajú prevažne nedostatočné v porovnaní so skutočnými potrebami vyučovania rómskeho jazyka. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zintenzívnili a urýchlili svoje snahy v oblasti základnej a ďalšej prípravy učiteľov pre rómsky jazyk.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

114. Zdá sa, že neexistuje žiadny subjekt, ktorý by mal konkrétne na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku pri zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a vypracovávanie verejných implementačných správ o svojich zisteniach, napriek úlohe, ktorú hrá Štátny pedagogický ústav v Bratislave v monitoringu vyššie uvedených projektov týkajúcich sa vzdelávania na základných a stredných školách (pozrite vyššie uvedený ods. 96). Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

115. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené

ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po rómsky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva,

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky

116. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)aždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

117. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

118. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

119. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesie štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane rómčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

120. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

121. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznámenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

122. Napokon, podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy, v súdnom trestnom konaní sa veľmi málo používa rómčina (v podstate cez ad hoc prekladateľov v prípadoch, kedy osoby hovoriace po rómsky nedostatočne ovládajú slovenčinu). Je tu vlastne len jeden súd, Krajský súd v Banskej Bystrici, ktorý má zamestnancov s určitou znalosťou rómskeho jazyka (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade rómčiny za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *zaručili právo obvineného na použitie rómskeho menšinového jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;*
- *zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v rómčine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.*

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov

123. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

124. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát“.

125. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

126. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

127. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa v praxi rómčina v občianskom ani správnom konaní vôbec nepoužíva. Je tu vlastne len jeden súd, Krajský súd v Banskej Bystrici, ktorý má zamestnancov s určitou znalosťou rómskeho jazyka (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy).

128. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať rómsky jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v rómčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po rómsky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

129. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy je len jeden súd v Košiciach, ktorý oslovil osoby hovoriace po rómsky s cieľom zabezpečenia tlmočenia počas súdnych konaní. To umožňuje používanie určitého dialektu, čo je zjavne veľmi praktické. Možno sa uchýliť aj k ad hoc tlmočníkom. Zdá sa však, že tieto praktické opatrenia sú zamerané v podstate na tie osoby hovoriace po rómsky, ktoré nedostatočne ovládajú slovenský jazyk. Preto vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

130. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov. Táto bariéra predstavuje neplatnú teritoriálnu derogáciu od charty (pozrite ods. 37).

131. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % tak, aby bolo možné uplatňovať relevantné záväzky v rámci článku 10, ods. 1 a 2 charty aj v tých prípadoch, kde osoby hovoriace po rómsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v oblasti miestnej a regionálnej samosprávy. Bude predovšetkým na slovenských orgánoch, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach existujú tieto dostatočné počty pod 20 % prahom (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliacich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a)

iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

132. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov a.iii a a.iv odseku 1 článku 10 charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 1.a.iii článku 10.

133. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

134. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v rómčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 35 prvej implementačnej správy).

135. Vzhľadom na informácie k dispozícii výboru expertov musí výbor konštatovať, že tento záväzok nie je splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po rómsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti a dostávať odpovede v rómčine, aj v tých obciach, kde predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále v dostatočnom počte na účel tohto záväzku.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

136. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 35) môžu osoby hovoriace po rómsky používať svoj jazyk v úradnom styku (ktorý, ako sa zdá, zahŕňa aj ústne žiadosti) a môžu tiež predkladať žiadosti na miestnu samosprávu s výnimkou úradných listín a dokumentov. Toto v súčasnosti samozrejme v žiadnom prípade nie je formálne zaručené v oblastiach, kde osoby hovoriace po rómsky nedosahujú zastúpenie 20 %. Navyše na úrovni kraja neexistujú žiadne také možnosti. Zdá sa, že v praxi je v tejto oblasti vákuum a počas návštevy osoby hovoriace po rómsky zdôraznili potrebu osôb hovoriacich po rómsky, ktoré by mohli sprostredkovať medzi týmito osobami a úradmi, najmä na obecnej úrovni, vzhľadom na širokú sféru kompetencií obcí. Toto bolo tiež vnímané ako príležitosť na vytvorenie pracovných príležitostí pre osoby hovoriace po rómsky. V každom prípade je ťažké umožniť osobám hovoriacim po rómsky predkladať žiadosti v rómčine, keď sa relevantné informácie, napríklad v oblasti zamestnanosti, nešíria aj v rómčine. Počas návštevy bol výbor expertov samotný svedkom situácie, kedy oznámenia o pracovných príležitostiach v rómskej osade zo strany kompetentného miestneho úradu boli vykonané len v slovenčine. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby
- prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po rómsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v maďarčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rómsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále vo významnom počte na účel tohto záväzku,
- poskytli právny základ potrebný na to, aby osoby hovoriace po rómsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rómčine aj vo vzťahu ku krajským orgánom, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch

137. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „(v) štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)“.

138. V § 4, ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa paragrafov 1, ods. 1, 5, ods. 1 e) a 6, ods. 5 zákona č. 211/2000 Z. z. (zákon o slobode informácií) sú tieto obce povinné zverejniť aj súhrn nasledujúcich informácií aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, nariadenia, pokyny a výklady, ktoré obec používa pri rozhodovaní, alebo ktoré definujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vzhľadom na obec. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné interné správne jednotky, živnostenské úrady a jednotky požiarnej ochrany o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku.

139. Čo sa však pravdepodobne uverejňuje za vyššie opísaných podmienok, je len súhrn úradného dokumentu a nie celý dokument. Navyše vzhľadom na krajské orgány taká možnosť neexistuje. Napokon, táto možnosť nie je zaručená v súvislosti s tými obcami, kde osoby hovoriace po rómsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, ale kde sú napriek tomu prítomné v dostatočných počtoch na účel týchto záväzkov.

140. Skutočne sa zdá, že v rómskej sa nezverejňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani na krajskej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu publikácie úradných dokumentov (nielen ich súhrnu) miestnych a krajských orgánov aj v relevantnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

141. V § 2, ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že členovia obecných rád v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, majú právo používať jazyk menšiny v diskusiách tohto orgánu a že tlmočenie bude musieť zabezpečiť obec. Podľa § 1, ods. 3 toho istého zákona je možné aj používanie rómskej na zasadnutiach miestneho orgánu, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia).

142. Výbor expertov zastáva názor, že skutočnosť, že toto právo je obmedzené na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20 % prah, má sama osebe dopad na splnenie tohto záväzku. Vzhľadom na to výboru expertov chýbajú informácie týkajúce sa opatrení na uľahčenie uplatňovania tejto možnosti v praxi. Výbor expertov preto nemôže

vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

143. Výbor expertov je každopádne osobitne znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v rómčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním rómčiny (pozrite aj vyššie uvedený ods. 141).

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och)

144. Výbor expertov pripomína, že povinnosť v rámci tohto ustanovenia má osobitnú dôležitosť, keďže ide o jeden z najúčinnějších spôsobov, ktorým možno regionálnemu alebo menšinovému jazyku dať plnú viditeľnosť na území, na ktorom sa tradične vyskytuje. Základnú definíciu teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty uvedenú v článku 1.a a b a tento záväzok teda spája ideové prepojenie. Navyše plná viditeľnosť poskytnutá regionálnemu alebo menšinovému jazyku na území, na ktorom sa tradične používa, prostredníctvom používania alebo prijatia dvojazyčných miestnych názvov je jasne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorá je zase kľúčovým faktorom pri ochrane a podpore (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 152).

145. Tento bod riešia rôzne legislatívne dokumenty. V § 4, ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, sa môžu používať názvy ulíc a iné miestne názvy v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky už skôr integroval zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín s účinkom, že pojem „miestne názvy“ sa týka len názvov obcí, ale nie častí obcí. Navyše príloha k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, kde sa majú používať tabule s názvami v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Ani jeden z týchto dvoch zoznamov nezahŕňa žiadnu obec alebo osadu relevantnú pre rómčinu.

146. Výbor expertov zastáva názor, že požiadavka 20 % vynecháva niekoľko obcí, kde sú osoby hovoriace po rómsky tradične prítomné a kde predstavujú dostatočný počet na účel tohto záväzku. Navyše § 3, ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť nebude platiť pre tie obce, ktorých miestne názvy sa menili medzi rokmi 1867 a 1918 a medzi rokmi 1938 a 1945. Avšak výbor expertov, hoci chápe citlivé otázky skrývajúce sa za touto legislatívou, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 vlastne bráni používaniu tradičných miestnych názvov v rómčine.

147. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy. Bez ohľadu na to výbor expertov je v pozícii, že môže považovať tento záväzok v prípade rómskeho jazyka za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby umožnili a/alebo podporili používanie alebo prijatie, v prípade potreby v spojení s názvom v úradných jazykoch, tradičných foriem miestnych názvov v rómčine, a to aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rómsky nedosahujú 20 % prah, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili túto možnosť vzhľadom na menšie územné jednotky v rámci obcí.

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch

148. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté pod pojmom „verejnoprávny orgán“, ktorý používa zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tejto interpretácie by v styku s týmito orgánmi bolo nemožné používať akýkoľvek jazyk iný ako slovenský. Prvá implementačná správa (pozrite str. 36 a nasl.) sa obmedzuje na odkaz na § 2, ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo predkladať písomné žiadosti orgánu štátnej správy a orgánu miestnej samosprávy. Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby poskytli informácie týkajúce sa konkrétne verejných služieb v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú

149. Prvá implementačná správa sa obmedzuje na konštatovanie, že orgány miestnej štátnej správy alebo zariadenia sociálnych služieb sú v prípade potreby schopné poskytnúť služby tlmočenia na požiadanie príslušnou osobou (pozrite str. 37 prvej implementačnej správy). Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby túto otázku ďalej rozpracovali v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

150. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o komentár k tomto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Už teraz však treba poznamenať, že osoby hovoriace po rómsky zdôraznili aj počas návštevy dôležitosť pridelovania pracovných miest vo verejnom sektore osobám hovoriacim po rómsky ako spôsob pomoci pri prelomení ich sociálnej izolácie.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

151. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiada osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 37).

152. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre

priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky). To v praxi znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po rómsky môže používať napríklad priezvisko svojho manžela bez typickej slovenskej koncovky, ale bude musieť používať túto koncovku pri svojom priezvisku pri narodení (ktorého uvedenie vyžaduje v niekoľkých prípadoch niekoľko predpisov).

153. Keďže právo na používanie alebo prijímanie priezvisk v rómčine je k dispozícii bezpodmienečne len pre mužov a nie pre ženy, záväzok nie je splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie používania alebo prijímania priezvisk v regionálnych alebo menšinových jazykoch na požiadanie príslušných osôb vo všetkých prípadoch.

Článok 11 - Médiá

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:

iii prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

154. Čo sa týka verejnoprávneho rozhlasu, prvá implementačná správa (pozrite str. 38) sa odvoláva na vysielanie programu určeného pre národnostné menšiny („Program pre národnostné menšiny“). Program pripravuje špecializovaná redakcia, ktorá sa opiera o špecializované jednotky vzhľadom na každý z dotknutých jazykov. Čas vysielania závisí od výsledkov najnovšieho sčítania ľudu. Na rómsky jazyk je momentálne pridelených 30 minút týždenne. Programy sa vysielajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

155. Čo sa týka verejnoprávnej televízie, rómsky jazyk sa opiera o magazín, ktorý sa vysiela 27 krát ročne v celkovej dĺžke 12,2 hodiny.

156. Hoci výbor expertov uznáva, že slovenské orgány urobili isté opatrenia pre pravidelné vysielanie v rómskom jazyku, považuje množstvo času pridelené na rozhlasové a televízne vysielanie za nedostatočné vzhľadom na dôležitosť vysielania v modernej spoločnosti a berúc tiež do úvahy osobitnú situáciu komunity hovoriacej po rómsky na Slovensku. Vzhľadom na to na základe získaných informácií výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových úsekov pridelených rómskemu jazyku vo verejnoprávnom rozhlase a televízii.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

157. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v rómčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

158. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Žiada tiež slovenské orgány, aby najmä okomentovali povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny, čo predstavuje zrejmé bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

159. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v rómčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

160. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite nižšie uvedený ods. 261), ale mali by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v rómčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

161. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

162. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou publikácia „Romano Nevo L'il“ v roku 2003 dostala 1 100 000 slovenských korún. Osoby hovoriace po rómsky počas návštevy samotné výslovne kvalifikovali túto publikáciu ako noviny. Zdôraznili však, že hoci tieto noviny existovali 14 rokov, bolo možné ich publikovať len vďaka tomu, že dostávali prostriedky z Maďarska. Uviedli tiež, že financovanie pre periodickú tlač používajúcu rómsky jazyk je nepravidelné a že nedostatok peňazí neumožňuje preklad všetkých článkov do rómčiny. Dodatočné informácie poskytnuté výboru expertov mimovládnyimi zdrojmi potvrdili, že skutočnosť, že podpora pre tlač sa momentálne poskytuje na ročnej báze, bráni efektívnemu dlhodobému plánovaniu v tejto oblasti. Výbor expertov napriek tomu považuje tento záväzok za momentálne splnený.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

163. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevykytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.

164. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 39) a počas návštevy naznačujú, že vo všeobecnosti v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti.

165. Výbor expertov považuje záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

166. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu.

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

167. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 41 a nasl. prvej implementačnej správy). Konkrétne, Dokumentačné centrum rómskej kultúry na Slovensku pri Etnografickom múzeu Slovenského národného múzea v Martine je v kompetencii ministerstva kultúry. Divadlo Romathan v Košiciach, oddelenia kultúry rómskej menšiny Vihorlatského múzea v Humennom a Gemersko-

malohontské múzeum v Rimavskej Sobote sú financované kompetentnými krajskými úradmi štátnej správy. Ministerstvo kultúry financuje aj periodiká používajúce rómsky jazyk, ako je mesačník „Ternipen“ (ktorý v roku 2003 dostal 400 000 slovenských korún), detský časopis Štvorlístok (ktorý v roku 2003 tiež dostal 400 000 slovenských korún) a dvojmesačník „Rómsky list“ publikovaný Rómskou tlačovou agentúrou ako doplnok mesačníka Domino Fórum (ktorý v roku 2003 dostal 200 000 slovenských korún). V tomto istom roku ministerstvo kultúry financovalo aj publikáciu „Zvyky a tradície olašských Rómov“. Napokon, prvá implementačná správa (pozrite str. 43) poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane rómskej vo všeobecnosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

168. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

169. Prvá implementačná správa (pozrite str. 42) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov rôznych príslušných menšín, je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

170. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

171. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministromi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie

uvedený ods. 169), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorit a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

172. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na rómsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

173. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

174. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry podporilo vokálnu a tanečnú skupinu „Ternipen“, rómsky umelecký súbor, pri prezentácii rómskeho umenia v Českej republike a v Nemecku. Výboru expertov však nie je jasné, či a ako sú rómsky jazyk a kultúra prezentované ako súčasť slovenského kultúrneho dedičstva v iných relevantných kontextoch, ako sú medzinárodné výstavy, turistické materiály a aj vo všeobecných aktivitách propagácie Slovenska na turistické účely. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

175. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 45) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté

žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad rómčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

176. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

177. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

178. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“

179. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Okrem toho hoci sa v prvej implementačnej správe (pozrite str. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku, výbor expertov nezískal žiadne informácie naznačujúce, že v kontexte tohto záväzku sa používa rómčina. Je pravdou, že mnohí Rómovia, najmä tí, čo žijú v osadách, môžu slovenčinu ovládať nedostatočne a vzhľadom na to sa na nich toto právne ustanovenie môže vzťahovať. Skutočne počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že presne z tohto dôvodu by používanie rómčiny v kontexte zdravotníckej politiky bolo veľmi užitočné. Odhliadnuc od právneho problému však výbor expertov počas návštevy

dostal sťažnosti, podľa ktorých v tejto oblasti neexistuje žiadna štruktúrovaná politika. Samotné slovenské orgány tiež počas návštevy vysvetlili, že hoci asistenti pre zdravotnícku starostlivosť by mali spĺňať jazykovú požiadavku, nie je to podmienkou a kompetentné orgány zastávajú názor, že nemôžu vylúčiť schopné osoby len na základe toho, že nespĺňajú potrebné jazykové požiadavky. Orgány napriek tomu vyjadrili svoj zámer urobiť jazykové zručnosti v rómčine podmienkou v budúcnosti a uprednostniť zamestnávanie osôb hovoriacich po rómsky.

180. Počas návštevy sa tiež spomínali údajné prípady sterilizácie rómskych žien bez ich súhlasu a skutočnosť, že obeť tejto údajnej praktiky nechápali, čo sa im robilo, vzhľadom na jazykové ťažkosti. Výbor nie je schopný určiť, či sú tieto obvinenia pravdivé, a uvedomuje si, že záležitosť je predmetom prebiehajúceho právneho konania, ale žiada slovenské orgány o také informácie, ktoré o tom môžu poskytnúť vo svojej nasledujúcej správe.

181. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne, výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po rómsky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Navyše aj tam, kde by uvedená legislatíva mohla platiť, t.j. v tých prípadoch, kde by osoby hovoriace po rómsky boli formálne oprávnené používať rómčinu z dôvodu svojej nedostatočnej znalosti slovenčiny, chýbajúce opatrenia v tomto ohľade robia toto formálne ustanovenia v praxi zbytočným. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v rómčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po rómsky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

182. Prvá implementačná správa (pozrite str. 46) sa vo všeobecnosti odvoláva na rôzne dohody: Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z roku 1995, Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Poľskou republikou o dobrom susedstve, solidarite a priateľskej spolupráci z roku 1991, Zmluva medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Spolkovou republikou Nemecko o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci z roku 1992 a napokon Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci z roku 1992 Nie je však jasné, či tieto dohody podporujú aj kontakty medzi osobami hovoriacimi po rómsky žijúcimi

v týchto rôznych krajinách. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2.2.2 Maďarský jazyk²

Článok 8 - Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) i umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo

b) i umožniť vyučovanie na základnom stupni v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

183. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov základný vzdelávací model pre maďarský jazyk implikuje vyučovanie všetkých predmetov v maďarčine a učiteľmi hovoriacimi po maďarsky. Vyučuje sa samozrejme aj slovenský jazyk a slovenská literatúra (1 hodinu denne, 4 až 5 hodín týždenne vrátane konverzačných hodín orientovaných na spoločenské vedy).

184. Prvá správa obsahuje podrobné údaje. Na predškolskej úrovni 277 štátnych materských škôl uplatňuje model zahŕňajúci používanie maďarčiny ako hlavného vyučovacieho jazyka, zatiaľ čo 101 štátnych materských škôl, ako sa zdá, postupuje podľa dvojjazyčného modelu. Na Slovensku je aj 55 súkromných škôl, z ktorých niektoré používajú maďarčinu ako vyučovací jazyk v nešpecifikovanom rozsahu. Čo sa týka základných škôl, 259 používa maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk a 29 postupuje podľa dvojjazyčného vzoru. Je tu aj 12 náboženských školských inštitúcií, ktoré používajú maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk.

185. Počas návštevy osoby hovoriace po maďarsky informovali výbor expertov, že vo všeobecnosti povedané, dopyt po vyučovaní v maďarčine je obyčajne uspokojený (kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menšinu na miestnej úrovni, robí sa to vytvorením triedy v rámci školy so slovenským jazykom). Navyše vo väčších mestských oblastiach, ako je Bratislava alebo Košice, ale aj v súvislosti s malými dedinami alebo rozptýlenými komunitami, sa školské autobusové spoje organizujú aj s verejným financovaním tak, aby uľahčili prístup (osoby hovoriace týmto jazykom uviedli príklad školského autobusu na južnom Slovensku financovaného spoločne štátom a dvoma maďarskými nadáciami ako vzorovú prax). Na druhej strane boli vyjadrené obavy z rizika, že menšie školy v menších dedinách sa môžu zatvoriť z finančných dôvodov.

186. Výbor expertov považuje tieto záväzky za splnené, ale uvítal by vysvetlenia v nasledujúcej implementačnej správe v súvislosti so situáciou na menších školách. V tomto ohľade pripomína, že zatváranie alebo zlučovanie škôl, ktoré ponúkajú vzdelávanie v regionálnom alebo menšinovom jazyku, môže mať negatívne dopady na používanie regionálneho alebo menšinového jazyka v komunite a že školy majú kľúčovú úlohu v udržiavaní menšinových jazykov (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Maďarskom citovanú vyššie, ods. 56).

c) i umožniť vyučovanie na stredných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

² Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

187. Stredné školy postupujú podľa podobného vzoru ako predškolské zariadenia a základné školy, kde je maďarčina hlavným vyučovacím jazykom. Vyučuje sa aj slovenčina a slovenská literatúra a okrem toho v oblasti chémie sa robia snahy vyučovať terminológiu súčasne aj v slovenčine.

188. Počet takých stredných škôl je však oveľa menší ako počet predškolských zariadení a základných škôl. Len 11 stredných škôl na Slovensku používa maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk a ako sa zdá, 8 postupuje podľa dvojjazyčného vzdelávacieho modelu. Existuje aj jedno súkromné gymnázium a 4 náboženské školy používajúce maďarčinu.

189. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že sieť stredných škôl by mohla byť hustejšia, keďže značná vzdialenosť k niektorým školám od miesta bydliska môže spôsobiť, že niektorí rodičia nebudú posielat' svoje deti hovoriace po maďarsky do takých vzdialených škôl. Problém bol citeľný najmä na východnom Slovensku, kde bol asimilačný proces silnejší. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vysvetlili situáciu stredných škôl vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

190. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený.

d) i umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

191. Podľa údajov poskytnutých v prvej implementačnej správe existuje 6 odborných škôl a 8 učňovských škôl (z ktorých 3 sú súkromné), ktoré používajú maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk, a 14 odborných škôl a 24 učňovských škôl (z ktorých 2 sú súkromné), ktoré, ako sa zdá, používajú dvojjazyčný model. Výbor expertov bol však informovaný, že v niektorých prípadoch je ťažké vytvárať odborné triedy v maďarčine. Žiaci môžu byť potom zapísaní do slovenských tried a niektoré predmety sa v maďarčine vôbec neposkytujú. Aby sa tento problém vyriešil, boli založené aspoň niektoré súkromné školy, hoci v nedávnom období skutočne došlo k určitému pokroku vo verejnom sektore (k 3. septembru 2004 otvorili novú odbornú školu v Trnavskom kraji, kde taká škola predtým neexistovala). Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vysvetlili situáciu v odbornom a učňovskom vzdelávaní vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

192. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený.

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

193. Maďarčina sa vyučuje ako predmet na Pedagogickej fakulte Univerzity J. Selyeho v Komárne ako aj na Fakulte stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, založenej v roku 2003, a na Katedre maďarského jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskými orgánmi Univerzita J. Selyeho v Komárne ponúka vzdelávanie prostredníctvom maďarčiny obmedzené na ekonómiu, vedy o riadení a teológiu. Na jej prevádzku prispievajú maďarské finančné zdroje. Nitrianska univerzita tiež ponúka základnú prípravu učiteľov v maďarčine.

194. Výbor expertov vyjadruje uznanie slovenským orgánom za opatrenia, ktoré prijali v rámci vyučovania maďarčiny a v maďarčine na univerzitách a ďalších inštitúciách vyššieho vzdelávania. Hoci výbor expertov zdôrazňuje, že ich považuje za počiatočné kroky k širšej ponuke vyššieho vzdelávania v maďarčine, považuje záväzok za splnený.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch

195. V tomto ohľade slovenské orgány neposkytli žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

196. Výbor expertov pripomína predovšetkým, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov používajúcich regionálne alebo menšinové jazyky, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich daným jazykom, o konkrétnej histórii a tradíciách súvisiacich s regionálnymi alebo menšinovými jazykmi používanými na relevantnom území. Toto bežne zahŕňa prvky histórie a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku v národných osnovách, alebo aspoň v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML 2005 (3), ods. 100).

197. V tomto ohľade bolo výboru expertov poskytnutých len veľmi málo informácií. Hoci mu neboli predložené žiadne osobitné sťažnosti v súvislosti so vzdelávaním pre žiakov hovoriacich po maďarsky, výbor expertov bol informovaný osobami hovoriacimi po maďarsky, že metódy vyučovania väčšinových žiakov hovoriacich po slovensky o prítomnosti menšiny hovoriacej po maďarsky na Slovensku sa rôznia a závisia od jednotlivých učiteľov.

198. Výbor expertov nemôže uskutočniť hodnotenie v tomto ohľade a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

199. Základná príprava učiteľov v maďarčine sa poskytuje na Pedagogickej fakulte Univerzity J. Selyeho v Komárne, kde 27 interných učiteľov a 26 externých učiteľov (v roku 2004) vyučuje maďarský jazyk a literatúru a predškolskú a elementárnu pedagogiku, ako aj na Fakulte stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, založenej v roku 2003, s cieľom absorbovať existujúce maďarské sekcie jednotlivých fakúlt do fakulty so svojimi vlastnými samosprávnymi akademickými orgánmi zodpovednými za prípravu učiteľov škôl poskytujúcich vyučovanie v maďarskom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov jedným z pilierov tejto fakulty je príprava učiteľov v maďarskom jazyku vo všetkých špecializáciách pre základné a stredné školy poskytujúce vyučovanie v maďarskom jazyku a iných špecialistov pre kultúrnu a spoločenskú sféru (pričom druhým pilierom je príprava odborníkov pre samosprávne orgány, štátne inštitúcie, súkromný sektor a sektor MVO, ktorí budú hrať rolu na etnicky zmiešaných územiach s cieľom prispieť k ich rozvoju v rámci európskeho integračného procesu). Napriek tomu slovenský jazyk tvorí 30 % osnov. Nitrianska univerzita ťaží z ročne vyčleňovaných prídeltov prostriedkov na vzdelávanie v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Príprava učiteľov na maďarčinu sa čiastočne poskytuje aj na detašovanom pracovisku nitrianskej univerzity v Dunajskej Strede a na Katedre maďarského jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave.

200. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov celkovo pracuje na základných a stredných školách a/alebo triedach poskytujúcich vyučovanie v maďarskom jazyku okolo 4 000 učiteľov. Podľa analýzy uskutočnenej nitrianskou univerzitou by mali univerzity pripraviť ročne 150 – 170 učiteľov a odborníkov hovoriacich po maďarsky každý rok.

201. Informácie poskytnuté výboru expertov nitrianskou univerzitou samotnou však poukazujú na nedostatok kvalifikovaných učiteľov najmä na druhom stupni základných škôl (ročníky 5 až 9) a na prebytok učiteľov na prvom stupni základných škôl (ročníky 1 až 4). Tento prebytok je zjavne dôsledkom vyššieho počtu učiteľov, ktorí absolvovali na detašovaných poradenských centrách univerzít Maďarskej republiky v Komárne, ktoré ponúkajú diaľkové kurzy. Podľa toho istého zdroja ak sa k tomuto počtu pridá počet učiteľov, ktorí promovali na nitrianskej univerzite ako diaľkovi študenti, približne 60 % všetkých učiteľov na prvom stupni škôl poskytujúcich vyučovanie v maďarskom jazyku získalo svoje diplomy prostredníctvom diaľkového štúdia. Nitrianska univerzita konštatuje, že táto skutočnosť bude mať negatívny dopad na štandard vyučovania na prvom stupni základných škôl, ktoré poskytujú vyučovanie v maďarskom jazyku. Počas návštevy boli vyjadrené aj obavy o stupeň znalosti maďarčiny zo strany učiteľov. Navyše je tu nedostatok učiteľov s vedeckou hodnosťou, čo vedie k využívaniu vysokoškolských učiteľov z Maďarska. Zatiaľ čo existujú informácie o poskytovaní istého rozsahu prípravy učiteľov v predmetoch iných ako maďarčina prostredníctvom maďarčiny, zdá sa, že tento rozsah nie je adekvátny na naplnenie potrieb maďarského vzdelávania na Slovensku.

202. Čo sa týka ďalšieho vzdelávania učiteľov, informácie poskytnuté výboru expertov počas návštevy poukazujú na nedostatočnosť aktuálnej ponuky. Zväz maďarských učiteľov na Slovensku organizuje niektoré kurzy, ale len pre isté skupiny osôb hovoriacich týmto jazykom a vo forme letnej školy. Navyše sa zdá, že je k dispozícii primálo odborníkov na ďalšie vzdelávanie. Zdá sa, že existuje nový inštitút, ale ten sa opiera len o dvoch stálych zamestnancov a financovanie je zrejme nedostatočné. V podstate sa zdá, že na ďalšie vzdelávanie učiteľov nie sú k dispozícii žiadne špecifické prostriedky.

203. Počas návštevy bolo vyjadrené želanie unikátnej štruktúry na prípravu učiteľov hovoriacich po maďarsky.

204. Hoci výbor expertov uznáva, že ponuka základnej prípravy učiteľov pre učiteľov maďarského jazyka sa teraz zdá mať solídnu štruktúru, napriek tomu si myslí, že veľmi vysoké záväzky prijaté Slovenskom v oblasti vzdelávania vyžadujú širšiu ponuku prípravy učiteľov, vrátane najmä vyučovania vysokoškolských predmetov v maďarčine aj mimo čisto pedagogických. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený, ale so záujmom berie na vedomie plán spomínaný v prvej implementačnej správe (pozrite str. 23) na založenie univerzity ponúkajúcej študijné možnosti osobám hovoriacim po maďarsky.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby rozšírili ponuku prípravy v maďarčine s cieľom zahrnutia väčšieho výberu predmetov, medzi inými aj vedeckých. Vyzýva tiež slovenské orgány k prijatiu štruktúrovaného prístupu k ďalšej príprave učiteľov.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

205. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov považuje tento záväzok za nespĺnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva,

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky

206. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po maďarsky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

207. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

208. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

209. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

210. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 80 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesť štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane maďarčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

211. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

212. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznámenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

213. Na druhej strane počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že v okresoch s veľkou populáciou hovoriacou po maďarsky nedochádza k žiadnym skutočným problémom, pretože je tu veľká pravdepodobnosť, že zamestnanci justičných orgánov budú hovoriť po maďarsky. Ako sa zdá, toto potvrdzujú údaje poskytnuté výboru expertov ministerstvom spravodlivosti o počte magistrátov a administratívneho personálu s istou znalosťou maďarčiny v niekoľkých súdnych obvodoch (pozrite prílohu II prvej implementačnej správy), hoci ich rozloženie je trochu nepravidelné.

214. Berúc do úvahy istý stupeň uplatňovania tohto záväzku v praxi, prinajmenšom v niektorých oblastiach, výbor expertov považuje tento záväzok v prípade maďarčiny za čiastočne splnený. Ostáva tu však potreba vyjasniť a doplniť právny rámec.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného na použitie maďarského jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;

- zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v maďarčine a aby využívanie tlmočnikov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočnikov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

v prípade potreby využitím tlmočnikov alebo prostredníctvom prekladov

215. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

216. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

217. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 81) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

218. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

219. Berúc do úvahy istý stupeň praktického uplatňovania v kontexte ústneho styku so súdmi výbor expertov považuje tieto záväzky za čiastočne splnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať

maďarský jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v maďarčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po maďarsky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

220. Vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) neodmietnuť platnosť právnych dokumentov vyhotovených v štáte iba preto, že sú vyhotovené v regionálnom alebo menšinovom jazyku

221. V prvej implementačnej správe sa uvádza, že platnosť právnych dokumentov predložených fyzickými alebo právnickými osobami v regionálnom alebo menšinovom jazyku (napríklad žiadosti, závete, návrhy, splnomocnenia atď.) sa a priori neodmieta. Po právnom zhodnotení závažnosti alebo relevantnosti predložených právnych dokumentov môžu súdy napriek tomu vyžadovať preklad s cieľom prijať konečné rozhodnutie (pozrite str. 82 prvej implementačnej správy). Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené inak.

222. Prvá implementačná správa (pozrite str. 82) sa obmedzuje na odkaz na bod C Uznesenia vlády č. 27/2001 podpredsedu vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj, ktoré ho poverilo úlohou vypracovania komplexnej správy o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Prvá implementačná správa však pripúšťa, že uplatňovanie tohto záväzku by vyžadovalo vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Mimovládny zdroj špecifikoval, že publikácia textov spomínaných v tomto ustanovení v maďarčine je väčšinou podporovaná zo súkromných finančných zdrojov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

223. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa

slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov. Výbor expertov napriek tomu pozoroval príklady praktického plnenia pod týmto prahom aj nad ním a urobil teda v takých prípadoch zistenia čiastočného plnenia.

224. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % tak, aby bolo možné uplatňovať relevantné záväzky v rámci článku 10, ods. 1 a 2 charty aj v tých prípadoch, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v oblasti miestnej a regionálnej samosprávy. Bude predovšetkým na slovenských orgánoch, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach existujú tieto dostatočné počty pod 20 % prahom (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a) i zabezpečiť, aby správne orgány používali regionálne alebo menšinové jazyky, alebo

ii zabezpečiť, aby úradníci, prichádzajúci do styku s verejnosťou, používali regionálne alebo menšinové jazyky vo vzťahu k osobám, ktoré sa na nich obrátia v týchto jazykoch

225. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

226. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v maďarčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 84 prvej implementačnej správy). Bolo však poukázané na skutočnosť, že okolo 10 % matrikárov ovláda maďarčinu a že svadobné obrady v jazykovo zmiešaných oblastiach sa uskutočňujú v oboch jazykoch. Navyše nie je jasné, či požiadavka 20 % platí v prípade miestnych pobočiek štátnej správy.

227. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, ale nepostačujú na to, aby výbor expertov dosiahol v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

a) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v sústave miestnych a regionálnych orgánov

228. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 84 a nasl.) sa zdá, že pre tento záväzok sú relevantné nasledujúce možnosti, ktoré existujú v obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú aspoň 20 % obyvateľstva:

- označovanie úradných budov v maďarčine;
- používanie maďarčiny na tabuliach poskytujúcich dôležité informácie (výstrahy, ochrana zdravia).

229. Informácie zhromaždené výborom expertov počas návštevy potvrdzujú, že tieto možnosti sa v praxi aj realizujú v tých obciach, ktoré majú veľký podiel obyvateľstva hovoriaceho po maďarsky. Nemusí to však nutne platiť v prípade tých obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva. Ďalší problém, na ktorý bol upozornený výbor expertov, sa týka skutočnosti, že maďarská verzia administratívnych označení sa uvádza menšími písmenami na základe nariadenia vlády podľa zákona o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995 Z. z.). Slovenské orgány to potvrdili.

230. Okrem toho oficiálne zdroje naznačili výboru expertov, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na krajské orgány.

231. Výbor expertov zdôrazňuje, že tento záväzok implikuje aj praktické používanie maďarčiny na miestnych a krajských orgánoch. Táto oblasť použitia sa v prvej implementačnej správe nekomentuje. Počas návštevy bol však výbor expertov informovaný, že v niektorých oblastiach sa maďarčina skutočne používa v praxi v rámci miestnych orgánov bez ohľadu na legislatívu. Výbor expertov žiada orgány o poskytnutie ďalších informácií v tomto ohľade v nasledujúcej správe.

232. Vo svetle vyššie uvedeného výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený v prípade krajských orgánov a za len čiastočne splnený v prípade miestnych orgánov.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu širšieho používania maďarčiny v rámci všetkých aspektov rámca regionálnych alebo miestnych orgánov a aby poskytli právnu bázu na zavedenie používania maďarčiny na krajskej úrovni, kde sú osoby hovoriace po maďarsky prítomné v dostatočnom počte.

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

233. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 84) môžu osoby hovoriace po maďarsky predkladať písomné žiadosti v maďarčine v tých obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú aspoň 20 % obyvateľstva. Zdá sa, že tu konkrétne existujú nasledujúce možnosti:

- vydávanie administratívnych rozhodnutí v maďarčine na požiadanie;
- vydávanie tlačív na požiadanie.

234. V prvej implementačnej správe neboli predložené žiadne konkrétne informácie týkajúce sa ústnych žiadostí, ale informácie poskytnuté inými zdrojmi naznačujú, že za tých istých okolností existuje aj táto možnosť. K istému stupňu praktickej realizácie tohto záväzku môže dochádzať aj tam, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, ale v tomto

prípade neexistuje žiadna záruka, že to tak bude. V každom prípade prvá implementačná správa (pozrite str. 85) zjavne naznačuje, že žiadosti tohto druhu v maďarčine sú vzácne. Navyše na úrovni kraja žiadna taká možnosť neexistuje.

235. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne na miestnej úrovni a za nesplnený na krajskej úrovni.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby

- *prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po maďarsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v maďarčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále vo významnom počte na účel tohto záväzku,*
- *poskytli právny základ potrebný na to, aby osoby hovoriace po maďarsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v maďarčine aj vo vzťahu ku krajským orgánom, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.*

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch

236. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „(v) štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)“.

237. V § 4, ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa paragrafov 1, ods. 1, 5, ods. 1 e) a 6, ods. 5 zákona č. 211/2000 Z. z. (zákon o slobode informácií) sú tieto obce povinné zverejniť aj súhrn nasledujúcich informácií aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, nariadenia, pokyny a výklady, ktoré obec používa pri rozhodovaní, alebo ktoré definujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vzhľadom na obec. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné interné správne jednotky, živnostenské úrady a jednotky požiarnej ochrany o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku.

238. Čo sa však pravdepodobne uverejňuje za vyššie opísaných podmienok, je len súhrn úradného dokumentu a nie celý dokument. Navyše vzhľadom na krajské orgány taká možnosť neexistuje. Napokon, táto možnosť nie je zaručená v prípade tých obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva. Napriek tomu bol výbor expertov informovaný, že v praxi miestne orgány v oblastiach s koncentráciou osôb hovoriacich po maďarsky skutočne publikujú úradné dokumenty aj v maďarčine.

239. Výbor expertov preto usudzuje, že právny rámec nevyhovuje požiadavkám záväzkov. Vzhľadom na dôkazy o používaní maďarčiny v praxi výbor expertov považuje záväzok za čiastočne splnený vzhľadom na miestne orgány a nesplnený vzhľadom na krajské orgány.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu publikácie úradných dokumentov (nielen ich súhrnu) miestnych a krajských orgánov aj v relevantnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevyklučujúc však použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

240. V § 3, ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že členovia obecných rád v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, majú právo používať jazyk menšiny v diskusiách tohto orgánu a že tlmočenie bude musieť zabezpečiť obec. Používanie maďarčiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia).

241. Výbor expertov bol informovaný, že maďarčina sa používa na diskusiách zhromaždení obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú väčšinu. Výboru expertov však chýbajú praktické informácie v súvislosti s rozsahom, v ktorom sa používa maďarčina v iných situáciách a najmä v tých obciach, kde nepredstavujú väčší podiel obyvateľstva. V každom prípade skutočnosť, že toto právo je obmedzené na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20 % prah, predstavuje jasné obmedzenie splnenia tohto záväzku.

242. Výbor expertov je tiež osobitne znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v maďarčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním maďarčiny (pozrite vyššie uvedený ods. 240).

243. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby bolo právo používať maďarčinu na diskusiách obecných zastupiteľstiev zaručené aj vzhľadom na obce, kde osoby hovoriace po maďarsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, ale sú stále v dostatočnom počte na účel tohto záväzku. Navyše podmienka, že všetci prítomní musia súhlasiť s používaním maďarčiny pri zasadnutí miestneho orgánu, by sa mala odstrániť; maďarčina alebo slovenčina by sa mala používať podľa voľby hovoriacich a malo by sa prijať vhodné opatrenie na preklad a/alebo tlmočenie počas zasadnutia.

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och)

244. Výbor expertov pripomína, že povinnosť v rámci tohto ustanovenia má osobitnú dôležitosť, keďže ide o jeden z najúčinnějších spôsobov, ktorým možno regionálnemu alebo menšinovému jazyku dať plnú viditeľnosť na území, na ktorom sa tradične vyskytuje. Základnú definíciu teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty uvedenú v článku 1.a a b a tento záväzok teda spája ideové prepojenie. Navyše plná viditeľnosť poskytnutá regionálnemu alebo menšinovému jazyku na území, na ktorom sa tradične používa, prostredníctvom používania alebo prijatia dvojjazyčných miestnych názvov je jasne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorá je zase kľúčovým faktorom pri ochrane a podpore (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 152).

245. Tento bod riešia rôzne legislatívne dokumenty. V § 4, ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, sa môžu používať názvy ulíc a iné miestne názvy v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky už skôr integroval zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín s účinkom, že pojem „miestne názvy“ sa týka len názvov obcí, ale nie častí obcí. Navyše príloha k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, kde sa majú používať tabule s názvami v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam zahŕňa v súvislosti s maďarským jazykom 425 obcí, zatiaľ čo zoznam obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky dosahujú 20 % prah, pripojený k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, udáva 512 obcí.

246. Výbor expertov zastáva názor, že požiadavka 20 % vynecháva niekoľko ďalších obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky nedosahujú tento prah, ale stále môžu predstavovať významný počet na účel tohto záväzku. Navyše § 3, ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť nebude platiť v prospech tých miestnych názvov, ktoré boli nariadené medzi rokmi 1867 a 1918 a medzi rokmi 1938 a 1945.

246. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod vyššie uvedeného rozporu v počte obcí, ktorých sa týka používanie dvojjazyčných miestnych názvov, vyplývajúceho z rôznych zoznamov pripojených k zákonu z roku 1994, resp. k následnému zákonu z roku 1999 aplikujúcemu kritérium 20 %. Navyše výbor expertov, hoci chápe citlivé otázky skrývajúce sa za touto legislatívou, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 vlastne bráni používaniu tradičných miestnych názvov v maďarčine.

248. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy. Bez ohľadu na to výbor expertov je v pozícii, že môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby umožnili a/alebo podporili používanie alebo prijatie, v prípade potreby v spojení s názvom v úradných jazykoch, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v maďarčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky nedosahujú 20 % prah, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili túto možnosť vzhľadom na menšie územné jednotky v rámci obcí.

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

b) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť a dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch

249. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov b. a c. odseku 3 článku 10 charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 3.b článku 10.

250. V tomto ohľade sa prvá implementačná správa (pozrite str. 86) obmedzuje na konštatovanie, že používanie maďarčiny je možné vo všetkých oblastiach činnosti, kde aspoň 20 % obyvateľov hovorí po maďarsky, a dodáva, že doposiaľ v tomto ohľade neboli prijaté žiadne sťažnosti. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov inými oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté pod pojmom „verejnoprávny orgán“, ktorý používa zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tejto interpretácie by v styku s týmito orgánmi bolo nemožné používať akýkoľvek jazyk iný ako slovenský.

251. Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby túto otázku ďalej rozpracovali v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú

252. Prvá implementačná správa (pozrite str. 86) sa vo všeobecnosti odvoláva na zamestnávanie zamestnancov hovoriacich po maďarsky a na skutočnosť, že v regiónoch hovoriacich po maďarsky asi 20 % príslušných zamestnancov hovorí po maďarsky. Na základe týchto obmedzených informácií výbor expertov nemôže dospieť k záveru a žiada slovenské orgány, aby tento bod ďalej rozpracovali a poskytli praktické informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe, aj s ohľadom na oblasti, kde osoby hovoriace po maďarsky nedosahujú prah 20 % obyvateľstva obce, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku.

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

253. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

254. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiada osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 86).

255. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky). To v praxi znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po maďarsky môže používať napríklad priezvisko svojho manžela bez typickej slovenskej koncovky, ale bude musieť používať túto koncovku pri svojom priezvisku pri narodení (ktorého uvedenie vyžaduje v niekoľkých prípadoch niekoľko predpisov).

256. Keďže právo na používanie alebo prijímanie priezvisk v maďarčine je k dispozícii bezpodmienečne len pre mužov a nie pre ženy, záväzok nie je splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie používania alebo prijímania priezvisk v regionálnych alebo menšinových jazykoch na požiadanie príslušných osôb vo všetkých prípadoch.

Článok 11- Médiá

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:

iii prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

257. V prvej implementačnej správe (pozrite str. 88) sa uvádza, že programy pre osoby hovoriace po maďarsky vysiela v slovenskej televízii redakcia maďarského vysielať v Bratislave: 17,58 hodín ročne ako správy a 44,63 hodín ročne ako magazíny. Konkrétne sa každý deň o 6,50 vysiela 5-minútový prehľad správ a na ďalší deň sa opakuje. Vysiela sa aj 26-minútový dokument v rámci seriálu programov pre menšiny a od septembra 2004 aj mesačný 40-minútový program v neskorých večerných hodinách. Na rok 2005 bolo naplánovaných 20 takých programov.

258. Výbor expertov bol však upozornený, že nie je možné vysielať živé programy v maďarčine, pretože zákon o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995 Z. z.) vyžaduje, aby boli všetky televízne programy doplnené titulkami v slovenčine. Osoby hovoriace po maďarsky vnímajú tento aspekt ako nevyužitú príležitosť, keďže živé vysielať majú vyššiu sledovanosť. V tomto ohľade sa odvolávali na vzorovú prax, ktorá existuje v Rumunsku, kde technológia umožňuje divákovi zvoliť si jazyk.

259. Čo sa týka rozhlasových programov, „Rádio Patria“, čo je najstarší rozhlasový vysielať pre maďarskú menšinu a je súčasťou verejnoprávneho rozhlasu, je rozdelené na dve pobočky: jedna sa nachádza v Bratislave a druhá je súčasťou kancelárie rozhlasového vysielať pre menšiny v Košiciach. Tieto majú osobitné vysielať a v roku 2003 vysielať výlučne na stredných vlnách. Toto rozhlasové vysielať sa teraz presúva do pásma VKV, ale nemá k dispozícii dostatok vysielačov. Pokrýva južné Slovensko a veľké časti zvyšku krajiny.

260. Programy majú rovnakú štruktúru ako programy veľkých vysielačov. Vysielať 56 hodín a 10 minút týždenne, od 10,30 do 12,00 a potom od 13,00 do 18,00. V sobotu a v nedeľu vysielať od 7,00 do 18,00 bez prerušenia. Zameriava sa na správy a aktuálne udalosti, ale jeho vysielať zahŕňa aj rôzne reportáže, hudbu a drámu. Zdrojmi sú tlačové agentúry na Slovensku. Počet poslucháčov je vysoký: v rokoch 2002 – 2003 ich bolo priemerne 150 000 – 170 000.

261. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený. Odporúčal by však slovenským orgánom hľadať cesty na splnenie želania osôb hovoriacich po maďarsky, aby mohli vysielať živé programy v maďarčine. Výbor expertov do určitej miery chápe argument prezentovaný slovenskými orgánmi v tomto ohľade, podľa ktorého skutočnosť, že televízne programy musia byť doplnené titulkami v slovenčine, dáva príležitosť po slovensky hovoriacemu väčšinovému obyvateľstvu zoznámiť sa s maďarčinou ako s regionálnym alebo menšinovým jazykom. To je samozrejme osobitne relevantné z hľadiska článku 7, ods. 3 charty (pozrite vyššie uvedené ods. 77 – 84). Výbor expertov však berie do úvahy aj skutočnosť, že absolútna nemožnosť vysielať naživo v maďarčine predstavuje nevyužitú príležitosť pre tento jazyk. V tomto ohľade by sa teda mohlo hľadať vyvážené riešenie.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielať rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

262. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielať rozhlasových programov v maďarčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 426).

263. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku, hoci počas návštevy bola uvedená skutočnosť, že súkromné rozhlasové stanice na Slovensku používajúce maďarský jazyk neprežili. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej

nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny predstavuje zrejme bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

264. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v maďarčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 430).

265. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale mali by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v maďarčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

266. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

267. Na Slovensku existuje len jeden denník v maďarčine, „Új Szó“, a dostáva dotácie od ministerstva kultúry. Sú tu aj mesačníky, napríklad pre ženy a mladých ľudí, a existuje aj dvoje regionálnych novín. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou naznačujú, že od ministerstva kultúry dostávajú prostriedky aj nasledujúce noviny (týždenníky alebo časopisy): kultúrna príloha denníka Új Szó, týždenník Vasárnap, Katedra, Kalligram, Žitný ostrov – Csallököz, Komárňanské listy, Új Nő, Irodalmi Szemle, Jó Gazda, Gömörország, Tábortűz a Szabad Újság.

268. Počas návštevy však výbor expertov dostal sťažnosti, podľa ktorých sa prostriedky z ministerstva kultúry rozdeľujú na základe projektov (ktoré sa podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou vzťahujú na kalendárny rok) a pokrývajú len malú časť nákladov. Navyše vzhľadom na to, že inzerenti sa opierajú o pravidelný prieskum, ktorý porovnáva všetky noviny vrátane väčších slovenských, nutne sa obracajú práve na tie. Podľa osôb hovoriacich týmto jazykom sú to vlastne práve peniaze, ktoré prichádzajú z Maďarska, ktoré umožňujú tlačiť v maďarčine prežiť. Napokon, oficiálne zdroje pripustili, že tlač v regionálnych alebo menšinových jazykoch v praxi síce existuje, ale nemá jasnú právnu bázu. Tlač

v regionálnych alebo menšinových jazykoch sa financuje z rozpočtu ministerstva kultúry prostredníctvom špeciálneho transferu a podľa pravidiel vytvorených ministerstvom.

269. Výbor expertov považuje tento záväzok v súčasnosti za splnený. Osoby hovoriace po maďarsky však vyjadrili znepokojenie nad chýbajúcou jasnou právnou bázou ako aj chýbajúcou štruktúrovanou politikou financovania. Výbor expertov uznáva, že podpora pre publikovanie v regionálnych alebo menšinových jazykoch môže byť zraniteľná voči zmenám politiky, ktoré môžu mať dopad na dodržiavanie záväzkov charty. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby zvažili, ako by sa dali zlepšiť tieto aspekty tak, aby sa zabezpečila silná báza na sústavnú podporu. Výbor expertov ich tiež žiada o komentár v rámci nasledujúcej implementačnej správy o tom, ako sa rozdeľuje štátna inzercia (s príslušnými zmenami pozrite prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Španielskom citovanú vyššie, ods. 573).

f) i uhrádzať mimoriadne náklady tých médií v regionálnych alebo menšinových jazykoch, kdekoľvek všeobecne zákon pripúšťa finančnú podporu médií

270. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.

271. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 88) a počas návštevy naznačujú, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

272. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako

aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

273. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 90 a nasl. prvej implementačnej správy, kde je uvedená podrobná tabuľka na str. 91). Ministerstvo kultúry tiež priamo financuje niekoľko kultúrnych inštitúcií a najmä divadlo Thália v Košiciach, Jókaiho divadlo v Komárne, Múzeum maďarskej kultúry a Podunajska, Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku nachádzajúce sa v Bratislave a súbor Ifjú Szívek („mladé srdcia“). Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry financuje aj niekoľko vydavateľstiev v maďarskom jazyku (konkrétne Kalligram s.r.o., Lilium Aurum s.r.o., NAP Kiadó s.r.o., LOAR s.r.o., Madách-Posonium s.r.o., Petit Press s.r.o., Gabriel Méry-RATIO, Francis Attila-AB Art a KT s.r.o.).

274. Výbor expertov však dostal sťažnosti, podľa ktorých má taká politika len politický základ a žiadnu právnu bázu.

275. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, ale uvítal by komentár v nasledujúcej implementačnej správe v súvislosti s vyššie uvedenými sťažnosťami.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

276. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

277. Prvá implementačná správa (pozrite str. 90) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite nižšie uvedený ods. 279), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

278. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

279. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministrovi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 277), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

280. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na maďarský jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

281. V tomto ohľade sa slovenská vláda obmedzila na odvolanie sa na budúci kabinet kultúr národnostných menšín (pozrite vyššie uvedený ods. 278). Tieto informácie sú nedostatočné na to, aby výboru expertov umožnila urobiť v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby poskytli ďalšie informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

282. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou súbor Ifjú Szívek („mladé srdcia“), ktorý prevádzkuje priamo ministerstvo kultúry, prezentuje maďarský jazyk a kultúru na

Slovensku nielen v susednom Maďarsku, ale aj v iných krajinách. Súbor v nedávnych rokoch uskutočnil turné po Spojených štátoch a Austrálii. Ministerstvo kultúry na turné do Spojených štátov prispelo sumou 1 200 000 slovenských korún.

283. Okrem toho počas návštevy boli výboru expertov poskytnuté výtlačky turistických brožúr a máp zameraných na propagáciu prírodných hodnôt slovensko-maďarskej pohraničnej oblasti. Niektoré z nich sú publikované v trojjazyčnej slovensko-maďarsko-anglickej verzii a niektoré ďalšie sú k dispozícii aj v maďarčine.

284. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený. Zdôrazňuje, že publikovanie turistických brožúr a máp, ktoré podčiarkujú multikultúrnu povahu oblastí, kde tradične žijú osoby hovoriace príslušnými jazykmi, aj poskytnutím adekvátneho priestoru príslušnému regionálnemu alebo menšinovému jazyku (v tomto prípade maďarčine) predstavuje osobitne dobrú prax.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

285. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 93) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad maďarčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

286. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

287. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

288. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“

289. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Na druhej strane sa zdá, že v praxi existuje istý stupeň uplatňovania, najmä v súvislosti s maďarským jazykom, keďže mnohí lekári a sestry ho ovládajú (pozrite aj str. 93 prvej implementačnej správy, ktorá všeobecne tvrdí, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku). Je tiež pravdou, že niektorí starší ľudia z prostredia hovoriaceho po maďarsky môžu slovenčinu ovládať nedostatočne a vzhľadom na to sa na nich toto právne ustanovenie môže vzťahovať. Odhliadnuc od právneho problému však výbor expertov počas návštevy dostal sťažnosti, podľa ktorých v tejto oblasti neexistuje žiadna štruktúrovaná politika.

290. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne a napriek skutočnosti, že osoby hovoriace po maďarsky v praxi používajú maďarčinu (v zjavnom rozpore so zákonom), výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po maďarsky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v maďarčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po maďarsky prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

291. Zmluva medzi Maďarskou republikou a Slovenskou republikou o dobrých susedských vzťahoch a priateľskej spolupráci“ bola uzavretá v Paríži dňa 19. marca 1995 a nadobudla účinnosť 15. mája 1996. Článok 15 tejto zmluvy obsahuje rozsiahle ustanovenia venované ochrane menšín a dotknutých menšinových jazykov. V rámci aktivít vyplývajúcich z tejto zmluvy bolo vytvorených jedenásť slovensko-maďarských komisií. Jedna z nich je špecificky venovaná menšinám a ďalšie pokrývajú oblasti relevantné aj z hľadiska charty (ako je vzdelávanie, kultúra, tlač alebo zdravotníctvo; pozrite aj str. 94 prvej implementačnej správy). Nevyskytli sa žiadne sťažnosti, že by sa zmluva neaplikovala. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe

292. Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi“ bola uzavretá 23. apríla 2001. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 94) sa takto podporili cezhraničné kontakty v oblastiach kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej výchovy a celoživotného vzdelávania. Na základe článku 8 dohody bola založená medzivládna spoločná slovensko-maďarská komisia pre cezhraničnú spoluprácu. Medzinárodná konferencia o slovensko-maďarskej spolupráci bola podporená Radou Európy s príspevkom slovenského ministerstva vnútra a konala sa v septembri 1999 v Lučenci (na Slovensku) a v Salgótrjáne (v Maďarsku).

293. V prvej implementačnej správe sa uvádza, že slovensko-maďarská cezhraničná spolupráca sa rozvíja dobre a potvrdzuje to skutočnosť, že nedávno boli založené mnohé euroregióny na oboch stranách hranice, z ktorých niektoré zahŕňajú aj iné krajiny (pozrite str. 95 prvej implementačnej správy). Bolo založených aj niekoľko takzvaných „mikroregiónov“ zahŕňajúcich niekoľko susediacich hraničných dedín.

294. Informácie zhromaždené výborom expertov počas návštevy potvrdzujú, že na miestnej úrovni prebieha intenzívna hospodárska a kultúrna spolupráca, hoci boli sťažnosti, že s výnimkou určitých prostriedkov pridelených ministerstvom kultúry tu zo strany slovenských ústredných orgánov nie je žiadne finančné zapojenie. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, ale uvítal by komentár v nasledujúcej implementačnej správe v súvislosti so spomenutou sťažnosťou.

2.2.3 Hodnotenie uplatňovania časti III na nemecký jazyk³

Článok 8

Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) i umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo

ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii prijať jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov

295. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 24) existuje len jedna materská škola, kde sa do istej miery používa nemčina spolu so slovenčinou. Na základe informácií, ktoré má výbor expertov k dispozícii, táto ponuka je zjavne nedostatočná na pokrytie dopytu osôb hovoriacich po nemecky, ako bolo komunikované výboru expertov počas návštevy. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby sprístupnili aspoň podstatnú časť predškolskej výchovy v nemčine pre tých žiakov, ktorých rodiny o to požiadajú a ktorých počet sa bude považovať za dostatočný.

b) iii zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

296. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 25) existuje 5 základných škôl s triedami používajúcimi nemčinu aj slovenčinu ako vyučovacie jazyky a 1 základná škola zjavne používajúca ako vyučovací jazyk hlavne nemčinu. V školskom roku 2001/2002 podľa údajov obsiahnutých v prvej implementačnej správe tieto školy navštevovalo 1 001 žiakov.

297. Počas návštevy výbor expertov dostal sťažnosti, podľa ktorých aj keď sú osoby hovoriace týmto jazykom prítomné v pomerne koncentrovaných počtoch, je ťažké získať adekvátne vyučovanie nemčiny v rámci celého základného vzdelávania berúc do úvahy špecifické potreby žiakov, ktorých materinským jazykom je nemčina. Navyše sa zdá, že pre 1. a 2. ročník nie sú k dispozícii žiadne vyučovacie materiály.

298. Výbor expertov sa odvoláva na prijaté sťažnosti a podčiarkuje dôležitosť prispôsobenia vyučovania nemčiny v súlade s adekvátnou metodikou a cieľovými požiadavkami pre žiakov, ktorých materinským jazykom je nemčina, alebo ktorí aspirujú na nemčinu ako materinský jazyk. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

³ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

c) i umožniť vyučovanie na stredných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii zabezpečiť, aby na stredných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

299. Prvá implementačná správa neuvádza žiadne stredné vzdelávanie zahŕňajúce vyučovanie nemčiny ako integrálnej súčasti osnov. Počas návštevy bol však výbor expertov informovaný o existencii takzvaného „nemeckého gymnázia“ v Bratislave s vyhradenými triedami v Košiciach, kde je možné získať *Abitur* (bakalariát) v nemčine, ktorý sa uznáva aj v Nemecku. Výbor expertov bol však informovaný, že vyhradené triedy v Košiciach, ktoré slúžia regiónu, kde sú osoby hovoriace po nemecky tradične prítomné, neberú do úvahy špecifické potreby detí, ktoré hovoria po nemecky ako svojim rodným jazykom (pozrite vyššie uvedené ods. 297 a 298). Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) i umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

300. Na základe informácií poskytnutých výboru expertov sa zdá, že na Slovensku nie je žiadna odborná alebo učňovská škola poskytujúca vyučovanie v nemčine ako integrálnu súčasť osnov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili ponuku odborného a učňovského vzdelávania poskytujúceho vyučovanie nemčiny ako integrálnu súčasť osnov.

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

301. Nemčina sa vyučuje na Katedre nemeckých štúdií Fakulty umení a Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, na Katedre nemeckých, holandských a škandinávskych štúdií a na Katedre nemeckého jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave, na Prešovskej univerzite v Prešove a na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

302. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k plneniu tohto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

303. Výbor expertov pripomína predovšetkým, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov používajúcich regionálne alebo menšinové jazyky, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich daným jazykom, o konkrétnej histórii a tradíciách súvisiacich s regionálnymi alebo menšinovými jazykmi používanými na relevantnom území. Toto bežne zahŕňa prvky histórie a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku v národných osnovách, alebo aspoň v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML 2005 (3), ods. 100).

304. V tomto ohľade bolo výboru expertov poskytnutých len veľmi málo informácií. Počas návštevy sa však spomenula skutočnosť, že predsudky voči osobám hovoriacim po nemecky na Slovensku ostávajú silné a že historický kontext 20. storočia stále rezonuje spôsobom pre nich nepriaznivým (pozrite aj vyššie uvedený ods. 19). Toto vedie výbor expertov k tomu, aby pripisoval osobitný význam tomuto záväzku v prípade nemčiny ako dôležitej súčasť snahy o zvýšenie povedomia v súvislosti s väčšinovou populáciou hovoriacou po slovensky (pozrite vyššie uvedený ods. 303). Výbor expertov nemôže uskutočniť hodnotenie v tomto ohľade a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

305. V tomto ohľade poskytli slovenské orgány málo informácií okrem odkazu na vyššie uvedené vysokoškolské zariadenia (pozrite vyššie uvedený ods. 301) a na skutočnosť, že príprava učiteľov pre 1. stupeň základných škôl sa uskutočňuje predovšetkým vo forme štúdií nemeckého jazyka na Univerzite Konštantína filozofa v Nitre. Počas návštevy výbor expertov dostal sťažnosti na chýbajúci riadny systém prípravy učiteľov nemeckého jazyka na Slovensku a na nedostatok vhodných učebníc. Spomínala sa aj skutočnosť, že v niektorých dedinách nie sú žiadni učitelia základných škôl, čo núti osoby hovoriace po nemecky obracať sa na učiteľov v dôchodku zo susedných dedín. V súvislosti s ďalším vzdelávaním učiteľov neboli poskytnuté žiadne informácie.

306. Výbor expertov poznamenáva, že v tejto oblasti existuje zjavný nedostatok učiteľov a akéhokoľvek seriózneho plánovania. Považuje preto tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby naplánovali a zabezpečili základnú a ďalšiu prípravu učiteľov podľa potreby na uplatňovanie záväzkov, pre ktoré sa Slovensko rozhodlo v rámci článku 8.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

307. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

308. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po nemecky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah. Treba zohľadniť aj skutočnosť, že osoby hovoriace po nemecky dosahujú prah 20 % len v jednej obci (pozrite vyššie uvedené ods. 45).

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdництва

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku

309. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdництва“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako

zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

310. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

311. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

312. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesie štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane nemčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

313. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

314. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznamenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

315. Na druhej strane podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov slovenskými orgánmi sú úradníci, ktorí by boli schopní používať nemčinu v súdnom konaní. Ako sa zdá, toto potvrdzujú údaje poskytnuté výboru expertov ministerstvom spravodlivosti o počte magistrátov a administratívneho personálu s istou znalosťou nemčiny v niekoľkých súdnych obvodoch (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), hoci ich rozloženie je trochu nepravidelné. Ako vidno z týchto tabuliek, v niektorých prípadoch (napríklad v Banskej Bystrici) je počet zamestnancov súdov s určitou znalosťou nemčiny oveľa vyšší ako počet zamestnancov hovoriacich po maďarsky, hoci neexistuje žiadne porovnanie veľkostí týchto dvoch skupín osôb. V prípade nemčiny sa však zdá, že tento jazyk sa v praxi pred súdmi nepoužíva.

316. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného na použitie nemeckého jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;
- zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v nemčine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď výbor expertov ovláda slovenčinu.

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

317. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

318. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

319. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

320. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

321. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov sa v praxi nemčina v občianskom ani správnom konaní vôbec nepoužíva. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať nemecký jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v nemčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po nemecky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

322. Vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

323. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov.

324. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % tak, aby bolo možné uplatniť relevantné záväzky v rámci článku 10, ods. 1 a 2 charty aj v tých prípadoch, kde osoby hovoriace po nemecky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v oblasti miestnej a regionálnej samosprávy. Bude predovšetkým na slovenských orgánoch, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach existujú tieto dostatočné počty pod 20 % prahom (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47). Tento problém je osobitne relevantný v prípade nemeckého jazyka, keďže ako bolo uvedené vyššie, je len jedna dedina, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú 20 % prah (pozrite vyššie uvedený ods. 45).

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a)

iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

325. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov a.iii a a.iv odseku 1 článku 10 charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 1.a.iii článku 10.

326. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

327. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v nemčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 35 prvej implementačnej správy). Navyše nie je jasné, či požiadavka 20 % platí v prípade miestnych pobočiek štátnej správy. Ak by to tak bolo, vzhľadom na špecifickú demografickú situáciu nemeckého jazyka na Slovensku by bolo osobitne dôležité pre výbor expertov, aby vedel, v akých oblastiach, bez ohľadu na 20 % prah, je nemecký jazyk tradične prítomný v dostatočných počtoch na účel záväzku prijatého v rámci článku 10, ods. 1.a.iii charty. Vlastne je len jedna obec, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú prah 20 % a každopádne v tejto dedine sa nenachádza žiadna kancelária štátnej správy.

328. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, ale nepostačujú na to, aby výbor expertov dosiahol v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívatel'ov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

329. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 35) môžu osoby hovoriace po nemecky používať svoj jazyk v úradnom styku (ktorý, ako sa zdá, zahŕňa aj ústne žiadosti) a môžu tiež

predkladať žiadosti na miestnu samosprávu s výnimkou úradných listín a dokumentov. Toto v súčasnosti samozrejme v žiadnom prípade nie je formálne zaručené vo väčšine oblastí, kde sú osoby hovoriace po nemecky tradične prítomné, v dôsledku 20 % prahu. Navyše na úrovni kraja neexistujú žiadne také možnosti. Hoci výboru expertov chýbajú informácie o praxi v jedinej dedine, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú 20 % prah, považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby

- prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po nemecky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v nemčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po nemecky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále vo významnom počte na účel tohto záväzku,*
- poskytli právny základ potrebný na to, aby osoby hovoriace po nemecky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v nemčine aj vo vzťahu ku krajským orgánom, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.*

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch.

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch

330. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „(v) štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)“.

331. V § 4, ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa paragrafov 1, ods. 1, 5, ods. 1 e) a 6, ods. 5 zákona č. 211/2000 Z. z. (zákon o slobode informácií) sú tieto obce povinné zverejniť aj súhrn nasledujúcich informácií aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, nariadenia, pokyny a výklady, ktoré obec používa pri rozhodovaní, alebo ktoré definujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vzhľadom na obec. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné interné správne jednotky, živnostenské úrady a jednotky požiarnej ochrany o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku.

332. Čo sa však pravdepodobne uverejňuje za vyššie opísaných podmienok, je len súhrn úradného dokumentu a nie celý dokument. Navyše vzhľadom na krajské orgány taká možnosť neexistuje. Napokon, táto možnosť nie je zaručená v prípade tých obcí, kde osoby hovoriace po nemecky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, t.j. s jedinou výnimkou (pozrite vyššie uvedený ods. 327) všetky tie, kde sú tradične prítomné.

333. Hoci výboru expertov chýbajú informácie o praxi v jedinej dedine, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú 20 % prah, považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu publikácie úradných dokumentov (nielen ich súhrnu) miestnych a krajských orgánov aj v relevantnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaníach miestnych orgánov, nevyklučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

334. V § 3, ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že členovia obecných rád v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, majú právo používať jazyk menšiny v diskusiách tohto orgánu a že tlmočenie bude musieť zabezpečiť obec. Používanie nemčiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia).

335. Výbor expertov zastáva názor, že skutočnosť, že toto právo je obmedzené na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20 % prah, má sama osebe dopad na splnenie tohto záväzku. Vzhľadom na to výboru expertov chýbajú praktické informácie v súvislosti s rozsahom, v ktorom osoby hovoriace po nemecky skutočne využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o spomínané praktické informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

336. Výbor expertov je každopádne osobitne znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v nemčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním nemčiny. Toto je zbytočná a diskriminačná podmienka (pozrite aj vyššie uvedený ods. 334).

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och)

337. Výbor expertov pripomína, že povinnosť v rámci tohto ustanovenia má osobitnú dôležitosť, keďže ide o jeden z najúčinnějších spôsobov, ktorým možno regionálnemu alebo menšinovému jazyku dať plnú viditeľnosť na území, na ktorom sa tradične vyskytuje. Základnú definíciu teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty uvedenú v článku 1.a a b a tento záväzok teda spája ideové prepojenie. Navyše plná viditeľnosť poskytnutá regionálnemu alebo menšinovému jazyku na území, na ktorom sa tradične používa, prostredníctvom používania alebo prijatia dvojjazyčných miestnych názvov je jasne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorá je zase kľúčovým faktorom pri ochrane a podpore (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 152).

338. Tento bod riešia rôzne legislatívne dokumenty. V § 4, ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, sa môžu používať názvy ulíc a iné miestne názvy v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však zákon č. 270/1995 Z. z. o

štátnom jazyku Slovenskej republiky už skôr integroval zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín s účinkom, že pojem „miestne názvy“ sa týka len názvov obcí, ale nie častí obcí. Navyše príloha k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, kde sa majú používať tabule s názvami v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam zahŕňa v súvislosti s nemeckým jazykom 2 obce, zatiaľ čo zoznam obcí, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú 20 % prah, pripojený k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, udáva len 1 obec.

339. Výbor expertov zastáva názor, že požiadavka 20 % vynecháva obrovskú väčšinu obcí, kde sú osoby hovoriace po nemecky tradične prítomné a kde predstavujú významný počet na účel tohto záväzku. Hoci § 3 ods. 2 a 3 zákona č. 191/1994 ustanovuje, že obec sa môže rozhodnúť v miestnom referende pre zmenu názvu obce uvedenej v prílohe k tomuto zákonu alebo určiť názov obce, ak nie je zahrnutý v zozname, aby bolo referendum platné, musí sa na ňom zúčastniť viac ako polovica oprávnených voličov obce a rozhodnutie je schválené, ak je 80 % platných hlasov v referende za. Predovšetkým § 3, ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť nebude platiť pre tie obce, ktorých miestne názvy sa menili medzi rokmi 1867 a 1918 a medzi rokmi 1938 a 1945.

340. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod vyššie uvedeného rozporu v počte obcí, ktorých sa týka používanie dvojjazyčných miestnych názvov, vyplývajúceho z rôznych zoznamov pripojených k zákonu z roku 1994, resp. k následnému zákonu z roku 1999 aplikujúcemu kritérium 20 %. Navyše výbor expertov, hoci chápe citlivé otázky skrývajúce sa za touto legislatívou, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 vlastne bráni používaniu tradičných miestnych názvov v nemčine.

341. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy. Bez ohľadu na to výbor expertov je v pozícii, že môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby umožnili a/alebo podporili používanie alebo prijatie, v prípade potreby v spojení s názvom v úradných jazykoch, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v nemčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po nemecky nedosahujú 20 % prah, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili túto možnosť vzhľadom na menšie územné jednotky v rámci obcí.

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch

342. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté pod pojmom „verejnoprávny orgán“, ktorý používa zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tejto interpretácie by v styku s týmito orgánmi bolo nemožné

používať akýkoľvek jazyk iný ako slovenský. Prvá implementačná správa (pozrite str. 36 a nasl.) sa obmedzuje na odkaz na § 2, ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo predkladať písomné žiadosti orgánu štátnej správy a orgánu miestnej samosprávy. Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby poskytli informácie týkajúce sa konkrétne verejných služieb v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú

343. Prvá implementačná správa sa obmedzuje na konštatovanie, že orgány miestnej štátnej správy alebo zariadenia sociálnych služieb sú v prípade potreby schopné poskytnúť služby tlmočenia na požiadanie príslušnou osobou (pozrite str. 37 prvej implementačnej správy). Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby túto otázku ďalej rozpracovali v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

344. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o komentár k tomto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch

345. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiadá osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 86).

346. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky). To v praxi znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po nemecky môže používať napríklad priezvisko svojho manžela bez typickej slovenskej koncovky, ale bude musieť používať túto koncovku pri svojom priezvisku pri narodení (ktorého uvedenie vyžaduje v niekoľkých prípadoch niekoľko predpisov).

347. Keďže právo na používanie alebo prijímanie priezvisk v nemčine je k dispozícii bezpodmienečne len pre mužov a nie pre ženy, záväzok nie je splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie používania alebo prijímania priezvisk v regionálnych alebo menšinových jazykoch na požiadanie príslušných osôb vo všetkých prípadoch.

Článok 11 - Médiá

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií: iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

348. Čo sa týka verejnoprávneho rozhlasu, prvá implementačná správa (pozrite str. 38) sa odvoláva na vysielanie programu určeného pre národnostné menšiny („Program pre národnostné menšiny“). Program pripravuje špecializovaná redakcia, ktorá sa opiera o špecializované jednotky vzhľadom na každý z dotknutých jazykov. Čas vysielania závisí od výsledkov najnovšieho sčítania ľudu. Na nemecký jazyk je momentálne pridelených 30 minút týždenne. Programy sa vysielajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

349. Čo sa týka verejnoprávnej televízie, nemecký jazyk sa opiera o magazín, ktorý sa vysiela 4 krát ročne v celkovej dĺžke 1,9 hodiny. Výbor expertov zastáva názor, že toto množstvo času je nedostatočné vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti.

350. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený v súvislosti s rozhlasom ale nesplnený v súvislosti s televíziou.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových úsekov pridelených nemeckému jazyku vo verejnoprávnej televízii.

b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

351. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v nemčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

352. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie

preložené do slovenčiny predstavuje zrejmé bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

353. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v nemčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

354. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale táto požiadavka môže znevýhodniť súkromné televízne stanice, ktoré chcú vysielat' aj v nemčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

355. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

356. Ministerstvo kultúry financuje nasledujúce časopisy v nemčine: Karpatenblatt, ktorý v roku 2003 dostal 820 000 slovenských korún, a časopis IkeJA, ktorý v roku 2003 dostal 82 000 slovenských korún. Zatiaľ čo Karpatenblatt sa vzhľadom na obsah a formát zdá byť novinami, vydáva sa len raz za štyri týždne, čo nie je dostatočné na to, aby sa považoval za noviny na účel tohto záväzku. Navyše počas návštevy dostal výbor expertov sťažnosti týkajúce sa zdržaní pri pridelovaní prostriedkov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali vhodné opatrenia na umožnenie vydávania aspoň jedných novín v nemčine v dostatočnej frekvencii.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

357. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdnictva.

358. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 39) a počas návštevy naznačujú, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

359. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

360. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 41 a nasl. prvej implementačnej správy, kde je uvedená podrobná tabuľka na str. 43). Ministerstvo kultúry priamo financuje aj Múzeum kultúry karpatských Nemcov (2 050 000 slovenských korún pridelených v roku 2002).

361. Počas návštevy bolo výboru expertov zdôraznené, že špecifický nemecký dialekt regiónu osobitne pulzuje v kultúrnej oblasti (napríklad v scénkach, piesňach a hrách). Výbor expertov však dostal sťažnosti, podľa ktorých sa prostriedky pridávajú len na základe projektov a predovšetkým

prichádzajú veľmi neskoro, čo vedie k tomu, že plánované podujatia sa musia financovať pôžičkami. Zdá sa, že na vyriešenie tohto problému sa pripravuje návrh zákona, ktorého prijatie by osoby hovoriace po nemecky veľmi uvítali.

362. Výbor expertov považuje tento záväzok za v súčasnosti splnený a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií a komentára k týmto sťažnostiam vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

363. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

364. Prvá implementačná správa (pozrite str. 42) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite ďalej uvedený ods. 366), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

365. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

366. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministromi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 364), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu

podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

367. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na nemecký jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

368. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

369. V súvislosti s nemeckým jazykom neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

370. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 93) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania

regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad nemčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

371. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

372. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

373. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“

374. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Na druhej strane sa zdá, že v praxi existuje istý stupeň uplatňovania, najmä v súvislosti s nemeckým jazykom, keďže počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že lekári ovládajúci nemecký jazyk sú k dispozícii (pozrite aj str. 45 prvej implementačnej správy, ktorá všeobecne tvrdí, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku). Je tiež pravdou, že niektorí starší ľudia z prostredia hovoriaceho po nemecky môžu slovenčinu ovládať nedostatočne a vzhľadom na to sa na nich toto právne ustanovenie môže vzťahovať.

375. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne a napriek skutočnosti, že osoby hovoriace po nemecky v praxi používajú nemčinu (v zjavnom rozpore so zákonom), výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po nemecky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v nemčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po nemecky prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

376. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 47) navrhlo slovenské ministerstvo vnútra dohodu o cezhraničnej spolupráci medzi slovenskou a rakúskou vládou, ktorá už bola oznámená rakúskemu ministerstvu zahraničných vecí. Podľa návrhu dohody sa majú medzi osobami hovoriacimi po slovensky a po nemecky v oboch krajinách podporovať styky v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odborného a celoživotného vzdelávania.

377. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený v súvislosti s Rakúskom, ale v nasledujúcej implementačnej správe by uvítal informácie o výsledku návrhu zmluvy ako aj o akýchkoľvek existujúcich alebo plánovaných bilaterálnych alebo multilaterálnych dohodách s krajinami, kde sa hovorí po nemecky.

b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe

378. V prvej implementačnej správe (pozrite str. 47) sa uvádza, že slovensko-rakúska cezhraničná spolupráca naďalej rastie, čo potvrdila skutočnosť, že bol založený euroregión Pomoravie na územiach troch krajín (zahŕňajúc aj časť Českej republiky) a pokračujú prípravy na založení euroregiónu Bratislava – Viedeň – Győr (zahŕňajúceho aj časť Maďarska). Okrem toho v dňoch 24. a 25. októbra 2001 slovenská vláda spoluorganizovala konferenciu s Radou

Európy o slovensko-rakúskej cezhraničnej spolupráci, ktorá sa konala v Piešťanoch (na Slovensku) a v meste Baden bei Wien (v Rakúsku). Nie je však jasné, akým spôsobom tieto formy cezhraničnej spolupráce prospeli nemeckému jazyku na Slovensku. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2.2.4 Hodnotenie uplatňovania časti III na rusínsky jazyk⁴

Článok 8

Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

379. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sieť materských škôl nezahŕňa žiadne predškolské vzdelávanie využívajúce rusínčinu ako vyučovací jazyk, pretože rodičia o to nepožiadali. Počas návštevy slovenské orgány zopakovali, že keď sa v rokoch 1997 – 1998 po dokončení kodifikačného procesu jazyka zavádzalo vyučovanie rusínčiny, osoby hovoriace po rusínsky nepožadovali aj vyučovanie v rusínčine. Chýbajúca akákoľvek predškolská výchova bola potvrdená osobami hovoriacimi po rusínsky počas návštevy, ale vôbec sa nepripisovala nedostatku záujmu zo strany rodičov.

380. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

b) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na základnom stupni bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

381. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa rusínsky jazyk a literatúra vyučuje na 8 základných školách. Žiadny predmet osnov sa však v rusínčine nevyučuje. Navyše vyučovanie rusínskeho jazyka a literatúry je k dispozícii len ako voliteľný predmet. Počas návštevy osoby hovoriace týmto jazykom zdôraznili rozdiel oproti ukrajinskému jazyku, ktorého vyučovanie je povinné a ktorý sa tiež používa ako vyučovací jazyk. Navyše v školskom zákone (zákon č. 29/1984 Zb. v znení zákona č. 350/1994 Z. z. v znení zákona č. 334/2002 Z. z.) sa rusínčina spomína ako cudzí jazyk a nie ako materinský jazyk. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný o prípade jedného dieťaťa, ktoré sa muselo učiť ukrajinčinu namiesto rusínčiny (ministerstvu školstva zjavne trvalo dva roky, kým zasiahlo, keď rodičia odmietli poslať dieťa do školy).

382. Výbor expertov poznamenáva, že tento záväzok sa týka poskytovania podstatnej časti základného vzdelania v rusínčine, čo znamená, že popri vyučovaní jazyka samotného sa musia v danom jazyku vyučovať aj iné predmety. Toto ustanovenie musí samozrejme tvoriť integrálnu súčasť osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

⁴ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

c) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch

383. Existuje len jedno gymnázium zabezpečujúce vyučovanie rusínskeho jazyka a literatúry ako voliteľného predmetu. Výbor expertov poznamenáva, že tento záväzok sa týka poskytovania podstatnej časti stredoškolského vzdelania v rusínčine, čo znamená, že popri vyučovaní jazyka samotného sa musia v danom jazyku vyučovať aj iné predmety. Toto ustanovenie musí samozrejme tvoriť integrálnu súčasť osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

d) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

384. Na základe informácií poskytnutých výboru expertov sa zdá, že neexistuje žiadna možnosť odborného alebo učňovského vzdelávania zahŕňajúceho podstatnú časť v rusínskom jazyku. Výbor expertov poznamenáva, že tento záväzok sa týka poskytovania podstatnej časti odborného a učňovského vzdelania v rusínčine, čo znamená, že popri vyučovaní jazyka samotného sa musia v danom jazyku vyučovať aj iné predmety. Toto ustanovenie musí samozrejme tvoriť integrálnu súčasť osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali opatrenia na zabezpečenie poskytovania podstatnej časti predškolskej výchovy a základného, stredoškolského, odborného a učňovského vzdelania v rusínčine.

e) ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

385. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že akademický senát, ktorý má relevantné kompetencie na vysokoškolskej úrovni, doposiaľ nepodporil štúdium rusínskeho jazyka. Vlastne tu neexistuje vysokoškolská katedra venovaná rusínčine a zdá sa, že neexistujú zariadenia na štúdium rusínskeho jazyka a kultúry. To zrejme nepriamo podporujú dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou, podľa ktorých na Prešovskej univerzite prebiehajú prípravy na nový študijný program „rusínskeho jazyka a literatúry“. Hoci výbor expertov túto iniciatívu víta, musí konštatovať, že záväzok momentálne nie je splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na urýchlenie vytvárania zariadení na štúdium rusínskeho jazyka a kultúry.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

386. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

387. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

388. Prešovská univerzita ponúka kurzy prípravy učiteľov základných škôl (ročníky 1 – 4). Informácie poskytnuté výboru expertov počas návštevy však poukazujú na veľmi vážny nedostatok kvalifikovaných učiteľov a potrebných prostriedkov na ich odmeňovanie. Paradoxne sa zdá, že problémom nie je nedostatok vyučovacích materiálov (pozrite vyššie uvedený ods. 70) ale učiteľov, ktorí sú schopní ich používať. Zdá sa, že problém prípravy učiteľov zhoršuje chýbajúce vyučovanie rusínčiny ako predmetu vysokoškolského a vyššieho vzdelávania (pozrite vyššie uvedený ods. 385). Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali urýchlené a podstatné opatrenia na vypracovanie štruktúrovaného a komplexného prístupu k príprave učiteľov pre rusínsky jazyk.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

389. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

390. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po rusínsky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 charty. Toto

uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva,

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku

391. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

392. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

393. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

394. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesie štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane rusínčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

395. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

396. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá

byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznámenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

397. Napokon podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa rusínčina v trestnom súdnom konaní používa veľmi málo. Napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku majú určitú znalosť rusínčiny (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), väčšina ľudí s výnimkou niekoľkých starších osôb má tendenciu používať slovenčinu. Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade rusínčiny za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *zaručili právo obvineného na použitie rusínskeho jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;*
- *zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v rusínčine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.*

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov.

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

398. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

399. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

400. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

401. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

402. Napokon podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa rusínčina v trestnom súdnom konaní používa veľmi málo. Napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku majú určitú znalosť rusínčiny (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), väčšina ľudí s výnimkou niekoľkých starších osôb má tendenciu používať slovenčinu. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať rusínsky jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v rusínčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po rusínsky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

403. Hoci tlmočenie alebo preklad, ako sa zdá, sa v prípade starších osôb hovoriacich po rusínsky neovládajúcich dostatočne slovenčinu poskytuje, vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov napriek tomu považuje tento záväzok za nesplnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené

404. Prvá implementačná správa (pozrite str. 82) sa obmedzuje na odkaz na bod C Uznesenia vlády č. 27/2001 podpredsedu vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj, ktoré ho poverilo úlohou vypracovania komplexnej správy o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Prvá implementačná správa však pripúšťa, že uplatňovanie tohto záväzku by vyžadovalo vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

405. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov.

406. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % tak, aby bolo možné uplatňovať relevantné záväzky v rámci článku 10, ods. 1 a 2 charty aj v tých prípadoch, kde osoby hovoriace po rusínsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v oblasti miestnej a regionálnej samosprávy. Bude predovšetkým na slovenských orgánoch, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach existujú tieto dostatočné počty pod 20 % prahom (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a) iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch, alebo v zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli platne predložiť dokument vyhotovený v týchto jazykoch

407. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov a.iii a a.iv odseku 1 článku 10 charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 1.a.iii článku 10.

408. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

409. Výbor expertov dostal málo informácií v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy. Prvá implementačná správa (pozrite str. 60) naznačuje, že podľa § 2, ods. 1 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín môžu osoby hovoriace po rusínsky používať rusínčinu v úradnom styku a môžu predkladať žiadosti a dostávať odpovede v tomto jazyku. Počas návštevy bol však výbor expertov informovaný, že v tejto oblasti sa rusínčina používa veľmi málo a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v rusínčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 60 prvej implementačnej správy). Ďalšie informácie poskytnuté výboru expertov poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov v súvislosti so záväzkami vyplývajúcimi z charty. Navyše nie je jasné, či požiadavka 20 % platí v prípade miestnych pobočiek štátnej správy. Na druhej strane druhá implementačná správa (pozrite str. 60) uvádza s odkazom na tento záväzok, že rusínčina sa používa v 68 obciach a dokonca spomína fakt, že jedna z obcí, kde žijú osoby hovoriace po rusínsky (Medzilaborce), je sídlom okresného úradu.

410. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, ale nepostačujú na to, aby výbor expertov dosiahol v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

411. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 60) môžu osoby hovoriace po rusínsky používať svoj jazyk v úradnom styku (ktorý, ako sa zdá, zahŕňa aj ústne žiadosti) a môžu tiež predkladať žiadosti na miestnu samosprávu s výnimkou úradných listín a dokumentov. Toto v súčasnosti samozrejme v žiadnom prípade nie je formálne zaručené v oblastiach, kde osoby hovoriace po rusínsky nedosahujú zastúpenie 20 %. Navyše na úrovni kraja neexistujú žiadne také možnosti. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy sa rusínčina v kontexte regionálnej alebo miestnej samosprávy v dôsledku formálnej bariéry vyplývajúcej z pravidla 20 % používa veľmi málo. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby

- prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po rusínsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rusínčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rusínsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále vo významnom počte na účel tohto záväzku,*
- poskytli právny základ potrebný na to, aby osoby hovoriace po rusínsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rusínčine aj vo vzťahu ku krajským orgánom, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.*

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch

412. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „(v) štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)“.

413. V § 4, ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa paragrafov 1, ods. 1, 5, ods. 1 e) a 6, ods. 5 zákona č. 211/2000 Z. z. (zákon o slobode informácií) sú tieto obce povinné zverejniť aj súhrn nasledujúcich informácií aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, nariadenia, pokyny a výklady, ktoré obec používa pri rozhodovaní, alebo ktoré definujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vzhľadom na obec. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné interné správne jednotky, živnostenské úrady a jednotky požiarnej ochrany o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku.

414. Čo sa však pravdepodobne uverejňuje za vyššie opísaných podmienok, je len súhrn úradného dokumentu a nie celý dokument. Navyše vzhľadom na krajské orgány taká možnosť neexistuje. Napokon, táto možnosť nie je zaručená v súvislosti s tými obcami, kde osoby hovoriace po rusínsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, ale kde sú napriek tomu prítomné v dostatočných počtoch na účel týchto záväzkov.

415. Skutočne sa zdá, že v rusínčine sa nezverejňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani na krajskej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu publikácie úradných dokumentov (nielen ich súhrnu) miestnych a krajských orgánov aj v relevantnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevyklučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

416. V § 3, ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že členovia obecných rád v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, majú právo používať jazyk menšiny v diskusiách tohto orgánu a že tlmočenie bude musieť zabezpečiť obec. Používanie rusínčiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia).

417. Výbor expertov zastáva názor, že skutočnosť, že toto právo je obmedzené na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20 % prah, má sama osebe dopad na splnenie tohto záväzku. Vzhľadom na to výboru expertov chýbajú praktické informácie v súvislosti s rozsahom, v ktorom osoby hovoriace po rusínsky skutočne využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o spomínané praktické informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

418. Výbor expertov je každopádne osobitne znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v rusínčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním rusínčiny. Toto je zbytočná a diskriminačná podmienka (pozrite aj vyššie uvedený ods. 416).

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och)

419. Toto ustanovenie vyžaduje osobitné preskúmanie. Výbor expertov pripomína, že táto povinnosť má osobitnú dôležitosť, keďže ide o jeden z najúčinnějších spôsobov, ktorým možno regionálnemu alebo menšinovému jazyku dať plnú viditeľnosť na území, na ktorom sa tradične vyskytuje. Základnú definíciu teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty uvedenú v článku 1.a a b a tento záväzok teda spája ideové prepojenie. Navyše plná viditeľnosť poskytnutá regionálnemu alebo menšinovému jazyku na území, na ktorom sa tradične používa, prostredníctvom používania alebo prijatia dvojjazyčných miestnych názvov je jasne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorá je zase kľúčovým faktorom pri ochrane a podpore (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 152).

420. Tento bod riešia rôzne legislatívne dokumenty. V § 4, ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, sa môžu používať názvy ulíc a iné miestne názvy v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky už skôr integroval zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín s účinkom, že pojem „miestne názvy“ sa týka len názvov obcí, ale nie častí obcí. Navyše príloha k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, kde sa majú používať tabule s názvami v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam zahŕňa 96 obcí, ale toto číslo sa vzťahuje bez rozlíšenia na rusínsky aj ukrajinský jazyk. Na druhej strane podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sa zdá, že zoznam obcí pripojený k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999 uvádza počet 86 obcí, znova bez rozlíšenia rusínskeho a ukrajinského jazyka.

421. Výbor expertov zastáva názor, že požiadavka 20 % vynecháva niekoľko ďalších obcí, kde osoby hovoriace po rusínsky nedosahujú tento prah, ale stále môžu predstavovať významný počet na účel tohto záväzku. Navyše § 3, ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť nebude platiť v prospech tých miestnych názvov, ktoré boli nariadené medzi rokmi 1867 a 1918 a medzi rokmi 1938 a 1945.

422. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod vyššie uvedeného rozporu v počte obcí, ktorých sa týka používanie dvojjazyčných miestnych názvov, vyplývajúceho z rôznych zoznamov pripojených k zákonu z roku 1994, resp. k následnému zákonu z roku 1999 aplikujúcemu kritérium 20 %. Výbor expertov tiež nedokáže určiť, v koľkých

obciach dvojjazyčné miestne názvy zahŕňajú používanie rusínskeho jazyka v porovnaní s obcami, kde dvojjazyčné miestne názvy zahŕňajú používanie ukrajinčiny. Navyše výbor expertov, hoci chápe citlivé otázky skrývajúce sa za touto legislatívou, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 vlastne bráni používaniu tradičných miestnych názvov v rusínčine.

423. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy. Bez ohľadu na to výbor expertov je v pozícii, že môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby umožnili a/alebo podporili používanie alebo prijatie, v prípade potreby v spojení s názvom v úradných jazykoch, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v rusínčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rusínsky nedosahujú 20 % prah, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili túto možnosť vzhľadom na menšie územné jednotky v rámci obcí.

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch

424. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté pod pojmom „verejnoprávny orgán“, ktorý používa zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tejto interpretácie by v styku s týmito orgánmi bolo nemožné používať akýkoľvek jazyk iný ako slovenský. Prvá implementačná správa (pozrite str. 61 a nasl.) sa obmedzuje na odkaz na § 2, ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo predkladať písomné žiadosti orgánu štátnej správy a orgánu miestnej samosprávy. Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby poskytli informácie týkajúce sa konkrétne verejných služieb v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú

425. Prvá implementačná správa sa obmedzuje na konštatovanie, že orgány miestnej štátnej správy alebo zariadenia sociálnych služieb sú v prípade potreby schopné poskytnúť služby tlmočenia na požiadanie príslušnou osobou (pozrite str. 62 prvej implementačnej správy). Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby túto otázku ďalej rozpracovali v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

426. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

427. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiada osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 86).

428. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky).

429. Výbor expertov nevie, či je v rusínčine gramatické pravidlo platiace pre koncovky ženských priezvisk prakticky rovnaké ako v slovenčine, takže vyššie uvedené ustanovenia by v skutočnosti nemali dopad na osoby ženského pohlavia hovoriace po rusinsky. Je však tiež nejasné, či je prípustné rusínske písmo (ako v prípade Maďarska, ktoré výbor expertov považuje za vzorovú prax; pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní Maďarskom citovanú vyššie, ods. 115 – 117). Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu v nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 11 - Média

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií: iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

430. Prvá implementačná správa (pozrite str. 63 a nasl.) sa odvoláva na program „Národnostné a etnické vysielanie“ vysielaný Slovenským rozhlasom. V rámci kancelárie národnostného a etnického vysielania sú osobitné oddelenia pre jednotlivé národnostné menšiny vrátane vysielania v rusínskom jazyku. Programy sa vysielajú na stredných vlnách na staniciach Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz.

431. Rozhlasové vysielanie sa týka rusínčiny a súčasne ukrajinčiny v celkovej dĺžke 13,5 hodiny týždenne. Výbor expertov dostal protichodné informácie v súvislosti s rozdelením vysielacieho času medzi rusínčinu a ukrajinčinu.

432. Počas návštevy však dostal výbor expertov informácie, ktoré, ako sa zdá, sú v rozpore s tvrdeniami v prvej implementačnej správe. Hoci k 1. septembru 2003 Slovenský rozhlas otvoril rusínsku kanceláriu v Košiciach, čo osoby hovoriace po rusínsky považujú za pozitívny vývoj, zdá sa, že v praxi obsah vysielania je v ukrajinskom jazyku a že osoby hovoriace po rusínsky sa naďalej prezentujú ako členovia ukrajinskej skupiny.

433. Čo sa týka televízie, prvá implementačná správa (pozrite str. 64) uvádza, že rusínsky národnostný magazín sa vysiela 7 krát ročne, čo predstavuje celkovo 3,7 hodiny. Na druhej strane počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že v zásade by sa program pre menšiny mal vysielat' raz za týždeň, ale v praxi tu neexistuje žiadna periodicita a žiadny presný čas vysielania.

434. Protichodné informácie k dispozícii výboru expertov mu neumožňujú dospieť k záveru v súvislosti s týmito záväzkami. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili situáciu v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

435. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v rusínčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

436. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny predstavuje zrejme bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

437. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v rusínčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

438. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale mali

by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v rusínčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

439. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

440. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry financuje časopis Rusyn (500 000 slovenských korún v roku 2003) a noviny Národné novinky (1 100 000 slovenských korún v roku 2003). Výbor expertov však nevie, či sa ktorékoľvek z týchto periodík kvalifikuje ako „noviny“ v zmysle tohto ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

441. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.

442. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 64) a počas návštevy naznačujú, že vo všeobecnosti v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov však nevie, či osoby hovoriace po rusínsky na Slovensku môžu skutočne prijímať rozhlasové a/alebo televízne programy v rusínčine od vysielateľov nachádzajúcich sa v susedných krajinách. Preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie k tomuto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

443. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

444. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 65 a nasl. prvej implementačnej správy). Prvá implementačná správa (pozrite str. 67) tiež poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane rusínskej vo všeobecnosti. Avšak odhliadnuc od vyššie uvedených publikácií (pozrite ods. 440) nie je jasné, aké typy vyjadrovacích prostriedkov špecifických pre rusínsky jazyk sa podporujú. Je pravda, že prvá implementačná správa (pozrite str. 67) sa odvoláva na financovanie Múzea rusínsko-ukrajinskej kultúry nachádzajúceho sa vo Svidníku a že dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa tiež odvolávajú na podporu poskytovanú Divadlu Alexandra Duchnoviča v Prešove prezentovaného ako „divadlo rusínskej a ukrajinskej menšiny“. V dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou sa uvádza aj organizácia iniciatívy o osobách hovoriacich po rusínsky v Bibiane, medzinárodnom dome detského umenia, a séria podujatí organizovaná Zväzom Rusínov a Ukrajincov na Slovensku (Festival drámy a umeleckého sveta v Medzilaborciach, kultúrny festival vo Svidníku, Festival duchovných piesní v Snine a festival folkových piesní Makovická struna v Bardejove).

445. Počas návštevy však výbor expertov dostal sťažnosti, podľa ktorých mnohé z týchto podujatí sú čisto folkloristické a sú prezentované v ukrajiničine alebo slovenčine. Navyše sa zdá, že Múzeum rusínsko-ukrajinskej kultúry sa zameriava len na ukrajinský jazyk. Výbor expertov bol však upozornený na pozoruhodnú výnimku, konkrétne divadlo nachádzajúce sa v Prešove, ktoré plne podporuje rusínsku kultúru. Na druhej strane bol výbor expertov informovaný, že toto divadlo má nedostatočné financovanie. V tomto ohľade boli všeobecnejšie sťažnosti, že prostriedky prichádzajú neskoro až do tej miery, že podujatia sa musia niekedy organizovať cez úvery alebo osobné pôžičky.

446. Výbor expertov zastáva názor, že protichodné informácie, ktoré má k dispozícii, mu neumožňujú dospieť k záveru v súvislosti s týmto záväzkom. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci nasledujúcej implementačnej správy. Treba však zdôrazniť už teraz, že na strane osôb hovoriacich po rusínsky existuje jasné želanie, aby bol

ich jazyk plne uznaný ako odlišný od ukrajinského a aby sa s ním zaobchádzalo v súlade s tým aj v oblasti kultúry.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

447. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

448. Prvá implementačná správa (pozrite str. 66) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite ďalej uvedený ods. 450), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Vo svetle všeobecnej situácie charakterizujúcej rusínsky jazyk na Slovensku výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vo svojej nasledujúcej implementačnej správe vysvetlili, či sú v tomto výbore osobitní zástupcovia pre rusínsky a ukrajinský jazyk.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

449. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

450. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministrovi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 448), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Vo svetle všeobecnej situácie charakterizujúcej rusínsky jazyk na Slovensku výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vo svojej nasledujúcej implementačnej správe vysvetlili, či sú v tomto výbore osobitní zástupcovia pre rusínsky a ukrajinský jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

451. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na rusínsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

452. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

453. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických

dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

454. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 69) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad rusínčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

455. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

456. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

457. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“

458. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Okrem toho hoci sa v prvej implementačnej správe (pozrite str. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku, výbor expertov nezískal žiadne informácie naznačujúce, že v kontexte tohto záväzku sa skutočne používa rusínčina.

459. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne, výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po rusínsky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v rusínčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po rusínsky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

460. Prvá implementačná správa (pozrite str. 70) sa odvoláva na Zmluvu o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou z roku 1993. Odvoláva sa aj na Dohodu medzi vládou Slovenskej republiky a kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci uzavretú 5. decembra 2002. Podľa slovenskej vlády dohoda vytvorila priaznivé podmienky pre rozvoj užšej spolupráce medzi územnými samosprávami a miestnymi štátnymi správami a poskytla komplexnú podporu pre styk medzi používateľmi slovenského, rusínskeho a ukrajinského jazyka v oboch štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe tejto dohody bolo navrhnuté vytvorenie pracovnej skupiny pre cezhraničnú spoluprácu v rámci slovensko-ukrajinskej medzivládnej komisie pre vedecko-technický rozvoj. Výboru expertov však nie je jasné, akým spôsobom bol styk medzi osobami hovoriacimi po rusínsky na Slovensku a osobami hovoriacimi po rusínsky na Ukrajine a v iných štátoch, kde sa hovorí po rusínsky, konkrétne podporený v uvedenej rámcovej a iných príslušných zmluvách. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2.2.5 Hodnotenie uplatňovania časti III na ukrajinský jazyk⁵

Článok 8

Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

461. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou je tu 27 predškolských zariadení používajúcich ukrajinský jazyk. Hoci výbor expertov nepozná rozsah, v ktorom sa ukrajinčina používa na týchto školách, najmä či „podstatná časť“ vzdelávania sa skutočne poskytuje v ukrajinčine (teda že ukrajinčina je vyučovacím jazykom rovnako ako slovenčina), výboru expertov neboli adresované žiadne sťažnosti v tomto ohľade. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za splnený.

b) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na základnom stupni bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

462. Aktuálne je tu 18 škôl poskytujúcich podstatnú časť vzdelávania v ukrajinskom jazyku (teda vyučovanie jazyka plus vyučovanie predmetov v jazyku, konkrétne hudobnej a výtvarnej výchovy v prípade ukrajinčiny). Počas návštevy však výbor expertov dostal sťažnosti, podľa ktorých situácia zvykla byť lepšia, keďže sa všetky predmety predtým vyučovali v ukrajinčine.

463. Hoci výbor expertov považuje tento záväzok za v súčasnosti splnený, napriek tomu vyzýva slovenské orgány, aby preskúmali možnosť zvýšenia podielu predmetov vyučovaných v ukrajinskom jazyku.

c) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch

464. Je tu jedno gymnázium v Prešove, ktoré postupuje podľa podobného modelu ako základné školy. Sťažnosti na zhoršujúcu sa situáciu sa však týkajú najmä stredoškolského vzdelávania. Zdá sa, že problémy súvisiace s prijímacími skúškami na vysoké školy viedli vypusteniu vyučovania niekoľkých odborných predmetov v ukrajinčine. Navyše potreba vyučovania angličtiny popri slovenčine v súčasnosti pôsobí ďalšie problémy.

465. Hoci výbor expertov považuje tento záväzok za v súčasnosti splnený, napriek tomu vyzýva slovenské orgány, aby preskúmali možnosť zvýšenia podielu predmetov vyučovaných v ukrajinskom jazyku.

d) ii umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch

466. Existuje jedna odborná a učňovská škola, konkrétne Stredná zdravotnícka škola v Humennom. Vzhľadom na vysokú špecializáciu tejto školy je však nejasné, ako sa ukrajinčina

⁵ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

uplatňuje v iných oblastiach odbornej a učňovskej prípravy. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

467. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou na Prešovskej univerzite existuje pomerne dlhá tradícia štúdia ukrajinčiny. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

468. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

469. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

470. V súvislosti s týmto významným záväzkom bolo výboru expertov poskytnutých len veľmi málo informácií. Počas návštevy dostal výbor expertov sťažnosti, podľa ktorých tu dochádza k rastúcemu nedostatku učiteľov a vyučovacích materiálov. Výbor expertov konštatuje, že informácie, ktoré má k dispozícii, sú nedostatočné, aby mohol dospieť k záveru, a preto žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

471. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 Súdnictvo

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva,

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky

472. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po ukrajinsky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiaми obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

473. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

474. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

475. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

476. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady ponese štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane ukrajinčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

477. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

478. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznamenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

479. Napokon zdá sa, že v trestnom súdnom konaní sa ukrajinčina vôbec nepoužíva napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku majú určitú znalosť ukrajinčiny (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade ukrajinčiny za nespĺnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného na použitie ukrajinského jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;
- zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v ukrajinčine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov.

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu.

a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

480. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

481. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

482. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

483. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

484. Napokon zdá sa, že v občianskom alebo správnom súdnom konaní sa ukrajinčina vôbec nepoužíva napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku majú určitú znalosť ukrajinčiny (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade ukrajinčiny za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej keďkoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať ukrajinský jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v ukrajinčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po ukrajinsky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

485. Vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené inak.

486. Prvá implementačná správa (pozrite str. 82) sa obmedzuje na odkaz na bod C Uznesenia vlády č. 27/2001 podpredsedu vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj, ktoré ho poverilo úlohou vypracovania komplexnej správy o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Prvá implementačná správa však pripúšťa, že uplatňovanie tohto záväzku by vyžadovalo vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

487. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov.

488. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % tak, aby bolo možné uplatňovať relevantné záväzky v rámci článku 10, ods. 1 a 2 charty aj v tých prípadoch, kde osoby hovoriace po ukrajinsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v oblasti miestnej a regionálnej samosprávy. Bude predovšetkým na slovenských orgánoch, aby zhodnotili, v ktorých oblastiach existujú tieto dostatočné počty pod 20 % prahom (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a) iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch, alebo

v zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli platne predložiť dokument vyhotovený v týchto jazykoch

498. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov a.iii a a.iv odseku 1 článku 10 charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb

používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 1.a.iii článku 10.

490. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

491. Výbor expertov dostal málo informácií v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy. Prvá implementačná správa (pozrite str. 60) naznačuje, že podľa zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín môžu osoby hovoriace po ukrajinsky používať ukrajinčinu v úradnom styku a môžu predkladať žiadosti a dostávať odpovede v tomto jazyku. Výboru expertov však nie je jasné, do akej miery sa ukrajinčina v tejto oblasti skutočne používa a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v ukrajinčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 60 prvej implementačnej správy). Ďalšie informácie poskytnuté výboru expertov poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov v súvislosti so záväzkami vyplývajúcimi z charty. Navyše nie je jasné, či požiadavka 20 % platí v prípade miestnych pobočiek štátnej správy. Na druhej strane sa v prvej implementačnej správe uvádza, že ukrajinčina sa vzhľadom na túto oblasť uplatňovania používa v 18 obciach.

492. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, nepostačujú na to, aby výbor expertov dosiahol v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

493. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 60) môžu osoby hovoriace po ukrajinsky používať svoj jazyk v úradnom styku (ktorý, ako sa zdá, zahŕňa aj ústne žiadosti) a môžu tiež predkladať žiadosti na miestnu samosprávu s výnimkou úradných listín a dokumentov. Toto v súčasnosti samozrejme v žiadnom prípade nie je formálne zaručené v oblastiach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky nedosahujú zastúpenie 20 %. Navyše na úrovni kraja neexistujú žiadne také možnosti. Keďže výbor expertov nedostal žiadne informácie o situácii v praxi v súvislosti s tými obcami, kde osoby hovoriace po ukrajinsky nedosahujú 20 % prah, považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby

- prijali potrebné opatrenia, aby osoby hovoriace po ukrajinsky mohli predkladať ústne alebo písomné žiadosti v ukrajinčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva obce, ale sú stále v značnom počte na účel tohto záväzku,*
- poskytli právny základ potrebný na to, aby osoby hovoriace po ukrajinsky mohli predkladať*

ústne alebo písomné žiadosti v ukrajinčine aj vo vzťahu ku krajským orgánom, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch.

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch

494. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „(v) štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)“.

495. V § 4, ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa paragrafov 1, ods. 1, 5, ods. 1 e) a 6, ods. 5 zákona č. 211/2000 Z. z. (zákon o slobode informácií) sú tieto obce povinné zverejniť aj súhrn nasledujúcich informácií aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, nariadenia, pokyny a výklady, ktoré obec používa pri rozhodovaní, alebo ktoré definujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vzhľadom na obec. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné interné správne jednotky, živnostenské úrady a jednotky požiarnej ochrany o používaní jazykov národnostných menšín v úradnom styku.

496. Čo sa však pravdepodobne uverejňuje za vyššie opísaných podmienok, je len súhrn úradného dokumentu a nie celý dokument. Navyše vzhľadom na krajské orgány taká možnosť neexistuje. Napokon, táto možnosť nie je zaručená v súvislosti s tými obcami, kde osoby hovoriace po ukrajinsky predstavujú menej ako 20 % obyvateľstva, ale kde sú napriek tomu prítomné v dostatočných počtoch na účel týchto záväzkov.

497. Skutočne sa zdá, že v ukrajinčine sa nezverejňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani na krajskej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nespĺnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie a/alebo podporu publikácie úradných dokumentov (nielen ich súhrnu) miestnych a krajských orgánov aj v relevantnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevyklučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

498. V § 3, ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že členovia obecných rád v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, majú právo používať jazyk menšiny v diskusiách tohto orgánu a že tlmočenie bude musieť zabezpečiť obec. Používanie ukrajinčiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia).

499. Výbor expertov zastáva názor, že skutočnosť, že toto právo je obmedzené na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20 % prah, má sama osebe dopad na splnenie tohto záväzku. Vzhľadom na to výboru expertov chýbajú praktické informácie v súvislosti s rozsahom, v ktorom osoby hovoriace po ukrajinsky skutočne využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o spomínané praktické informácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

500. Výbor expertov je každopádne osobitne znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v ukrajinčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním ukrajinčiny. Toto je zbytočná a diskriminačná podmienka (pozrite aj vyššie uvedený ods. 498).

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och)

501. Toto ustanovenie vyžaduje osobitné preskúmanie. Výbor expertov pripomína, že táto povinnosť má osobitnú dôležitosť, keďže ide o jeden z najúčinnějších spôsobov, ktorým možno regionálnemu alebo menšinovému jazyku dať plnú viditeľnosť na území, na ktorom sa tradične vyskytuje. Základnú definíciu teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty uvedenú v článku 1.a a b a tento záväzok teda spája ideové prepojenie. Navyše plná viditeľnosť poskytnutá regionálnemu alebo menšinovému jazyku na území, na ktorom sa tradične používa, prostredníctvom používania alebo prijatia dvojjazyčných miestnych názvov je jasne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorá je zase kľúčovým faktorom pri ochrane a podpore (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom citovanú vyššie, ods. 152).

502. Tento bod riešia rôzne legislatívne dokumenty. V § 4, ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín sa ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom predstavujú najmenej 20 % obyvateľstva, sa môžu používať názvy ulíc a iné miestne názvy v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky už skôr integroval zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín s účinkom, že pojem „miestne názvy“ sa týka len názvov obcí, ale nie častí obcí. Navyše príloha k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, kde sa majú používať tabule s názvami v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam zahŕňa 96 obcí, ale toto číslo sa vzťahuje bez rozlíšenia na ukrajinský aj rusínsky jazyk. Na druhej strane podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sa zdá, že zoznam obcí pripojený k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999 uvádza počet 86 obcí, znova bez rozlíšenia ukrajinského a rusínskeho jazyka.

503. Výbor expertov zastáva názor, že požiadavka 20 % vynecháva niekoľko ďalších obcí, kde osoby hovoriace po ukrajinsky nedosahujú tento prah, ale stále môžu predstavovať významný počet na účel tohto záväzku. Navyše § 3, ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť

nebude platiť v prospech tých miestnych názvov, ktoré boli nariadené medzi rokmi 1867 a 1918 a medzi rokmi 1938 a 1945.

504. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod vyššie uvedeného rozporu v počte obcí, ktorých sa týka používanie dvojjazyčných miestnych názvov, vyplývajúceho z rôznych zoznamov pripojených k zákonu z roku 1994, resp. k následnému zákonu z roku 1999 aplikujúcemu kritérium 20 %. Výbor expertov tiež nedokáže určiť, v koľkých obciach dvojjazyčné miestne názvy zahŕňajú používanie ukrajinského jazyka v porovnaní s obcami, kde dvojjazyčné miestne názvy zahŕňajú používanie rusínčiny. Navyše výbor expertov, hoci chápe citlivé otázky skrývajúce sa za touto legislatívou, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 vlastne bráni používaniu tradičných miestnych názvov v ukrajínčine.

505. Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vyjasnili tieto body v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy. Bez ohľadu na to výbor expertov je v pozícii, že môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, aby umožnili a/alebo podporili používanie alebo prijatie, v prípade potreby v spojení s názvom v úradných jazykoch, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v ukrajínčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky nedosahujú 20 % prah, ale napriek tomu predstavujú dostatočný počet osôb hovoriacich týmto jazykom na účel tohto záväzku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili túto možnosť vzhľadom na menšie územné jednotky v rámci obcí.

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch

506. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté pod pojmom „verejnoprávny orgán“, ktorý používa zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tejto interpretácie by v styku s týmito orgánmi bolo nemožné používať akýkoľvek jazyk iný ako slovenský. Prvá implementačná správa (pozrite str. 61 a nasl.) sa obmedzuje na odkaz na § 2, ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo predkladať písomné žiadosti orgánu štátnej správy a orgánu miestnej samosprávy. Výbor expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby poskytli informácie týkajúce sa konkrétne verejných služieb v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú

507. Prvá implementačná správa sa obmedzuje na konštatovanie, že orgány miestnej štátnej správy alebo zariadenia sociálnych služieb sú v prípade potreby schopné poskytnúť služby tlmočenia na požiadanie príslušnou osobou (pozrite str. 62 prvej implementačnej správy). Výbor

expertov zastáva názor, že táto informácia je nedostatočná na to, aby mu umožnila urobiť v tomto bode záver. Preto žiada slovenské orgány, aby túto otázku ďalej rozpracovali v rámci svojej nasledujúcej implementačnej správy.

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

508. V tomto ohľade neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o komentár k tomto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

509. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiada osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 86).

510. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky).

511. Výbor expertov nevie, či je v ukrajinčine gramatické pravidlo platiace pre koncovky ženských priezvisk prakticky rovnaké ako v slovenčine, takže vyššie uvedené ustanovenia by v skutočnosti nemali dopad na osoby ženského pohlavia hovoriace po ukrajinsky. Je však tiež nejasné, či je prípustné ukrajinské písmo (ako v prípade Maďarska, ktoré výbor expertov považuje za vzorovú prax; pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní Maďarskom citovanú vyššie, ods. 115 – 117). Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu v nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 11 - Médiá

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií: iii prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

512. Prvá implementačná správa (pozrite str. 63 a nasl.) sa odvoláva na program „Národnostné a etnické vysielanie“ vysielaný Slovenským rozhlasom. V rámci kancelárie národnostného

a etnického vysielania sú osobitné oddelenia pre jednotlivé národnostné menšiny vrátane vysielania v ukrajinskom jazyku. Programy sa vysielajú na stredných vlnách na staniciach Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz.

513. Rozhlasové vysielanie sa týka rusínčiny a súčasne ukrajínčiny v celkovej dĺžke 13,5 hodiny týždenne. Výbor expertov dostal protichodné informácie v súvislosti s rozdelením vysielacieho času medzi rusínčinu a ukrajínčinu.

514. Berúc do úvahy protichodné informácie, ktoré výbor expertov dostal v súvislosti s rusínskym a ukrajinským jazykom (pozrite vyššie uvedený ods. 513), nemôže vyhodnotiť tento záväzok v súvislosti s rozhlasom a žiada slovenské orgány o vysvetlenie situácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

515. Čo sa týka televízie, prvá implementačná správa (pozrite str. 64) uvádza, že ukrajinský národnostný magazín sa vysielá 12 krát ročne, čo predstavuje celkovo 5,5 hodiny. Výbor expertov zastáva názor, že toto množstvo času je nedostatočné vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti. Výbor expertov preto považuje tento záväzok v súvislosti s televíziou za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových úsekov pridelených ukrajinskému jazyku vo verejnoprávnej televízii.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

516. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v ukrajínčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

517. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny predstavuje zrejme bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

518. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v ukrajínčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

519. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale mali by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v ukrajinčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

520. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

521. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry financuje časopis Dukl'a (ktorý v roku 2003 dostal 380 000 slovenských korún) a časopis Nove Žytt'a (ktorý v roku 2003 dostal 590 000 slovenských). Výboru expertov však nie je jasné, či sa ktorákoľvek z týchto publikácií kvalifikuje ako „noviny“ v zmysle tohto ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

522. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho prijmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.

523. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 39) a počas návštevy naznačujú, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

524. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

525. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 65 a nasl. prvej implementačnej správy). Prvá implementačná správa (pozrite str. 67) tiež poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane ukrajinskej vo všeobecnosti. Avšak odhliadnuc od vyššie uvedených publikácií (pozrite ods. 521) a od podpory ktorá sa zrejme poskytuje, hoci nie pravidelne, aj pre revue ukrajinských spisovateľov a časopis pre deti, nie je jasné, aké typy vyjadrovacích prostriedkov špecifických pre ukrajinský jazyk sa podporujú. Je pravda, že prvá implementačná správa (pozrite str. 67) sa odvoláva na financovanie Múzea rusínsko-ukrajinskej kultúry nachádzajúceho sa vo Svidníku a že dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa tiež odvolávajú na podporu poskytovanú Divadlu Alexandra Duchnoviča v Prešove prezentovaného ako „divadlo rusínskej a ukrajinskej menšiny“. V dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou sa uvádza aj séria podujatí organizovaná Zväzom Rusínov a Ukrajincov na Slovensku (Festival drámy a umeleckého sveta v Medzilaborciach, kultúrny festival vo Svidníku, Festival duchovných piesní v Snine a festival folkových piesní Makovická struna v Bardejove). Počas návštevy bol výbor expertov rovnako informovaný o existencii vydavateľstva pre ukrajinský jazyk.

526. Avšak aj vo svetle nejasnej situácie týkajúcej sa rusínskeho a ukrajinského jazyka (pozrite vyššie uvedené ods. 444 a 445), výbor expertov nemôže dospieť k záveru v súvislosti s ukrajinským jazykom a žiada slovenské orgány o vysvetlenie situácie vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov.

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

527. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

528. Prvá implementačná správa (pozrite str. 42) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite ďalej uvedený ods. 530), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Vo svetle všeobecnej situácie charakterizujúcej ukrajinský a rusínsky jazyk na Slovensku výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vo svojej nasledujúcej implementačnej správe vysvetlili, či sú v tomto výbore osobitní zástupcovia pre ukrajinský a rusínsky jazyk.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

529. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

530. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministromi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 528), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu

podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Vo svetle všeobecnej situácie charakterizujúcej ukrajinský a rusínsky jazyk na Slovensku výbor expertov žiada slovenské orgány, aby vo svojej nasledujúcej implementačnej správe vysvetlili, či sú v tomto výbere osobitní zástupcovia pre ukrajinský a rusínsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

531. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na ukrajinský jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

532. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

533. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa odvolávajú na podporu poskytovanú pre turné Spevokolu Tarasa Ševčenka, umeleckého súboru používajúceho ukrajinský jazyk, po Ukrajine. Výboru expertov však nie je jasné, či a ako sú ukrajinský jazyk a kultúra prezentované ako súčasť slovenského kultúrneho dedičstva v iných relevantných kontextoch, ako sú medzinárodné výstavy, turistické materiály a aj vo všeobecných aktivitách propagácie Slovenska na turistické účely. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo

obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

534. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 69) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad ukrajinčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

535. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

536. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

537. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.“

538. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Okrem toho hoci sa v prvej implementačnej správe (pozrite str. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku, výbor expertov nezískal žiadne informácie naznačujúce, že v kontexte tohto záväzku sa skutočne používa ukrajinčina.

539. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne, výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po ukrajinsky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v ukrajinčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po ukrajinsky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

540. Prvá implementačná správa (pozrite str. 70) sa odvoláva na Zmluvu o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou z roku 1993. Odvoláva sa aj na Dohodu medzi vládou Slovenskej republiky a kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci uzavretú 5. decembra 2002. Podľa slovenskej vlády dohoda vytvorila priaznivé podmienky pre rozvoj užšej spolupráce medzi územnými samosprávami a miestnymi štátnymi správami a poskytla komplexnú podporu pre styk medzi používateľmi slovenského, rusínskeho a ukrajinského jazyka v oboch štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe tejto dohody bolo navrhnuté vytvorenie pracovnej skupiny pre cezhraničnú spoluprácu v rámci slovensko-ukrajinskej medzivládnej komisie pre vedecko-technický rozvoj. Výboru expertov však nie je jasné, akým spôsobom bol styk medzi osobami hovoriacimi po ukrajinsky na Slovensku a osobami hovoriacimi po ukrajinsky na Ukrajine a v iných štátoch, kde sa hovorí po ukrajinsky, konkrétne podporený v uvedenej rámcovej a iných príslušných zmluvách. Výbor expertov preto nemôže

urobiť záver a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe

541. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 70) sa slovensko-ukrajinská cezhraničná spolupráca rozvíja aj v rámci karpatského euroregiónu, ktorý pokrýva územie niekoľkých ďalších štátov. Slovenské ministerstvo vnútra spoluorganizovalo s Radou Európy medzinárodnú konferenciu o slovensko-ukrajinskej cezhraničnej spolupráci konanú v mestách Michalovce (na Slovensku) a Užhorod (na Ukrajine) v máji 2002 s cieľom podporiť túto spoluprácu. Nie je však jasné, ako tieto formy spolupráce a iniciatív prospeli ukrajinskému jazyku na Slovensku. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2.2.6 Hodnotenie uplatňovania časti III na český jazyk⁶

Predbežná poznámka

542. Výbor expertov pripomína poznámky, ktoré už uviedol v prvej kapitole tejto správy, podľa ktorých riadne uplatňovanie časti III charty na český jazyk a teda možnosť pre výbor expertov monitorovať ju vyžaduje od slovenských orgánov, aby zhodnotili, v akých oblastiach sú osoby hovoriace po česky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci časti III charty (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

543. V § 6 zákona č. 184/1999 sa uvádza, že pri uplatňovaní tohto zákona „platí, že používanie českého jazyka v úradnom styku spĺňa požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak“. Podľa úradných zdrojov bol prostredníctvom tohto ustanovenia českému jazyku udelený status „kvázi úradného jazyka“.

Článok 8 - Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) i umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo

ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii prijať jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov

⁶ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

b) iii zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

c) iii zabezpečiť, aby na stredných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

d) iii zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

544. Podľa informácií získaných výborom expertov na žiadnej úrovni vzdelávania nie je k dispozícii akékoľvek vyučovanie češtiny ani v češtine. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa čeština nevyučuje ani na vysokoškolskej úrovni vzhľadom na mimoriadnu blízkosť so slovenčinou. Počas návštevy bol však výbor expertov informovaný, že v súčasnosti neexistuje žiadny dopyt zo strany osôb hovoriacich týmto jazykom vzhľadom na relevantné ustanovenia v rámci tohto článku. Vzhľadom na to a na osobitný status češtiny, ako je uvedené vo vyššie uvedenom ods. ..., výbor expertov konštatuje, že nie je potrebné hodnotiť plnenie týchto záväzkov v súvislosti s českým jazykom. Keby sa však dopyt objavil, výbor expertov túto otázku znova preskúma.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

545. Výbor expertov pripomína predovšetkým, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov používajúcich regionálne alebo menšinové jazyky, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich daným jazykom, o konkrétnej histórii a tradíciách súvisiacich s regionálnymi alebo menšinovými jazykmi používanými na relevantnom území. Toto bežne zahŕňa prvky histórie a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku v národných osnovách, alebo aspoň v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML (2005) 3, ods. 100).

546. Výboru expertov neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie v súvislosti s tým, čo sa v rámci vyučovania učia osoby hovoriace po česky o histórii a kultúre, ktorú odráža český jazyk, a ako sú väčšinou žiaci hovoriaci po slovensky vzdelávaní o histórii a tradíciách osôb hovoriacich po česky na Slovensku, prinajmenšom v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území. Hoci sa predpokladá, že v tejto oblasti nedochádza k žiadnym problémom vzhľadom na to, že tieto dve skupiny osôb hovoriacich príslušnými jazykmi mali až donedávna spoločný štát a rozdelili sa navzájom pokojne a kooperatívne, výbor expertov napriek tomu nemôže dospieť k záveru v súvislosti s týmto záväzkom a žiada

slovenské orgány o poskytnutie konkrétnych poznámok vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

547. Vo svetle predchádzajúceho konštatovania (pozrite vyššie uvedený ods. 546) výbor expertov konštatuje, že ani tento záväzok netreba hodnotiť.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

548. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov zastáva názor, že taký orgán je relevantný aj pre český jazyk vzhľadom na to, že nemožno vylúčiť, že sa jedného dňa objaví želanie osôb hovoriacich po česky mať k dispozícii vyučovanie češtiny a v češtine. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

549. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po česky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 Charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva.

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku

550. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

551. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

552. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

553. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesie štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane češtiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

554. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

555. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznamenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

556. Na druhej strane počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že v praxi nedochádza k žiadnemu problému vzhľadom na vysoký stupeň dorozumenia pri komunikácii osôb hovoriacich po česky a osôb hovoriacich po slovensky. Ako sa zdá, toto potvrdzujú údaje poskytnuté výboru expertov ministerstvom spravodlivosti o počte magistrátov a administratívneho personálu s istou znalosťou češtiny v niekoľkých súdnych obvodoch (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), hoci ich rozloženie je trochu nepravidelné.

557. Berúc do úvahy istý stupeň uplatňovania tohto záväzku v praxi, výbor expertov považuje tento záväzok v prípade češtiny za čiastočne splnený. Ostáva tu však potreba vyjasniť a doplniť právny rámec.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného na použitie českého jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;
- zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v češtine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:
ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

558. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

559. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

560. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

561. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

562. Berúc do úvahy istý stupeň praktického uplatňovania vďaka vysokému stupňu porozumenia pri komunikácii medzi osobami hovoriacimi po slovensky a osobami hovoriacimi po česky výbor expertov považuje tieto záväzky za čiastočne splnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať český jazyk bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v češtine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po česky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

563. Napriek vyššie uvedeným nedostatkom v právnom rámci výbor expertov váha so závermi v súvislosti s týmto záväzkom vzhľadom na vysoký stupeň dorozumenia pri komunikácii osôb hovoriacich po česky a osôb hovoriacich po slovensky zjavne bez potreby tlmočenia alebo prekladu. Výbor expertov by však uvítal vysvetlenia od slovenských orgánov vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a) iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo

iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch, alebo

v zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli platne predložiť dokument vyhotovený v týchto jazykoch,

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch,

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch,

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaníach miestnych orgánov, nevyklučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu,

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné: c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú,

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

564. V § 6 zákona č. 184/1999 sa uvádza, že pri uplatňovaní tohto zákona „platí, že používanie českého jazyka v úradnom styku spĺňa požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak“. Podľa úradných zdrojov bol prostredníctvom tohto ustanovenia českému jazyku udelený status „kvázi úradného jazyka“. Navyše počas návštevy osoby hovoriace po česky uviedli, že používanie češtiny v oblasti správy nespôsobuje žiadne problémy vďaka podobnosti týchto dvoch jazykov. Výbor expertov považuje tieto záväzky za splnené.

Článok 11 - Médiá

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií: iii prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

565. Čo sa týka verejnoprávneho rozhlasu, prvá implementačná správa (pozrite str. 38) sa odvoláva na vysielanie programu určeného pre národnostné menšiny („Program pre národnostné menšiny“). Program pripravuje špecializovaná redakcia, ktorá sa opiera o špecializované jednotky vzhľadom na každý z dotknutých jazykov. Čas vysielania závisí od výsledkov najnovšieho sčítania ľudu. Na český jazyk je momentálne pridelených 30 minút raz za 4 týždne (dvakrát

mesačne podľa osôb hovoriacich po česky). Programy sa vysielaajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

566. Čo sa týka verejnoprávnej televízie, český jazyk sa opiera o magazín, ktorý sa vysiela 12 krát ročne v celkovej dĺžke 5,7 hodiny.

567. Počas návštevy osoby hovoriace po česky neprejavili žiadny záujem o vyššie zabezpečenie v oblasti verejnoprávneho vysielania. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

568. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v češtine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 426).

569. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny predstavuje zrejme bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

570. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v češtine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

571. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale mali by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielať aj v češtine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielaajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

572. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

573. Výbor expertov bol informovaný, že Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky a Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky financujú časopis s mesačnou periodicitou pre osoby hovoriace po česky na Slovensku. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou tu zrejme existujú dva časopisy: „Česká beseda“ a „Info-Zpravodaj“. V roku 2003 napríklad dostali 1 087 000 slovenských korún, resp. 19 000 slovenských korún. Vydávanie jedného z nich však bolo v roku 2004 ukončené, ale podľa osôb hovoriacich týmto jazykom by sa malo čoskoro obnoviť. Osoby hovoriace po česky považujú túto publikáciu za dôležitú vzhľadom na rozptýlenosť ich prítomnosti a tiež kvôli udržaniu jazyka pri živote. Aj s prihliadnutím na to ostáva nejasné, či sa ktorákoľvek z týchto publikácií kvalifikuje ako „noviny“ v zmysle tohto ustanovenia Charty. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

574. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a neustrannosti súdnictva.

575. Počas návštevy osoby hovoriace po česky pripisovali veľký význam možnosti príjmu rozhlasového a televízneho vysielania z Českej republiky. V tomto ohľade bolo vyjadrené znepokojenie, že hoci signál naďalej pokrýva západné a stredné Slovensko, zdá sa, že z komerčných dôvodov už to nebude naďalej možné. Výbor expertov nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

576. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrámi, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

577. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 41 a nasl. prvej implementačnej správy). Ministerstvo kultúry konkrétne financuje Múzeum českej kultúry pri Slovenskom národnom múzeu – Etnografickom múzeu v Martine, ako aj Dokumentačné centrum českej kultúry na Slovensku. Ďalej prvá implementačná správa (pozrite str. 43) poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane českej vo všeobecnosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

578. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

579. Prvá implementačná správa (pozrite str. 42) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite ďalej uvedený ods. 581), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

580. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

581. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministrovi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 579), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

582. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na český jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

583. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

584. V súvislosti s českým jazykom neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

585. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 45) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad češtiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

586. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

587. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a

útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

588. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť“ (nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v tomto ustanovení zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne).

589. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu (hoci v praxi sa nezdá, že by osoby hovoriace po česky mali akékoľvek problémy ani v tejto oblasti komunikácie). Je však nejasné, či ustanovenie obsiahnuté v § 6 zákona č. 184/1999 a ktoré dáva češtine status „kvázi úradného jazyka“ (pozrite vyššie uvedený ods. 543) nahrádza § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku. Výbor preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a vyzýva slovenské orgány, aby tento bod vysvetlili vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

590. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 47) dňa 2 novembra 2000 slovenská a česká vláda uzavreli dohodu o cezhraničnej spolupráci, ktorá podporuje tradičné kontakty medzi používateľmi slovenčiny a češtiny v oboch krajinách podporovať styky v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odborného a celoživotného vzdelávania. Podľa článku 8 dohody bol založený slovensko-český výbor pre cezhraničnú spoluprácu. Výbor expertov považuje záväzok za splnený.

b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe

591. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 47) v júni 1999 slovenské ministerstvo vnútra spoluorganizovalo medzinárodnú konferenciu s Radou Európy o slovensko-českej cezhraničnej spolupráci. Konferencia sa konala v mestách Skalica (Slovensko) a Strážnice (Česká republika). Prvá implementačná správa zdôrazňuje pozitívne výsledky tejto spolupráce a odvoláva sa na založenie troch euroregiónov: Beskydy (pokrývajúce územia troch krajín vrátane Českej republiky), Biele Karpaty a Pomoravie. Výbor expertov považuje záväzok za splnený.

2.2.7 Hodnotenie uplatňovania časti III na bulharský, poľský a chorvátsky jazyk⁷

Predbežná poznámka

592. Výbor expertov považuje rozhodnutie rozšíriť ochranu podľa časti III v rámci charty na bulharský, poľský a chorvátsky jazyk za veľmi ambiciózny krok.

593. Hoci výbor expertov víta tento náročný dlhodobý záväzok, pripomína, že napriek tomu musí hodnotiť súčasnú úroveň uplatňovania presných záväzkov prijatých v rámci časti III vzhľadom na bulharský, poľský a chorvátsky jazyk. Toto hodnotenie jasne ukazuje, že existuje značná medzera medzi počtom prijatých záväzkov a úrovňou uplatňovania zabezpečenou domácim právnym rámcom a praxou.

594. Výbor expertov ďalej pripomína poznámky, ktoré už uviedol v prvej kapitole tejto správy, podľa ktorých riadne uplatňovanie časti III Charty na bulharčinu, poľštinu a chorvátčinu a teda možnosť pre výbor expertov monitorovať ju vyžaduje od slovenských orgánov, aby zhodnotili, v akých oblastiach sú osoby hovoriace po bulharsky, poľsky a chorvátsky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci časti III Charty (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47).

Článok 8 - Vzdelávanie

1. V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu

a) i umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo ii umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

iii prijať jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov

595. Pre osoby hovoriace po bulharsky nie je k dispozícii žiadna predškolská výchova v zásadnej alebo podstatnej miere v bulharskom jazyku. Počas návštevy však dostal výbor expertov informácie od zástupcu osôb hovoriacich po bulharsky, že tieto osoby necítia takúto potrebu. Zdá sa, že v dôsledku toho neboli doposiaľ orgánom predložené žiadne žiadosti o predškolskú výchovu v bulharčine. Výbor expertov zastáva názor, že keď Slovensko prijímalo tento záväzok, malo vytvoriť štruktúrovanú politiku na uľahčenie možností predškolskej výchovy v bulharčine, napríklad rozširovaním informácie o tejto možnosti medzi osobami hovoriacimi po bulharsky. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnych takých opatreniach prijatých slovenskými orgánmi. Výbor expertov preto považuje tento záväzok v súvislosti s bulharčinou za nespĺnený.

596. V súvislosti s poľštinou sa informácie poskytnuté slovenskou vládou obmedzujú na konštatovanie, že predškolské vzdelávanie s využitím poľského jazyka sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov. Počas návštevy bol výbor expertov informovaný, že nie je k dispozícii žiadna predškolská výchova, keďže počet žiakov (5 alebo najviac 6) je zjavne nedostatočný na vytvorenie triedy. Výbor expertov konštatuje, že informácie, ktoré má k dispozícii, mu neumožňujú dospieť k záveru v tomto bode a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších

⁷ Odseky a body, ktoré sú uvedené tučnou kurzívou, sú aktuálnymi záväzkami, pre ktoré sa rozhodlo Slovensko.

informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe a o vysvetlenie, aký je presný minimálny počet žiakov potrebný na vytvorenie triedy na predškolskej úrovni.

597. V súvislosti s chorvátčinou výbor expertov dostal veľmi málo informácií o plnení vyššie uvedených záväzkov. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na konštatovanie, že predškolské vzdelávanie s využitím chorvátskeho jazyka sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov. Výbor expertov konštatuje, že informácie v súvislosti s chorvátčinou sú nedostatočné, aby mohol dospieť k záveru k tomuto zásadnému záväzku, a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

b) iii zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov, alebo

c) iii zabezpečiť, aby na stredných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

598. Podľa rôznych informácií získaných výborom expertov v Bratislave existuje slovensko-bulharská základná škola a gymnázium. Financuje ich bulharský štát, ale sú otvorené ktorémukoľvek dieťaťu bez ohľadu na jeho jazykové prostredie. Podľa informácií získaných výborom expertov počas návštevy sa v Košiciach neposkytuje žiadne vyučovanie bulharčiny a doposiaľ neboli predložené žiadne požiadavky naň. Výboru expertov však nie je jasné, či slovenské orgány akýmkoľvek spôsobom prispievajú na financovanie spomínaných škôl. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok vzhľadom na bulharčinu a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

599. V súvislosti s poľštinou sa informácie poskytnuté slovenskou vládou obmedzujú na konštatovanie, že základné a stredoškolské vzdelávanie s využitím poľského jazyka sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov a že neexistuje škola, kde by sa vyučovala poľština.

600. Na druhej strane bol počas návštevy výbor expertov informovaný, že poľština sa na slovenských štátnych školách vôbec nepoužíva, pretože počet žiakov je nedostatočný na vytvorenie triedy. Pod záštitou poľského veľvyslanectva boli založené niektoré súkromné školy, ale tie nie sú akreditované ako pravidelné školy a nemajú pravidelné vyučovanie. Pokrývajú vek od 7 do 13 rokov a vyučovanie prebieha mimo bežného vyučovacieho času a v súkromných budovách. Sú určené na poskytovanie základných prvkov poľského jazyka, histórie, literatúry a povrchné zemepisu.

601. Výbor expertov považuje tieto záväzky vzhľadom na poľštinu za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby v relevantných geografických oblastiach v rámci základného a stredoškolského vzdelávania zabezpečili vyučovanie poľštiny ako integrálnej súčasti osnov.

602. V súvislosti s chorvátčinou výbor expertov dostal veľmi málo informácií o plnení vyššie uvedených záväzkov. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na konštatovanie, že základné a stredoškolské vzdelávanie s využitím chorvátskeho jazyka sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov a že neexistuje škola, kde by sa vyučovala chorvátčina.

Výbor expertov konštatuje, že tieto informácie v súvislosti s chorvátčinou sú nedostatočné, aby mohol dospieť k záveru k tomuto zásadnému záväzku vzhľadom na chorvátčinu, a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) iii zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov

603. V kontexte odborného alebo učňovského vzdelávania sa neponúka žiadne vyučovanie bulharčiny. Počas návštevy sa poukazovalo na určitý dopyt po kurzoch v bulharskom jazyku. Nie je však jasné, či sa tento dopyt vzťahuje aj na odborné alebo učňovské školy. Výbor expertov považuje tento záväzok v súvislosti s bulharčinou za nesplnený.

604. V súvislosti s poľštinou sa informácie poskytnuté slovenskou vládou obmedzujú na konštatovanie, že predškolské, základné a stredoškolské vzdelávanie s využitím poľského jazyka sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov a že neexistuje škola, kde by sa vyučovala poľština. Výbor expertov považuje tieto záväzky vzhľadom na poľštinu za nesplnené.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby v relevantných geografických oblastiach v rámci odborného a učňovského vzdelávania zabezpečili vyučovanie poľštiny ako integrálnej súčasti osnov.

605. V súvislosti s chorvátčinou výbor expertov dostal veľmi málo informácií o plnení tohto záväzku a považuje ich za nedostatočné na jeho vyhodnotenie. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby tento bod ďalej rozpracovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia

606. Bulharčina sa vyučuje na Univerzite Komenského v Bratislave a na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

607. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sa poľština ponúka ako predmet vyššieho vzdelávania v Bratislave. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

608. V súvislosti s chorvátčinou výbor expertov dostal veľmi málo informácií o plnení tohto záväzku a považuje ich za nedostatočné na jeho vyhodnotenie. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby tento bod ďalej rozpracovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

f) i zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo

ii umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania

609. Čo sa týka bulharčiny, výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie v tomto ohľade, hoci počas návštevy sa spomínal dopyt po kurzoch v bulharskom jazyku, ktoré sa pravdepodobne týkajú dospelého obyvateľstva. Výbor expertov nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o rozpracovanie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

610. V súvislosti s chorvátčinou a poľštinou výbor expertov dostal veľmi málo informácií alebo žiadne informácie o plnení tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk

611. Výbor expertov pripomína predovšetkým, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov používajúcich regionálne alebo menšinové jazyky, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich daným jazykom, o konkrétnej histórii a tradíciách súvisiacich s regionálnymi alebo menšinovými jazykmi používanými na relevantnom území. Toto bežne zahŕňa prvky histórie a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku v národných osnovách, alebo aspoň v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území (pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML (2005) 3, ods. 100).

612. Výboru expertov neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie v súvislosti s tým, čo sa v rámci vyučovania učia osoby hovoriace po bulharsky, poľsky a chorvátsky o histórii a kultúre, ktorú odrážajú tieto jazyky, a ako sú väčšínoví žiaci hovoriaci po slovensky vzdelávaní o histórii a tradíciách osôb hovoriacich týmito jazykmi na Slovensku, prinajmenšom v osnovách pre žiakov hovoriacich po slovensky v rámci dotknutých území. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala

613. Čo sa týka bulharčiny, výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o plnení tohto dôležitého záväzku okrem všeobecných informácií týkajúcich sa vyučovania bulharčiny ako vysokoškolského predmetu (pozrite vyššie uvedený ods. 606). Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o predloženie konkrétnych poznámok vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

614. V súvislosti s poľštinou a chorvátčinou výbor expertov nedostal žiadne informácie o plnení tohto záväzku, hoci v súvislosti s poľštinou sa zdá, že situácia v teréne, ako mu bolo opísané počas návštevy, poukazuje na úplný nedostatok akýchkoľvek opatrení v tejto kľúčovej oblasti. Výbor expertov nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku v súvislosti s poľským a chorváckym jazykom vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia

615. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by mal na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby vytvorili dozorný orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na Slovensku a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ.

Článok 9 - Súdnictvo

616. Ako vyplýva z preskúmania predbežného problému týkajúceho sa 20 % prahu (pozrite vyššie uvedené ods. 40 – 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po bulharsky, poľsky a chorvátsky nižší ako 20 %, ale je stále dostatočný na účel uplatňovania článku 9 Charty. Toto uznávajú aj slovenské orgány samotné. Ako navyše potvrdili výboru expertov oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiaми obcí, na ktoré sa aplikuje 20 % prah.

1. Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva.

a) v trestnom konaní:

ii zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku

617. Paragraf 2, odsek 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „(k)ždý človek má právo používať svoj materinský jazyk pred orgánmi trestného súdnictva“. Navyše podľa § 28 Trestného poriadku „(a)k je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak obvinená osoba vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník opatrením. Tlmočník môže pôsobiť aj ako zapisovateľ“. Podľa prvej implementačnej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie pred začiatkom trestného stíhania, najmä na získavanie informácií o trestnom čine podľa § 59 v spojení s § 158, ods. 1 Trestného poriadku.

618. V dodatočných informáciách poskytnutých výboru expertov však slovenská vláda výslovne uvádza, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka a z neho sa poskytuje len vtedy, ak obvinený neovláda dostatočne slovenský jazyk.

619. Okrem toho § 55, ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„Zápisnica z ústnej výpovede osoby, ktorá neovláda slovenčinu, sa vypracuje aj v slovenčine; ak je potrebný doslovný zápis výpovede, zapisovateľ alebo tlmočník uvedie do zápisnice relevantnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom bola výpoveď poskytnutá.“

620. Podľa relevantného precedenčného práva, ako sa uvádza v prvej implementačnej správe (pozrite str. 31 a nasl.), toto znamená, že musí byť pribraný tlmočník a príslušné náklady poniesie štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne sa musí zabezpečiť preklad akýchkoľvek dokumentárnych dôkazov, ktoré nie sú v slovenskom jazyku. Inak povedané, zdá sa, že požiadavky a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku, vrátane bulharčiny, poľštiny a chorvátčiny, nie sú prípustné, ak autor ovláda slovenský jazyk.

621. Zdá sa, že neexistuje žiadne špecifické ustanovenie vo vzťahu k písomnému svedectvu alebo žiadostiam v akejkoľvek forme.

622. Výbor expertov zastáva názor, že presný rozsah uvedeného práva na používanie materinského jazyka v trestnom konaní nie je jasný. Vzhľadom na praktické informácie získané počas návštevy sa zdá, že sudca, prokurátor alebo polícia svoju pozornosť zameria na to, či obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo. Ak obvinený rozpráva po slovensky dostatočne plynulo, sudca mu môže napriek tomu podľa vlastného uváženia prideliť tlmočenie a toto sa zdá byť pravdepodobné. Ostáva však faktom, že právo obvineného na používanie svojho regionálneho alebo menšinového jazyka bez ohľadu na stupeň jeho znalosti slovenčiny sa nezdá byť jasne zaručené. Navyše počas návštevy oficiálne zdroje informovali výbor expertov, že v predvolaniach sa nespomínajú jazykové práva, keďže sa predpokladá, že sú každému známe. Oznamenie o obvinení nezahŕňa poznámku o všeobecnom práve na tlmočenie, ale príslušný policajný dôstojník jednoducho zhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

623. Napokon, podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy, v trestnom súdnom konaní sa bulharčina ani poľština vôbec nepoužíva napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku zjavne rozprávajú po poľsky (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy). Na Slovensku však nie je žiadny zamestnanec súdov hovoriaci po bulharsky (pozrite prílohu III). Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade bulharčiny a poľštiny za nesplnený.

624. Hoci výbor expertov nemá informácie o praxi a hoci sú niektorí zamestnanci súdov na Slovensku, ktorí hovoria po chorvátsky (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený aj v prípade chorvátčiny.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby:

- *zaručili právo obvineného na použitie bulharského, poľského alebo chorvátskeho jazyka v trestnom konaní bez ohľadu na to, či osoba ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, aby bol obvinený konkrétne informovaný o tomto práve od začiatku trestného stíhania;*
- *zabezpečili v legislatíve úpravu, aby sa žiadosti a dôkazy mohli predkladať v bulharčine, poľštine a chorvátčine a aby využívanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nezahŕňalo žiadne výdavky navyše pre dotknutú osobu, aj keď táto ovláda slovenčinu.*

b) v občianskom konaní:

ii umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

ii umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo

iii umožniť predloženie dokladov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov

625. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje nasledovné:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.“

626. Okrem toho § 141, ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

627. Podľa informácií poskytnutých v prvej implementačnej správe (pozrite str. 33) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku platia aj pre konanie pred správnymi súdmi.

628. Možnosť pribrania tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v spore v občianskom alebo správnom konaní používať svoj materinský jazyk bol potvrdený aj precedenčným právom (pozrite str. 33 prvej implementačnej správy). Podľa niekoľkých zdrojov vrátane oficiálnych tieto ustanovenia predstavujú uplatňovanie všeobecného práva na tlmočenie pre osoby nehovoriace po slovensky v občianskom (a správnom) konaní, ktoré právo je zaručené článkom 47, ods. 4 slovenskej ústavy, ale ktoré nie je k dispozícii pre osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk, ktoré hovoria aj po slovensky.

629. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov počas návštevy, v občianskom alebo správnom konaní sa v praxi bulharčina ani poľština vôbec nepoužíva napriek tomu, že niektorí zamestnanci súdov na Slovensku zjavne rozprávajú po poľsky. Na Slovensku nie je žiadny zamestnanec súdov hovoriaci po bulharsky (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy).

630. Výbor expertov považuje tieto záväzky vzhľadom na bulharčinu a poľštinu za nesplnené.

631. Hoci výbor expertov nemá informácie o praxi a hoci sú niektorí zamestnanci súdov na Slovensku, ktorí hovoria po chorvátsky (pozrite prílohu III prvej implementačnej správy), výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené aj v prípade chorvátčiny.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zaviedli do legislatívy konkrétnu úpravu, podľa ktorej kedykoľvek sa musí strana sporu dostaviť pred občiansky alebo správny súd, môže používať jeden z týchto jazykov bez toho, aby jej vznikli dodatočné výdavky, a dôkazy a dokumenty možno predkladať v bulharčine, poľštine alebo chorvátčine, v prípade potreby pri využití tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky ovláda slovenský jazyk.

d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb

632. Vo svetle záverov dosiahnutých v rámci vyššie uvedeného článku 9, ods. 1.a.ii/a.iii/b.ii/b.iii/c.ii/c.iii výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 - Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

633. Vo svetle získaných informácií má výbor expertov dojem, že práve vo sfére miestnych zložiek štátnej správy a miestnej samosprávy je pravidlo 20 % priamo relevantné. Zdá sa, že v súvislosti s regionálnymi orgánmi relevantná legislatíva neplatí, čoho dôsledkom je, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je formálne povolené. Hoci slovenská ústava zakotvuje, že „občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanoveným zákonom zaručuje právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozrite článok 34, ods. 2.b), uplatňovanie niektorých relevantných ustanovení je podľa slovenského zákona formálne pod týmto prahom nemožné. To znamená, že v prípade bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka je to tak vždy, keďže nikde na Slovensku osoby hovoriace po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky nedosahujú 20 % prah. V dôsledku toho existuje formálna bariéra splnenia týchto záväzkov.

634. Odhliadnuc od iných problémov, správne uplatňovanie nižšie uvedených záväzkov nevyhnutne predpokladá prehodnotenie pravidla 20 % a zhodnotenie, v ktorých oblastiach sú osoby hovoriace bulharským, poľským a chorváckym jazykom tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov prijatých Slovenskom v rámci článku 10, ods. 2 až 4 charty (pozrite aj vyššie uvedené ods. 40 – 47).

635. Podľa informácií poskytnutých slovenskou vládou sa zdá, že to platí len v Bratislave – Čunove, kde osoby hovoriace po chorvátsky predstavujú 16,2 % obyvateľstva žijúceho v tejto obci.

1. V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné,

a) iii zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo iv zabezpečiť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch

636. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že v prípade bodov a.iii a a.iv odseku 1 článku 10 Charty Slovensko vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovalo, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. V skutočnosti sú tieto dve možnosti uvedené vo vyššie spomenutých bodoch alternatívami a od účastníckych štátov sa vyžaduje, aby si jednu vybrali. Podľa praxe výboru expertov za situácie chýbajúcej voľby zo strany štátu v prípade viacerých dostupných možností sa bežne aplikuje „ex officio“ najvyššia možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, ibaže špecifické okolnosti spôsobia, že najvyššia možnosť bude zjavne nezlučiteľná s potrebami príslušného regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovnými želaniami osôb

používajúcich daný jazyk (pozrite napríklad druhú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Maďarskom citovanú vyššie, ods. 95). V tomto prípade výbor expertov nevidí žiadny dôvod na odchýlenie sa od svojej zvyčajnej praxe a bude preto aplikovať najvyššiu možnosť, t.j. ods. 1.a.iii článku 10.

637. Podľa informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi sú miestnymi úradmi štátnej správy okresné úrady ako orgány prvej inštancie a krajské úrady ako odvolacie orgány. Inými miestnymi pobočkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napríklad daňové úrady a colné úrady.

638. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie v súvislosti s dodržiavaním tohto záväzku zo strany miestnych pobočiek štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty a prvá implementačná správa výslovne uvádza, že v bulharčine, poľštine ani chorvátčine sa nemôžu podávať žiadosti na kompetentné orgány na miestnej úrovni vzhľadom na úradné listiny a dokumenty (napríklad preukazy totožnosti, vodičské preukazy, pasy atď.; pozrite str. 35 prvej implementačnej správy). Navyše nie je jasné, či požiadavka 20 % platí v prípade miestnych pobočiek štátnej správy. Ak by to tak bolo, vzhľadom na špecifickú demografickú situáciu bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka na Slovensku by bolo osobitne dôležité pre výbor expertov, aby vedel, v akých oblastiach, bez ohľadu na 20 % prah, je bulharský, poľský a chorvátsky jazyk tradične prítomný v dostatočných počtoch na účel záväzku prijatého v rámci článku 10, ods. 1.a.iii Charty.

639. Informácie, ktoré má výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, ale nepostačujú na to, aby výbor expertov dosiahol v tomto bode záver. Výbor expertov preto vyzýva slovenské orgány, aby tento bod komentovali vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť

b) možnosť, aby užívatelia regionálnych alebo menšinových jazykov mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch,

c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch,

f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu,

g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).

3. S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.

4. Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať požadovaný preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú,

c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa

640. Čo sa týka bulharčiny a poľštiny, informácie poskytnuté výboru expertov počas návštevy potvrdili, že v kontexte regionálnej alebo miestnej samosprávy sa bulharčina ani poľština vôbec nepoužíva. Zdá sa, že je to tak aj v súvislosti s verejnými službami.

641. Relevantná legislatíva upravuje, že používanie bulharčiny a poľštiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia; pozrite aj vyššie uvedené čl. 141, 240, 334 a 498).

642. Výbor expertov preto považuje vyššie uvedené záväzky v prípade bulharčiny a poľštiny za nespĺnené. Výbor expertov je tiež znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v bulharčine alebo poľštine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním bulharčiny alebo poľštiny. Toto je zbytočná a diskriminačná podmienka.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia týkajúce sa uplatňovania záväzkov prijatých Slovenskom v rámci článku 10, ods. 2 až 4 charty, predovšetkým zhodnotením toho, kde na Slovensku sú dostatočné počty osôb hovoriacich po bulharsky a poľsky na účel týchto záväzkov. Navyše podmienka, že všetci prítomní musia súhlasiť s používaním bulharčiny alebo poľštiny pri zasadnutí miestneho orgánu, by sa mala odstrániť; Relevantný regionálny alebo menšinový jazyk alebo slovenčina by sa mala používať podľa voľby hovoriacich a malo by sa prijať vhodné opatrenie na preklad a/alebo tlmočenie počas zasadnutia.

643. Čo sa týka chorvátčiny, výbor expertov nedostal od slovenských úradov ani od osôb hovoriacich po chorvátsky žiadne informácie týkajúce sa používania chorvátčiny v kontexte regionálnej alebo miestnej samosprávy a verejných služieb. Relevantná legislatíva však upravuje, že používanie chorvátčiny na zasadnutiach miestneho orgánu je možné, ak s tým všetci prítomní budú súhlasiť (nie je však jasné, či sa to vzťahuje na interné stretnutia ako aj verejné zasadnutia; pozrite aj vyššie uvedené čl. 141, 240, 334 a 498). V každom prípade podľa informácií poskytnutých slovenskou vládou sa zdá, že je len jedna obec na Slovensku (Bratislava – Čunovo), kde sú osoby hovoriace po chorvátsky prítomné v dostatočných počtoch (16,2 % obyvateľstva žijúceho v tejto obci) na účel vyššie uvedených záväzkov.

644. Výbor expertov konštatuje, že informácie, ktoré dostal, sú nedostatočné, aby mohol dospieť k záveru v súvislosti s týmto záväzkom pre chorvátčinu, a preto žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií v nasledujúcej implementačnej správe. Výbor expertov je napriek tomu znepokojený podmienkou, že aby sa zasadnutie miestneho orgánu mohlo konať v chorvátčine, všetci prítomní musia súhlasiť s používaním chorvátčiny. Toto je zbytočná a diskriminačná podmienka.

5. Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

645. Podľa § 2, ods. 1 zákona č. 300/1993 Z. z. môže osoba narodená v Slovenskej republike dostať viac ako jedno meno, vrátane cudzích mien, až do troch mien. Okrem toho § 19, ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách umožňuje opravu prvého zápisu mena do matriky ako aj odstránenie slovenskej gramatickej prípony ženských priezvisk, ak o to požiada osoba s národnosťou inou ako slovenskou (tento postup nepodlieha žiadnym poplatkom, pozrite prvú implementačnú správu, str. 37).

646. Podľa dodatočných informácií poskytnutých výboru expertov oficiálnymi zdrojmi však okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez gramatickej prípony alebo indikácie pohlavia podľa slovenských gramatických pravidiel je možné len pre priezvisko aktuálne používané žiadateľom, ale nie pre priezvisko pri narodení (pozrite závery z porady pracovníkov okresných úradov na úseku štátnych občianstiev a matrik konanej dňa 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, podľa ktorých sa riadia okresné matriky).

647. Výbor expertov chápe, že v bulharčine je gramatické pravidlo platiace pre koncovky ženských priezvisk prakticky rovnaké ako v slovenčine, takže vyššie uvedené ustanovenia v skutočnosti nemajú dopad na osoby ženského pohlavia hovoriace po bulharsky. Je však nejasné, či je prípustné bulharské písmo (ako v prípade Maďarska, ktoré výbor expertov považuje za vzorovú prax; pozrite druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní Maďarskom citovanú vyššie, ods. 115 – 117). Vzhľadom na bulharčinu výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu v nasledujúcej implementačnej správe.

648. Vzhľadom na poľštinu a chorvátčinu vyššie uvedené ustanovenia v praxi znamenajú, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po poľsky alebo chorvátsky môže používať napríklad priezvisko svojho manžela bez typickej slovenskej koncovky, ale bude musieť používať túto koncovku pri svojom priezvisku pri narodení (ktorého uvedenie vyžaduje v niekoľkých prípadoch niekoľko predpisov).

649. Keďže právo na používanie alebo prijímanie priezvisk v poľštine a chorvátčine je k dispozícii bezpodmienečne len pre mužov a nie pre ženy, záväzok pre poľštinu a chorvátčinu nie je splnený.

Vzhľadom na poľštinu a chorvátčinu výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na umožnenie používania alebo prijímania priezvisk v regionálnych alebo menšinových jazykoch na požiadanie príslušných osôb vo všetkých prípadoch.

Článok 11 - Média

1. Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií,

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií: iii prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch

650. V súvislosti s bulharským jazykom neexistuje žiadne verejnoprávne rozhlasové vysielanie.

651. Čo sa týka televízie, „Magazín bulharskej menšiny“ sa vysiela dvakrát ročne v celkovej dĺžke 54 minút. Výbor expertov zastáva názor, že toto množstvo času je nedostatočné vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti.

652. Výbor expertov považuje tento záväzok pre bulharčinu za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby urobili vhodné úpravy, aby vysielatelia ponúkali programy v bulharskom jazyku. Výbor expertov tiež vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových úsekov pridelených bulharskému jazyku vo verejnoprávnej televízii.

653. Čo sa týka verejnoprávneho rozhlasu v súvislosti s poľštinou, prvá implementačná správa (pozrite str. 38) sa odvoláva na vysielanie programu určeného pre národnostné menšiny („Program pre národnostné menšiny“). Program pripravuje špecializovaná redakcia, ktorá sa opiera o špecializované jednotky vzhľadom na každý z dotknutých jazykov. Čas vysielania závisí od výsledkov najnovšieho sčítania ľudu. Na poľský jazyk je momentálne pridelených 30 minút každé štyri týždne. Programy sa vysielaajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz). Výbor expertov zastáva názor, že toto množstvo času je nedostatočné vzhľadom na význam elektronických médií v modernej spoločnosti.

654. Čo sa týka verejnoprávnej televízie, poľský jazyk sa opiera o magazín, ktorý sa vysiela 5 krát ročne v celkovej dĺžke 2,3 hodiny. Výbor expertov zastáva názor, že aj toto množstvo času je nedostatočné vzhľadom na osobitný význam televízie v modernej spoločnosti.

655. Výbor expertov považuje tento záväzok pre poľštinu za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových úsekov pridelených poľskému jazyku vo verejnoprávnom rozhlase a televízii.

656. Zdá sa, že v chorvátskom jazyku neexistuje žiadne vysielanie vo verejnoprávnom rozhlase ani televízii. Výbor expertov považuje tento záväzok pre chorvátčinu za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby urobili vhodné úpravy, aby verejnoprávni vysielatelia ponúkali rozhlasové a televízne programy v chorvátčine.

b) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

657. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania rozhlasových programov v bulharčine, poľštine a chorvátčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

658. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Malo by sa však vziať do úvahy aj to, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc mať všetko vysielanie preložené do slovenčiny predstavuje zrejmé bremeno pre komerčný rozhlas. Počas návštevy sa slovenské orgány samotné odvolávali na novelizáciu navrhnutú ministrom kultúry, ktorá má túto povinnosť odstrániť.

c) ii podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch

659. Výbor expertov poznamenáva predovšetkým, že tento záväzok sa týka podpory alebo uľahčenia pravidelného súkromného vysielania televíznych programov v bulharčine, poľštine a chorvátčine (pozrite prvú hodnotiacu správu výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 430).

660. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku. Preto nemôže vyhodnotiť tento bod a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto záväzku vo svojej nasledujúcej implementačnej správe. Treba však vziať do úvahy skutočnosť, že ako slovenské orgány samotné pripustili počas návštevy, povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Výroba titulkov je z hľadiska charty samozrejme zaujímavá (pozrite vyššie uvedený ods. 261), ale mali by sa hľadať adekvátne finančné riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v bulharčine, poľštine a chorvátčine, oproti súkromným televíznym staniciam vysielajúcim len v slovenčine.

d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch

661. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

e) i podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch

662. Výbor expertov bol informovaný, že ministerstvo kultúry financuje časopis pre osoby hovoriace po bulharsky na Slovensku („Roden Glas“), ktorý napríklad v roku 2003 dostal 315 000 slovenských korún štátnych dotácií. Podľa osôb hovoriacich týmto jazykom by ich časopis bez tejto podpory neprežil. Je však nejasné, či sa tento časopis kvalifikuje ako „noviny“ v zmysle tohto ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok vzhľadom na bulharčinu a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

663. Čo sa týka poľštiny a chorvátčiny, výbor expertov bol informovaný, že ministerstvo kultúry financuje poľský časopis „Monitor Polonijny“ a chorvátsky časopis „Hrvatska Rosa“, ktoré napríklad v roku 2003 dostali 315 000 resp. 480 000 slovenských korún štátnych dotácií. Je však nejasné, či sa tieto časopisy kvalifikujú ako „noviny“ v zmysle tohto ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

f) ii uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch

664. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.

665. Informácie poskytnuté v prvej implementačnej správe (pozrite str. 39) a počas návštevy naznačujú, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.

666. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 12 - Kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia

1. Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam najmä ku knižniciam, k videotekám, ku kultúrnym centram, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu,

a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch

667. Prvá implementačná správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry z hľadiska financovania, najmä jeho odboru kultúry národnostných menšín, ako hlavný prvok politiky slovenskej vlády v podpore regionálnych alebo menšinových jazykov (pozrite str. 41 a nasl. prvej implementačnej správy).

668. Čo sa týka bulharčiny však nie je jasné, aká podpora sa poskytuje vzhľadom na vyjadrovacie prostriedky a iniciatívy špecifické pre bulharský jazyk okrem vyššie uvedenej podpory pre časopis určený osobám hovoriacim po bulharsky (pozrite vyššie uvedený ods. 662). Výbor expertov bol informovaný o existencii kultúrneho zväzu pre osoby hovoriace po bulharsky, ale nie je jasné, či a ako je tento podporovaný slovenskými orgánmi. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok vzhľadom na bulharčinu a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

669. Čo sa týka poľštiny, odhliadnuc od vyššie spomenutej podpory pre časopis „Monitor Polonijny“ (pozrite vyššie uvedený ods. 663), prvá implementačná správa (pozrite str. 43) poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane poľskej vo všeobecnosti. Podľa správy predstavoval príspevok prostriedkov pre menšinové kultúry zo špeciálneho fondu v rámci kapitoly rozpočtu ministerstva kultúry celkovo 67 470 800 Sk v roku 2002, z ktorých 1 300 000 Sk bolo určených pre poľskú menšinu. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa takto zorganizovali „Dni poľskej kultúry“ v Bratislave. Výbor expertov považuje tento záväzok pre poľštinu za splnený.

670. Ministerstvo kultúry financuje najmä Dokumentačné centrum chorvátskej kultúry v Historickom múzeu v Bratislave. Ďalej prvá implementačná správa (pozrite str. 43) poskytuje údaje týkajúce sa financovania kultúr menšín vrátane chorvátskej vo všeobecnosti (Podľa správy bolo chorvátskej menšine pridelených v roku 2002 1 879 000 Sk). Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou takto Bibiana, medzinárodný dom detského umenia, zorganizovala výstavu o kultúre, histórii a spôsobe života Chorvátov žijúcich na Slovensku. Zdá sa, že bol podporený aj festival chorvátskej hudby organizovaný Kultúrnym zväzom Chorvátov na Slovensku. Výboru expertov chýbajú informácie v súvislosti s rozsahom, v ktorom sa tieto iniciatívy týkajú chorvátskeho jazyka. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,

c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov

671. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú

672. Prvá implementačná správa (pozrite str. 42) opisuje hlavné prvky schémy, ktorú ministerstvo kultúry vytvorilo na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto schéma zahŕňa najmä usmernenia na poskytovanie a účtovanie dotácií a organizačné a procedurálne pravidlá pre výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín. Tento výbor, ktorý pozostáva najmä zo zástupcov z rôznych príslušných menšín (pozrite ďalej uvedený ods. 674), je orgánom, ktorý má na starosti hodnotenie žiadostí jednotlivých skupín osôb hovoriacich príslušnými jazykmi o financovanie a väčšinovým hlasovaním prijímanie odporúčaní ministromi o sumách dotácií, ktoré sa majú prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov

673. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý sa má založiť v rámci národného vzdelávacieho centra, ktoré pôsobí pod dohľadom ministra kultúry, bude mať na starosti výber zamestnancov spomínaných v tomto záväzku. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie v súvislosti s personálom, ktorý je k dispozícii orgánom, ktoré organizujú alebo podporujú také aktivity v súčasnosti. Preto žiada orgány o poskytnutie týchto informácií v nasledujúcej správe.

f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít

674. Výbor pre prevod vyčlenených prostriedkov určených na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý je poverený poradenstvom ministromi kultúry v týchto záležitostiach (pozrite vyššie uvedený ods. 672), pozostáva z 11 zástupcov príslušných menšín, ktorých vymenúva minister kultúry. Tajomník výboru je zamestnancom ministerstva kultúry. Výbor sa opiera o prácu podvýborov s pôsobnosťou pre každú menšinu. Každý podvýbor má na starosti stanovovanie priorít a konkrétne pridelovanie prostriedkov vyčlenených pre príslušnú menšinu výborom (pozrite prvú implementačnú správu, str. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch

675. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou, pomocou grantov ministerstvo kultúry podporuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a publikovať práce v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najdôležitejších inštitúcií plniacich túto úlohu je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 slovenských korún. Výboru expertov nie je jasné, ako tento inštitút vykonáva činnosti spomínané v tomto záväzku s konkrétnym ohľadom na bulharský, poľský alebo chorvátsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o vysvetlenie tohto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

3. Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

676. V súvislosti s bulharským poľským a chorváckym jazykom neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

Článok 13 - Ekonomický a sociálny život

1. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení

677. Podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 45) v slovenskom legislatívnom systéme neexistuje žiadne ustanovenie typu spomínaného v tomto záväzku a v tejto oblasti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ukladá používanie slovenčiny v niekoľkých prípadoch, ktoré sú relevantné na účel tohto ustanovenia, napríklad: právne dokumenty týkajúce sa pracovnoprávných vzťahov, finančná a technická dokumentácia, štatúty združení, spolkov a spoločností. Na prvý pohľad sa zdá, že ide o obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napríklad bulharčiny. Slovenské orgány výboru expertov neposkytli žiadne odôvodnenie pre toto obmedzenie. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby z legislatívy odstránili akékoľvek ustanovenia zakazujúce alebo obmedzujúce bez opodstatnených dôvodov používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa hospodárskeho alebo spoločenského života.

b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka

678. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takom zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít

679. V tomto ohľade neboli výboru expertov poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tieto záväzky a žiada slovenské orgány o komentár vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

2. Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné,

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov

680. Paragraf 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“

681. Výbor expertov zastáva názor, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom prijatým Slovenskom, keďže umožňuje komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach len v tých prípadoch, kedy dotknutá osoba neovláda slovenčinu. Okrem toho hoci sa v prvej implementačnej správe (pozrite str. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia sociálnej starostlivosti zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku, informácie poskytnuté výboru expertov počas návštevy naznačujú, že v kontexte tohto záväzku sa bulharčina, poľština ani chorvátčina vôbec nepoužíva.

682. Hoci nie je jasné, či zdravotnícke zariadenia spomínané v § 8, ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku zahŕňajú aj domovy dôchodcov a ubytovne, výbor expertov zastáva názor, že článok 13, ods. 2.c vyžaduje, aby orgány zabezpečili isté výsledky. Ak sa však vykoná slovenská legislatíva, viedlo by to k znemožneniu týchto výsledkov a odopiera to osobám hovoriacim po bulharsky, poľsky a chorvátsky možnosti, ktorých zabezpečenie je zámerom článku. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva slovenské orgány, aby formálne zabezpečili, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a ubytovne, mohli prijímať a poskytovať starostlivosť príslušným osobám v bulharčine, poľštine a chorvátčine, aj keď ovládajú slovenčinu, ako aj prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých tých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po bulharsky, poľsky a chorvátsky tradične prítomné v dostatočných počtoch na účel tohto záväzku.

Článok 14 - Cezhraničná spolupráca

Zmluvné strany sa zaväzujú:

a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania

683. Vzhľadom na bulharčinu a chorvátčinu neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány o komentár k tomuto bodu vo svojej nasledujúcej implementačnej správe.

684. V súvislosti s poľštinou podľa prvej implementačnej správy (pozrite str. 46) dňa 18 augusta 1994 slovenská a poľská vláda uzavreli dohodu o cezhraničnej spolupráci. Na základe nej bol vytvorený slovensko-poľský medzivládny výbor pre cezhraničnú spoluprácu. Podľa slovenskej vlády táto dohoda prispela k rozvoju kontaktov medzi osobami hovoriacimi po poľsky v oboch krajinách, najmä v oblasti vzdelávania, informácií a kultúry. Výbor expertov považuje záväzok za splnený.

Vzťahuje sa len na poľštinu:

b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe

685. Prvá implementačná správa (pozrite str. 47) sa odvoláva predovšetkým na konferenciu spoluorganizovanú slovenskou vládou a Radou Európy o slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci, ktorá sa konala v máji 2000 v mestách Dolný Kubín (na Slovensku) a Szczawnica (v Poľsku). Prvá implementačná správa sa odvoláva aj na konkrétne výsledky slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci, napríklad na založenie Euroregiónu Tatry, Karpatského euroregiónu (rozkladajúceho sa na územiach niekoľkých krajín) a Euroregiónu Beskydy (nachádzajúceho sa na územiach troch krajín).

Výbor expertov považuje záväzok za splnený.

Kapitola 3. Zistenia a návrhy odporúčaní

Výbor expertov týmto predkladá svoje všeobecné zistenia o uplatňovaní charty na Slovensku. Po týchto zisteniach nasleduje súbor odporúčaní, ktoré výbor expertov poskytuje výboru ministrov, aby ich adresoval slovenským orgánom.

3.1. Zistenia výboru expertov

A. Slovenské orgány počas návštevy preukázali výbornú spoluprácu a treba im za to vyjadriť uznanie. Slovensko si tiež zvolilo veľmi ambicióznou ratifikačnú listinu, kde ochrana v rámci časti III pokrýva všetky regionálne alebo menšinové jazyky používané na Slovensku. Toto je osobitne pozoruhodné, keď sa vezmú do úvahy ťažkosti, na ktoré Slovensko narážalo v oblasti ochrany regionálnych alebo menšinových jazykov až donedávna.

B. Avšak berúc do úvahy veľmi rozmanitú situáciu týchto jazykov a skutočnosť, že niektoré z nich majú veľmi slabú a/alebo rozptýlenú územnú prítomnosť (najmä bulharčina, čeština, chorvátčina a poľština), uplatňovanie záväzkov podľa časti III v týchto prípadoch je osobitne ťažké. Navyše riadny monitoring v súvislosti s týmito jazykmi vyžaduje od slovenských orgánov vyhodnotenie, na ktorých územiach sú osoby hovoriace týmito jazykmi prítomné v dostatočných počtoch na účel relevantných záväzkov.

C. Výbor expertov identifikoval niekoľko všeobecných problémov, ktoré majú dopad na všetky jazyky. Prvý problém sa týka požiadavky, že osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi by mali predstavovať aspoň 20 % obyvateľstva obce, aby boli záväzky v oblasti správy funkčné. Tento prah vynecháva niekoľko obcí, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo

menšinovými jazykmi nedosahujú 20 % miestneho obyvateľstva, ale sú stále prítomné v dostatočných počtoch na účel relevantných záväzkov. V prípade niektorých jazykov toto pravidlo úplne vylučuje akékoľvek uplatňovanie článku 10 charty. Preto tento problém treba riešiť.

D. Druhý všeobecný problém, ktorý má dopad na niekoľko oblastí pokrytých chartou, vyplýva zo skutočnosti, že zákon o štátnom jazyku ostal v platnosti napriek tomu, že charta nadobudla účinnosť. Tento zákon obsahuje niekoľko reštriktívnych ustanovení, ktoré prekážajú riadnemu uplatňovaniu niektorých ustanovení charty (medzi inými vzhľadom na používanie alebo prijatie dvojjazyčných miestnych názvov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v zariadeniach sociálnej starostlivosti). Preto tu existuje potreba novelizovať tento zákon vo svetle záväzkov, ktoré Slovensko prijalo pri ratifikácii charty, aby bol s chartou konzistentný. Je tu tiež potreba prispôbiť doplnkovú alebo súvisiacu legislatívu, napríklad v súvislosti s uverejňovaním úradných dokumentov regionálnymi a miestnymi orgánmi.

E. Veľa ostáva urobiť v oblasti vzdelávania vzhľadom na mnohé z týchto jazykov, napríklad v oblasti prípravy učiteľov. Je tu všeobecný nedostatok povedomia o pozitívnych účinkoch dvojjazyčnosti. Navyše tu neexistujú žiadne orgány, ktoré by mali na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku v zavádzaní alebo rozvíjaní vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch a vyučovania týchto jazykov a prípravu verejných implementačných správ o svojich zisteniach.

F. V oblasti spravodlivosti sa všeobecný problém týka absencie konkrétnych právnych pravidiel súvisiacich s používaním regionálnych alebo menšinových jazykov. Právo osôb hovoriacich regionálnymi alebo menšinovými jazykmi na používanie svojho jazyka, aj keď ovládajú slovenčinu, nie je zaručené. Možno je tu určitý stupeň používania jazyka v praxi, vzhľadom na priaznivé miestne podmienky, ale je tu potreba doplniť a zlepšiť legislatívny rámec v oblasti spravodlivosti.

G. V súvislosti s administratívou výbor expertov zistil všeobecné nedostatky týkajúce sa používania regionálnych alebo menšinových jazykov v rámci regionálnych alebo miestnych orgánov a v súvislosti s nimi. Výbor expertov tiež zistil, že v prípade niekoľkých jazykov právo na používanie alebo prijatie priezviska v regionálnom alebo menšinovom jazyku je bezpodmienečné len pre mužov.

H. V prípade médií s jedinou výnimkou maďarského jazyka je rozsah vysielania vo verejnoprávnom rozhlase a/alebo televízii všeobecne nedostatočný. Zabezpečenie v kultúrnej oblasti je väčšie a slovenské orgány v tejto oblasti vypracovali pomerne koherentný administratívny rámec. Nepravidelné financovanie sa však zdá byť problémom a výbor expertov zistil, že ešte nebolo prijaté žiadne opatrenie v súvislosti s niektorými špecifickými záväzkami (napríklad zabezpečenie toho, aby kompetentné orgány mali k dispozícii zamestnancov ovládajúcich príslušné regionálne alebo menšinové jazyky).

I. Nedostatočné opatrenia boli doposiaľ prijaté v súvislosti so vzdelávaním a najmä vyučovaním dejepisu pre väčšiny žiakov hovoriacich po slovensky ako aj v súvislosti s médiami v slovenskom jazyku s cieľom podporiť väčšinovú slovenskú populáciu v rešpektovaní a cenení si regionálnych alebo menšinových jazykov ako súčasti jazykového a kultúrneho dedičstva slovenského štátu.

J. V súvislosti s rómčinou treba slovenské orgány pochváliť za vytvorenie špecifickej ponuky ochrany tohto jazyka v rámci časti III. Uplatňovanie záväzkov charty v kľúčovom poli vzdelávania je však stále obmedzené na pilotné projekty. Slovenský príspevok k rozvoju európskej iniciatívy zameranej na koordinovanie a financovanie prispôsobiteľných kodifikačných nástrojov a vyučovacích materiálov na európskej úrovni by mohol výrazne zlepšiť proces plného zahrnutia vyučovania rómčiny a v rómčine do slovenského školského systému spolu s vyučovaním slovenčiny ako úradného jazyka. Existujú dôkazy, že školy stále systematicky podkopávajú dopyt zo strany podstatného počtu rómskych rodín po poskytovaní vyučovania rómskeho jazyka a v rómskom jazyku. Okrem toho stále pretrváva neprijateľná prax zápisu rómskych detí, ktoré nespĺnia niektoré jazykové kritériá v slovenčine na predškolskej úrovni, do škôl pre deti so špeciálnymi potrebami. Rómsky jazyk a kultúra naďalej trpia predsudkami a odmietaním v slovenskej spoločnosti.

K. Hoci maďarčina je najsilnejším regionálnym alebo menšinovým jazykom používaným na Slovensku, všeobecné problémy identifikované vyššie postihujú aj tento jazyk.

L. Nemecký jazyk má na dnešnom Slovensku veľmi slabú pozíciu a trpí vážnymi nedostatkami v oblasti vzdelávania, najmä v súvislosti s predškolskými zariadeniami, základnými a strednými školami ako aj prípravou učiteľov.

M. Rusínsky jazyk trpí nedostatočným uznaním svojej špecifickosti voči ukrajinskému jazyku napriek svojej významnej prítomnosti na príslušných územiach. V oblasti vzdelávania existujúce zabezpečenie nezodpovedá zvoleným záväzkom prakticky na všetkých úrovniach.

N. Ukrajinský jazyk sa nachádza v relatívne priaznivej situácii. Demografické ukazovatele však naznačujú znepokojujúci trend a výbor expertov s obavami pozoroval príznaky regresie v súvislosti s vyučovaním predmetov v ukrajinčine na úrovni základných a stredných škôl.

O. Vzhľadom na osobitný status českého jazyka a jeho blízkosť so slovenčinou je tu menej problémov s praktickým používaním tohto jazyka.

P. Napokon, v súvislosti s bulharským, chorvátskym a poľským jazykom sa neplní veľký počet záväzkov. Výbor expertov potrebuje jasnejší obraz o situácii týchto jazykov, najmä v súvislosti s oblasťami, kde sú osoby hovoriace týmito jazykmi prítomné v dostatočných počtoch na účel záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v rámci časti III a tiež v súvislosti so skutočnými požiadavkami týchto osôb.

3.2. Návrhy odporúčaní

Výbor expertov, hoci vyjadruje uznanie za úsilie, ktoré slovenské orgány vynaložili na ochranu svojich regionálnych a menšinových jazykov, sa vo svojom hodnotení rozhodol zamerať na niektoré z najdôležitejších nedostatkov vyplývajúcich z uplatňovania charty Slovenskom. Odporúčania predložené výborom ministrov by sa však nemali interpretovať ako zníženie relevantnosti iných, podrobnejších postrehov obsiahnutých v tejto správe. Odporúčania navrhované výborom expertov sú preto vypracované s prihliadnutím na vyššie uvedené.

Výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, v súlade s článkom 16.4 charty, navrhuje na základe informácií obsiahnutých v tejto správe, aby výbor ministrov predložil Slovensku nasledujúce odporúčania.

Výbor ministrov,

v súlade s článkom 16 charty Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov;

s prihliadnutím na vyhlásenia predložené Slovenskom 9 apríla 2001;

s prihliadnutím na vyhodnotenie vykonané výborom expertov na chartu vzhľadom na uplatňovanie charty Slovenskom;

[s prihliadnutím na pripomienky slovenských orgánov k obsahu správy výboru expertov;]

Majúc na pamäti, že toto hodnotenie vychádza z informácií predložených Slovenskom vo svojej národnej správe, doplnkových informácií poskytnutých slovenskými orgánmi, informácií predložených orgánmi a združeniami právoplatne založenými na Slovensku a informácií získaných výborom expertov počas svojej návštevy;

odporúča, aby slovenské orgány vzali do úvahy všetky postrehy výboru expertov a v rámci priorit:

1. zlepšili a doplnili legislatívny rámec vo svetle záväzkov prijatých Slovenskom pri svojej ratifikácii charty a najmä:

- zrevidovali požiadavku, že osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi by mali predstavovať aspoň 20 % obyvateľstva obce, aby boli záväzky v oblasti správy funkčné;

- zrevidovali obmedzenia používania regionálnych alebo menšinových jazykov vyplývajúce zo zákona o štátnom jazyku;

- odstránili obmedzenia práva na používanie regionálnych alebo menšinových jazykov pred súdom;

- zaručili ženám právo na prijatie alebo používanie priezvisk v regionálnych alebo menšinových jazykoch;

2. zlepšili zabezpečenie vzdelávania v regionálnych alebo menšinových jazykoch, najmä v súvislosti s prípravou učiteľov, a založili orgán, ktorý bude mať na starosti monitoring prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku;

3. zlepšili zabezpečenie vysielaných a tlačových médií vo všetkých regionálnych alebo menšinových jazykoch;

4. podporovali povedomie a toleranciu voči regionálnym alebo menšinovým jazykom a kultúram, ktoré predstavujú, ako neoddeliteľnú súčasť kultúrneho dedičstva Slovenska, vo všeobecných osnovách na všetkých stupňoch vzdelávania a v médiách;

5. v súvislosti s rómskym jazykom:

- zabezpečili, aby sa vzdelávanie v rómskom jazyku poskytovalo tam, kde je po ňom dopyt, a informovali rómskych rodičov o jeho dostupnosti;
- urýchlili realizáciu osnov pre rómsky jazyk;
- bezodkladne zrušili prax neodôvodneného zapisovania rómskych detí do škôl pre deti so špeciálnymi potrebami;

6. prijali opatrenia na zabezpečenie vzdelávania v rusínskom jazyku na všetkých úrovniach.